

Gheorghe MUNTEAN

Viorel MARCU

*17.04.2003 - 14.05.2003
din partea autorilor
5.9.2003 Sibiu*

SĂRATA

**VECHE COMUNĂ DIN
ȚARA FĂGĂRAȘULUI**

Editura „ALMA MATER”
Sibiu - 2003

CUVÂNT ÎNAINTE

Această monografie apare într-un moment foarte important pentru locuitorii satului Sărata: sfințirea bisericii noastre strămoșești, monument istoric construit în urmă cu aproape 200 de ani și renovată prin osârdia preotului Ionel Miu.

Apariția cărții nu ar fi fost posibilă fără inițiativa scrierii acesteia de către unul dintre fii satului, domnul Gheorghe Muntean, care a făcut un efort deosebit în a se documenta și a redacta cea mai mare parte a lucrării, motiv pentru care îi aduc cele mai calde mulțumiri. Este o dovadă a respectului pe care îl are față de satul în care a văzut lumina zilei și pe care nu l-a uitat, față de tradițiile acestuia, precum și față de consăteni.

Un rol important în apariția acestei monografii îl are și venerabila familie de învățători, Victoria și Gheorghe Marcu, cei care ne-au fost dascăli la cei mai mulți dintre cei care astăzi ne numărăm printre fii satului Sărata, domniile lor fiind cei care mi-au prezentat lucrarea domnului Gheorghe Muntean în forma ei inițială, iar domnul învățător Gheorghe Marcu a insistat să găsească o modalitate de tipărire a cărții.

Tipărirea cărții nu ar fi fost însă posibilă fără sprijinul generos și dezinteresat al domnului chestor de poliție Nicolaie Gheorghe Șuteu, șeful Inspectoratului Județean de Poliție Sibiu, care în baza unei relații de prietenie și afecțiune a contribuit la editarea acesteia.

De asemenea la tipărirea acestei monografii a avut o contribuție importantă și primarul comunei Porumbacu, domnul Gheorghe Morariu.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MUNTEAN, GHEORGHE

Sărata: veche comună din Țara Făgărașului / Gheorghe Muntean, Viorel Marcu. Sibiu: Alma Mater, 2003.

Bibliogr.

ISBN 973-632-069-3

I. Marcu, Viorel
908(498 Sărata)

Nu pot să nu menționez rolul pe care l-a avut și regretatul Drăgan Muntean, interpretul de muzică populară din județul Hunedoara, care din păcate nu mai este în viață, dar care a fost la noi în sat și, fiind un foarte bun cunoscător al tradițiilor românești, a insistat să ne ocupăm de tipărirea acestei cărți pentru a lăsa generațiilor următoare date și informații despre sat.

Tuturor celor care ne-au ajutat în apariția acestei monografii le aducem sincere mulțumiri

În speranța că am realizat o lucrare interesantă și utilă, care va avea rolul de a face cunoscut satul nostru și conștienți de faptul că nu am putut prezenta toată bogăția de date despre sat și locuitorii săi, vă rugăm să ne scuzați pentru eventualele imperfecțiuni și să ne faceți observațiile pe care le considerați necesare, în ideea că Dumnezeu ne va ajuta să mai retipărim această carte.

Prof.univ.dr. VIOREL MARCU

I. PREZENTARE GENERALĂ

Sărata este așezată la circa 2 km sud de șoseaua națională Sibiu-Brașov, la 36 km de Sibiu și 37 km de Făgăraș.

Străjuită de două dealuri, în est și vest, străbătută de o vale nu prea bogată în apă, care trece prin mijlocul satului, cu grădini pline cu meri, peri, pruni, nuci, cu fagi și stejari seculari, este o oază de verdeață de un pitoresc aparte. La sud se înalță falnic Munții Făgărașului cu vârful Negoiu (2535 m), pe pășunile căruia vara pasc oile sărătenilor. Privit de pe cele două dealuri la poalele cărora este așezat, satul oferă o priveliște extrem de încântătoare, demnă de cele mai frumoase ilustrate ale localităților țării.

Hotarul satului se mărginește în est cu hotarul Scoreiului, din Olt până pe creasta munților, în vest cu cel al Porumbacului de Jos și cu cel al Porumbacului de sus, de asemenea din Olt până pe crestele munților. În nord, hotarul satului este mărginit de râul Olt, iar la sud de creasta Carpaților, care până în 1918, era și granița cu Țara Românească.

Sărata, Scoreiul și Avrigul sunt singurele localități din Țara Făgărașului al căror hotar se întinde de la râul Olt până pe creasta munților Făgărașului.

Dintre toate satele din Țara Făgărașului, terenul Sărării este unul care are cele mai multe dealuri și un teren agricol destul de greu de lucrat.

Din cele mai vechi timpuri, Sărata a aparținut de Țara Făgărașului (sau Țara Oltului), locuitorii săi luând parte la toate evenimentele și frământările prin care a trecut acest ținut.

La reforma administrativă din anii 1951-1952, Sărata a trecut din județul Făgăraș, care a fost desființat, în județul Sibiu, pierzându-și calitatea de comună și devenind *sat*, în cadrul comunei Porumbacu de Jos.

Cu toate acestea, și azi, dacă întrebi un om mai în vârstă aparținând acestor locuri de unde este, el îți răspunde: din Țara Oltului, sau din Țara Făgărașului.

Numele de Sărata este destul de ușor de stabilit din punct de vedere al provenienței. Denumirea se trage de la câteva izvoare de apă sărată care se găsesc pe hotarul comunei.

Se păstrează și azi câteva denumiri pe hotarul comunei legate de aceste izvoare: „la apa sărată”, „în sărături”, „peste Sărata”.

Până prin anii 1965-1970, la circa 50 m amonte de șoseaua națională exista o construcție din lemn în mijlocul căreia era o fântână cu apă sărată. Toți locuitorii satului transportau cu butoaie din lemn apa care se folosea la pregătirea hranei. Sarea cristalizată din comerț se folosea foarte puțin. De exemplu, o gospodină, când frământa pâinea, nu știa câtă sare să pună, știa doar că trebuie să folosească 2, 3 sau 4 căni de apă sărată, în funcție de cantitatea de făină folosită. Aceeași situație se întâlnea și toamna, când se pregăteau murăturile sau varza pentru iarnă. Pentru ca apa să fie limpede, s-a fixat program de două zile pe săptămână: miercurea și vinerea, restul zilelor fântâna fiind încuiată. Această situație s-a moștenit din moși-strămoși, iar de apa din fântâna respectivă beneficiau și locuitorii satelor vecine.

La circa 150 metri de halta C.F.R., lângă linia ferată, se găsesc așa-numitele “Băi Sărata”, formate din câteva izvoare cu apă sărată și un nămol foarte fin, care vara sunt vizitate de numeroși bărbați și femei

suferinzi de reumatism, care, la recomandările unor medici și pe baza unor tradiții populare, susțin că băile au efecte foarte bune contra acestor afecțiuni. Acestea au fost folosite din vremuri străvechi, dar nimeni nu s-a preocupat în zilele noastre pentru a face vreo cercetare științifică a efectului acestora și eventual, o amenajare a acestora în cazul în care se dovedea că au un efect benefic asupra sănătății unor anumite categorii de persoane suferind de anumite afecțiuni.

Este adevărat că înainte de anul 1980, un grup de medici specialiști din Sibiu făceau recomandări pentru folosirea apelor cu calități tămăduitoare din zona Sibiului, printre care se aflau: Miercurea Sibiului, Ocna Sibiului, Bazna și Sărata, dar aceste recomandări au rămas formale, fără o implicație de natură să aducă un anumit statut acestor așa-zise băi. În momentul de față ele sunt în stadiu de completă degradare și ignorare.

II. ATESTĂRI DOCUMENTARE ALE COMUNEI SĂRATA

Primele atestări documentare ale comunei Sărata sunt amintite cu ocazia unor danii domnești. Pământul, pădurile, munții și iazurile erau proprietatea Domnului Țării, care dispunea de ele pentru a recompensa pe unii dintre supușii aflați în slujba sa, pentru merite deosebite.

Prima atestare documentară a comunei Sărata este datată la 27 decembrie 1391, de către Mircea cel Bătrân, cu ocazia unei danii făcute Mănăstirii Scorei, situată undeva la marginea pădurii, pe hotarul Scoreiului, în vecinătate cu Cârțișoara. Prin această diplomă, Mircea cel Bătrân dăruiește:

Boierilor săi, Egumeniul Stanciu și fratelui său Călin și urmașilor acestora, întreg hotarul satului Scorei, cuprins între aceste mezuini cu Țara Românească; cetatea așa-zisă a Cârții (săsească), Valea Opatului, Piatra Oablă,, Râul Laita, Scorelul cel Bătrân, Valea Vișonilor, Unghiul cu Frasini, Pârâul Sașilor, Valea Sărății, Țolfa Tunsului și Apa Tunsului.

Aceste denumiri de locuri, cu excepția Vălii Vișonilor și Piatra Oablă, care nu se mai cunosc, se păstrează până azi, iar Scorelul cel Bătrân este și azi hotar între Sărata și Scoreiu.

Dacă în diploma lui Mircea, Scorelul este numit tot "cel Bătrân", se poate afirma că Scoreiul și Sărata existau cu mult înainte, cu hotar bine delimitat între ele și între satele vecine. Poate că acestea au existat ca

localități stabile, cu proprietari de pământ și păduri, cu sute de ani înainte de 1391.

Redăm textul complet al diplomei tradus din limba latină din lucrarea "Boerii din Țara Făgărașului" de Ion Cav. de Puscanil în anul 1907.

"Noi, Io Mircea, din grația lui Dumnezeu Principe și Voievod al întregii Țări a Valahiei, începând de la Carpați și până în ținuturile tătarăști, al întregi

Țări a Făgărașului, stăpân pe viață, din bunătatea noastră fără margini, după o hotărâre chibzuită și după aprobarea consilierilor și a celorlalți boieri, dăm și acordăm aceste scrisori ale noastre de danie, credincioșilor noștri: Stanciu Egumenul și fratelui acestuia, nobili din ținutul nostru și moștenitorilor acestora și urmașilor pentru o liniște viitoare mai puternică și mai sigură a acestora, din tot teritoriul numit Szkore, în numita Țară a Făgărașului, locuind cu această condiție ca, nici ei înșiși amintiți, nici urmașii acestora să fie legați de vreo contribuție, mai cu seamă însă să nu fie obligați să dea zeciuială din oi, porci, albine, sau din pescuit sau să fie legați de vreun serviciu poștal, cu un cuvânt să nu fie obligați să suporte nici obligații mai mari sau mai mici ce trebuiesc a fi prestate, atât numiții Stanciul Egumenul și fratele său boier, cât și moștenitorii și urmașii acestora.

Ceia ce am scris mai sus, acest lucru și prea iubitul meu fiu Mihai Voievod, împreună cu ceilalți boieri, referitor la stabilirea limitelor de hotar, va întări chiar aceste scrisori ale noastre și le va consfinții: mai întâi teritoriul ce începe de la albia fluviului Olt sub stăpânire numită cetate din regiunea Cârța de-a dreptul la râulețul numit Valea Opatului, întinzându-se până la Piatra Oablă, apoi de la râulețul numit râul Laita în sus până la

pasul Carpaților, se întinde apa de cealaltă parte a râului de mai sus peste locul numit Scorelul cel bătrân, apoi se îndreaptă pe râulețul Valea Vițonilor și se continuă în sus până la locul numit Unghiul cu Frasini, de unde din nou se întoarce până la capătul locului Pârâul Sașilor, apoi încă o dată se îndreaptă până la izvoarele râului Valea Sărății, de unde, în sfârșit, se întinde pe deasupra vârfului Țolfa Tunsului și la capăt merge drept pe apa Tunsului numită, prin râu până la crestele Carpaților unde chiar se sfârșește granița acestui teritoriu.

Văzând acestea, împreună cu ceilalți boieri, Domnitorul, după cum noi am hotărât mai sus, la puterea și tăria acestor scrisori ale noastre, ca după moarea mea din rândul bărbaților, dacă pe vreunul Dumnezeu cel milostiv îl va fi așezat în acest domeniu și comitat al acestui Principat al Valahiei, din una, altă sau oricare altă familie domnească, dacă acela va respecta acele acte ale noastre de danie pe vecie credincioșilor noștri: Stanciu Egumenul și fratelui său, boeri și stăpâni care au fost date și încredințate lor și le va păstra în vigoarea și puterea lor, pe acela Dumnezeu cel atât milostiv și prea sfânt, atât în acest veac, cât și în cel următor, împreună cu trupul meu și cu sufletul să-l sfințească și să-l binecuvânteze. La fel însă, dacă cineva acestea mai sus arătate, încheiate și parafate acte de către mine, le va neglija sau anula, Dumnezeu cel Atotputernic pe acela să-l condamne și să-l osândească cu trupul și cu sufletul în focul cel de veci iadului cu Iuda și arie la un loc să fie chinuit și ca Iudeul din proverb: blestemul lui Cristos să cadă peste el și peste urmașii acestuia, în veci, Amin.

Io, Mircea al întregului principat al Valahiei, atotmilostivul și bunecuvântatul Principe și Voievod.

Aceștia au fost martorii:

1. Vlad Vornicul
2. Drăgoi Ban
3. Salpan Algea
4. Groza Moldoveau
5. Salpan Aga
6. Hopovics Logofăt

Scrisă în reședința noastră de pe Argeș, de la facerea lumii 6.900, ziua 27 decembrie.”

Altă diplomă de danie din 14 mai 1475, dată în cancelaria domnului Munteniei, Radu cel Frumos (1462-1474), prin care “dăruiește jupânului Stoica Naneș, vărului său Tatomir și nepoților săi, lui Stoica și nepotului său: „Râșoru tot, Copăcelu tot, Voila jumătate și Ucea toată, Cârțișoara, jumătate din Sărata, Porumbacul lui Tatomir și Porumbacul de Sus jumătate..”

În anul 1600 între boierii din Sărata și cei din Scorei exista un diferent de hotar pentru niște pământ pentru care boierii din Sărata au pierdut actele și pe care, cei din Scoreiu, vroiau să pună stăpânire. Boierii din Sărata profitând de trecerea lui Mihai Viteazul în anul 1600 spre Cetatea Făgărașului, unde era stabilită familia, au ieșit în calea Voievodului cu plângere și cu rugămintea să le facă dreptate.

Mihai a ascultat plângerea sărătenilor și a recurs la legea strămoșească de a asculta oameni buni și bătrâni, care să spună adevărul, pentru a face dreptate.

În urma consultării a 17 bătrâni și cinstiți, la data de 20 aprilie 1600, cancelaria lui Mihai emite următoarea hotărâre:

“Io, Mihai Voievod, cu mila lui Dumnezeu, Domn a toată Țara Ardealului, fecior al marelui și preabunului răposatului Petrașcu Voievod din Țara Românească, dat-am Domnia mea această poruncă a Domniei mele, lui Stavi și lui Kezan și lui Brateș și cu feciorii lor și cu toții frații lor câți vor fi boieri în Sărata, în sat, ca să fie a lor tot satul Sărata și cu obadazi și cu toată moșia din câmp și din ape și din pădure și din munte și tot hotarul peste tot, pentru că este al lor, dreaptă și bătrână moșie din strămoși.

Iar după aceasta s-au întâmplat că satul sărătenilor, ce se scriu mai sus, de au pierdut cărțile lor ce au avut pe moșie. După aceea, satul Scoreiu, în vreme ce au oblicit că au pierdut sărătenii cartea lor de pe moșie, iară satul Scoreiu au început a trece peste hotarul Sărătenilor de au luat multe moșii de la sărăteni și au zis sătenii din Scorei cum că este a lor dreaptă moșie pe unde trecuse și peste hotar, iar Sărătenii nu au nici o treabă cu acea moșie și au satul Scorei și carte ca să fie așa cum au scris în cartea lor.

Iar satul Sărata, ei foarte s-au plâns pentru dreptate și pentru călcarea hotarului și carte nu aveau, că-și pierduse cartea. Pentru aceea, domnia mea am socotit și am căutat cu toți sfetnicii domniei mele și nu am crezut acea carte, care au avut satul Scoreiu, ci am dat 12 boieri întru amândouă satele ca să umble și să întrebe oamenii bătrâni și să caute și să adeverească pe unde sunt hotarele cele bătrâne.

Deci satul sărătenilor și-a adunat 17 oameni buni și bătrâni dinprejurul locului, care au știut hotarele cele bătrâne de moșie și au venit înaintea celor 12 boieri și au jurat că acestea sunt hotarele cele bătrâne de moșie, semnele anume: din apa Oltului, din vadul Olt până în Zăpodia

Seacă și din Zăpodia Seacă până în Frasini și din Frasini până în Drumul Sării la Pârâțul Fetei și până în țărmurile apei Scoreiului și până în calea Poenei și din calea Poienei în Calea Muntelui și din Calea Muntelui până în Prihoniște, până în apa Tunsului și până în vârful muntelui.

Și așa au umblat și au mers cei 12 boieri și au înnoit aceste hotare, toate împreună cu boierinul domniei mele jupân Farkaș, căpitanul din cetatea Făgărașului și cu cei 17 bătrâni și oameni buni, și de acum înainte toate acestea să fie hotarele, cum le-au întocmit acești oameni mai sus ziși, cu sufletele lor, și au jurat cum că acestea sunt hotarele cele bătrâne, iară satul Scoreiu ei au rămas mincinoși pentru aceasta am dat domnia mea satului Sărata ca să aibă ei toată moșia, moșie statornicită însă prin acele semne ce scriu mai sus, cum au așezat cei 17 oameni bătrâni și cei 12 boieri.

Am dat domnia mea satului Săratei ca să aibă moșie statornicită și feciorii lor și nepoții și strănepoții lor și de nimeni mișcată după ziua daniei mele, pentru aceasta și mărturie au pus domnia mea: jupân Korniș Gaspar și jupân Szekely, Miojzes Generales și jupân Ksaki Isîvan, și jupân Berkan Vestierul și jupân Stoica, marele postelnic și însuși domnia mea am zis și am scris Vancea Logofătul în cetatea de scaun Făgăraș, 20 aprilie anul Domnului 1600, de la zidirea lumii 7.108.”

În acest timp, pierderea actelor era ceva obișnuit, datorită diverselor catastrofe: inundații, incendii, fuga din fața repetatelor năvăliri ale turcilor și tătarilor.

Tot din cetatea Făgărașului, Mihai mai emite un act cu aceeași titulatură de domn al Ardealului, act de danie al muntelui Baiul pentru cei din Râșnov.

Cele trei diplome (acte) întocmite de cancelariile domnilor munteni dovedesc vechimea comunei Sărata, locuită numai de români din cele mai vechi timpuri, oameni stabili pe moșia lor, stăpâni ai pământului pe care locuiesc și astăzi, din Olt până la creasta Carpaților.

III. MĂRTURII ARHEOLOGICE

După descoperirile arheologice, se confirmă existența omului pe pământul Sărății și Scoreiului cu multe mii de ani în urmă.

Săpăturile efectuate de profesorul Popa Gavrilă din Scoreiu, împreună cu elevii din școală, în anii 1976-1977 pe pârâul Mierea de pe hotarul Sărății, au descoperit un os pietrificat, unelte șlefuite din piatră și pietre înnegrite de foc, ce aparțin celei de-a doua perioadă a pietrei neolitice, care apar în țara noastră cu circa 5.500 ani înainte de Hristos.

Repertoriul arheologic al Țării Făgărașului confirmă vechimea de milenii a existenței omului în satele făgărașene, inclusiv în Sărata.

REPERTORIU ARHEOLOGIC (ALFABETIC)

ȚARA FĂGĂRAȘULUI

P = epoca paleolitică;

N = epoca neolitică;

B = epoca bronzului;

H = epoca hallstattiană;

L = epoca Latene;

R = epoca romană;

M = epoca postromană și a migrațiilor;

F = epoca feudalismului timpuriu.

1. Arpaşul de Sus	N, B, L.
2. Bărcut	N, H
3. Beclean	B, H, L, M.
4. Berivoi	N.
5. Breaza	L, F.
6. Bruiu	N.
7. Bucium	N, B.
8. Calbor	N, R.
9. Cincşor	N, B, R, H, M.
10. Cincu	N, B, L, R, F.
11. Cârţa	F.
12. Cârţişoara	F.
13. Cobor	N, B, H.
14. Colun	R.
15. Comăna de Jos	B, H, L, M.
16. Comăna de Sus	N, B, M, F.
17. Copăcel	N, B, L.
18. Cuciulata	B, L, R.
19. Dăişoara	B.
20. Drăguş	N, B.
21. Dumbrăviţa	R.
22. Făgăraş	N, B, R, F.
23. Feldioara (Ucea)	N, B, L, R, M.
24. Felmer	N, B, L, R, M.
25. Fântâna	R.

26. Grid	N, B.
27. Hălmeag	N, E, L, R, M, F.
28. Hârseni	N, B, L.
29. Hoghiz	B, H, R, M.
30. Ileni	L, R.
31. Jibert	N, B, H, L, R, F.
32. Lovnic	N, B, R.
33. Mândra	N, B, H, L, M.
34. Ohaba	N, B.
35. Părău	P, B, H, M.
36. Poiana Mărului	B, H.
37. Răuşor	R.
38. Rodbav	B, H, L, R, F.
39. Sărata	N, B.
40. Săvăstreni	N, B.
41. Scorei	N, H, F.
42. Seliştat	E, F.
43. Şercaia	N, B, H, L, M.
44. Şercăiţa	N, B.
45. Şinca Veche	B, L, R.
46. Şinca Nouă	B, R.
47. Şoarş	B, H, R, M.
48. Şomartin	B, H.
49. Şona	B, H.
50. Ticuş	M, F.

51. Toarcla	N, B, H, L, R, F.
52. Ungra	N, B, H, R, M, F.
53. Vad	H, L, M.
54. Veneția de Jos	H, L, R, M.
55. Veneția de Sus	B.
56. Victoria	N, B.
57. Voila	B, L, M.

IV. DATE ISTORICE DESPRE ȚARA FĂGĂRAȘULUI

Țara Făgărașului, care se întinde pe malul stâng al Oltului, de la albia acestuia și până în vârful Carpaților, a fost locuită din cele mai vechi timpuri, datorită condițiilor naturale oferite: râuri, păduri și munți apropiați, care asigurau loc de refugiu în vremuri de bejanie și, totodată, existând condiții bune pentru agricultură și pentru creșterea vitelor pe dealuri și în luncile văilor.

Descoperirea de monede romane la Șercaia, Copăcel, Breaza, Arpașul de Sus și în multe alte comune confirmă existența în acest ținut a unor populații autohtone.

La Arpașul de sus s-au descoperit unele amenajări și întărituri cu scop militar a circa 75 de locuințe. După urmele de cenușă, se pare că această așezare a fost distrusă în perioada anilor 101-106, în timpul războaielor de cucerire a Daciei.

După unele izvoare, populația din stânga Oltului ar fi rămas în afara granițelor Daciei romane, dar amenințau permanent trupele romane din dreapta Oltului. Cenușa celor 75 de locuințe din Arpașul de sus dovedește comportarea nu prea prietenoasă a trupelor romane față de populația autohtonă.

Pentru a se evita unele atacuri ale populației din stânga Oltului, romanii au făcut transferuri forțate de populație la nord de Olt. S-au

construit de către *Cohorta II - Flavia Bessorun*, identificată cu sediul la Cincșor, castru de apărare la Hoghiz, Feldioara, Cincșor și se presupune că fost construite și la Colun și în alte localități, până la Turnu Roșu.

Zona de maximă locuire în timpul romanilor a fost cea din dreapta Oltului, cei din stânga Oltului fugind, de regulă, în munți pentru a scăpa de eventuala mutare a lor peste Olt.

Pentru 165 de ani, Dacia a fost transformată în provincie romană. După părăsirea Daciei de către Aurelian, în anul 274, sub presiunea goșilor și după începerea năvălirii barbarilor, sub presiunea acestor năvăliri a început repopularea părții din stânga Oltului, datorită locurilor de refugiu asigurate de munți și păduri.

Descoperirea unor cuptoare de redus minereu de fier (Copăcel), pentru fabricarea sticlei (în sec. I î.H.) la Șercaia, Voila, Beclean, demonstrează că încă înainte de venirea romanilor, geto-dacii aveau un nivel înalt de civilizație materială și spirituală.

Năvălirea barbarilor nu a ocolit nici Țara Oltului. În anul 376, hunii ard complet cetatea Făgărașului. S-au descoperit urme lăsate de barbari (Rotbav) în podobe ce au aparținut avarilor și monede din secolul VI-VIII. Nu au lipsit din această zonă nici cruzii tătari, care în marea invazie din 1241 au trecut prin foc și sabie tot ce au întâlnit în cale și au ars din nou și cetatea Făgăraș.

Documente vechi demonstrează că în Țara Făgărașului, cu toate năvălirile barbare, viața și-a urmat cursul.

Cea mai însemnată amintire despre vechimea Făgărașului (Fugros) se face într-un important document al Căpitanului Ecclesiastil Transilvănean din Alba Iulia din anul 1231, document publicat și comentat de istoricii

maghiari, contele Dosif Keneny și Iosif Dube și reprodus în foaia „Transilvania”, organul *Asociațiunii Transilvane pentru literatură română și cultura poporului român*, nr.4 din anul 1871. În acest document se arată că *o anumită moșie de la Boje (Voila) învecinată cu Terra Zunbuthel (Sâmbătă) din Țara Blaccilor (Terra Blacciorum) a fost proprietatea lui Thrulm, fiul lui Chcoru și că s-a ținut de Făgăraș din timpuri foarte vechi, din moși și strămoși, cu multe sute de ani, înainte de aceia din timpuri când însuși Țara Blaccilor, în care se află Fugros se zice că ar fi existat ca țară a Bulgarilor (imperiul româno-bulgar de sub Asan).*

Prezența pecenegilor în zona Transilvaniei este atestată în anul 1068 și aceștia au stat în Transilvania cam trei sferturi de veac. Se pare că în această perioadă s-au integrat în viața pașnică a locuitorilor, mulți stabilindu-se în această zonă.

În anul 1222, într-un document eliberat de cancelaria maghiară, regele Andrei a II-lea, dă dreptul sașilor de a folosi împreună *pădurea românilor și pecenegilor (Silva Blachorum et Bissenorum)* ce se găsește în *acea țară a românilor (Terra Blachorum)*.

Într-un document din 1250 se amintește de expediția oastei condusă de Ioachim, conte de Sibiu, din 1240, în sprijinul Țarului din Vidin, care era formată din sași, români, secui și pecenegi.

Au rămas denumiri de localități: Bessimbav (sau Oltețul, cum se numește astăzi), care este denumire de origine pecineagă (valea Bessilor, a pecenegilor).

Pericolul iminent pe care-l reprezenta cucerirea maghiară a contribuit la organizarea puternicei formațiuni statale sub conducerea unor voievozi care aveau puncte de sprijin pe teritoriul dintre cele trei fortificații:

Comăna de Sus, Făgăraș și Breaza, iar în partea vestică pe fortificația de la Avrig.

Anul 1150 este aproximativ data la care coroana maghiară ajunge cu cucerirea Transilvaniei pe linia Oltului făgărășan.

Cu toate acestea, Țara Făgărașului a rămas cu o autonomie puternică și se numea în documentele vremii "Țara Românilor" (Terra Blachorum).

În 1222, regele Ungariei Andrei al II-lea, dă voie cavalerilor teutoni așezați în 1211 în Țara Bârsei, să transport sare și alte mărfuri pe Olt, fără să plătească vamă de trecere prin Țara Românilor (*per terram colorum aut per terra blachorum*). Este clar, deci, că Țara Făgărașului se bucura de libertate și autonomie în cadrul coroanei maghiare.

În anul 1223, regele maghiar trece la unele măsuri care știrbesc autoritatea autonomiei autohtone și, prin diplome, sustrage o suprafață de pământ de la români (*terram exemmtam de balaccis*) pentru a fi dăruit Mănăstirii Cisterciene de la Cârța, pământ luat de la Scorei și satele învecinate Cârței. Acest act al regelui a produs mari nemulțumiri din partea românilor, în special din comunele învecinate și a fost mulți ani un motiv de răscoale și conflicte locale.

În anul 1267 este amintit Ugrinus, ca voievod al Transilvaniei care, în 1291, cerea regelui Andrei II să-i înapoieze posesiunile Făgăraș și Sâmbăta, care i s-au luat pe nedrept și pe care le moștenise de la strămoșii săi.

Diploma regelui arată că s-a dezbătut în dietă plângerea lui Ugrinus, care solicita restituirea celor două moșii.

Autonomia voievodatului Țării Făgărașului a continuat și voievozii locali au existat până la începutul secolului al XIII-lea.

În 1247, Țara Făgărașului făcea parte, probabil, din puternicul voievodat al lui Seneslau, iar voievozii locali făgărășeni erau sub ascultarea voievodului argeșean. Această situație a continuat până la acțiunea de rezistență a lui Radu Negru.

Tradiția spune că voievodul făgărășean Radu Negru, văzându-și știrbită autonomia și libertatea de către coroana maghiară, în anul 1291, a opus o dârză rezistență în cetatea Făgăraș, după care s-a retras în cetatea Breaza, de unde a trecut munții, ceea ce înseamnă că s-a mutat în sud, adică în Țara românească mamă.

Cronicile spun că o mulțime de țărani au plecat cu Radu Negru, chiar și unii de origine săsească, și apoi alții au continuat să treacă munții de frica represiunilor maghiare, pentru faptul că au participat la răscoală, rămânând multe sate cu foarte puțină populație, iar cei plecați au întemeiat în Țara Românească noi așezări, unele cu nume identice cu cele din locul de baștină (exemplu : Rucăr, care există și în Făgăraș și în Argeș).

Radu Popescu, în *Istoriile Țării Românești* arată motivele care l-au îndemnat pe Radu Negru să-și părăsească țara și să treacă munții : "să se fi învrăjbit domnul Românilor (voievodul făgărășean) cu Domnul Ungurilor (regele Ungariei) și cu al sașilor (Comitele de Sibiu) pentru niște pricini". Istoricii fixează anul trecerii lui Negru Vodă la 1215, 1242 sau 1274.

Cu toate breșele create în obștile făgărășene prin plecarea lui Radu Negru, acestea mai erau încă destul de puternice, mai ales în zonele din apropierea munților, ceea ce a determinat coroana maghiară să țină seamă de această forță a românilor (care își avea încă denumirea de Țară), cu prilejul Dietei convocată la 11 martie 1291 la Alba Iulia, când alături de

sași, unguri și secui, participau pentru prima și ultima dată și românii, ca națiune.

Existența unor formațiuni statale puternice este susținută și de organizarea social-economică a zonei, care se va păstra și în secolele următoare, fiind cu totul diferită de cea a restului Transilvaniei, și asemănătoare - dacă nu chiar identică - cu cea a viitorului stat feudal Țara Românească, acesta și datorită faptului că, în perioada 1366-1476, această zonă a fost stăpânită în repetate rânduri de domnii munteni.

Anul 1366 aduce pentru Țara Făgărașului evenimente foarte importante. Regele Ludovic a cedat, în 1366, îndrăznețului său vecin Vladislav, Domnitorul Țării Românești, Țara Făgărașului, printr-un act politic care avea două scopuri: ținerea în supușenie a munteanului printr-o posesie ce se putea sechestra oricând pentru șovăire și trădare și repopularea teritoriului și obținerea de venituri fiscale, ca și altă dată. Aceasta se întâmpla și pentru faptul că domnii munteni prezentau un pericol pentru coroana maghiară. De exemplu, în 1365, Vladislav Vodă intră cu armată în Transilvania și arde Tălmăciul și alte sate săsești. Unele răscoale ale țăranilor făgărășeni (de exemplu cea din 1456, când este atacată cetatea Făgăraș), sunt atribuite tot intrigilor și susținerilor de către Vladislav.

Aproape 110 ani, domnii Țării Românești au stăpânit, cu destul de multe întreruperi, Țara Făgărașului și Amlășului și se intitula în actele de cancelarie "Domn al Țării Românești și mare herțeg al Amlășului și Făgărașului". În funcție de evenimentele care aveau loc și de slăbiciunea unor domni munteni, Țara Făgărașului revenea la coroana maghiară, pe urmă era din nou cedată în urma unor tratative și a asumării de diverse

obligații militare de către cei doi: Domnul Țării Românești și Regele Maghiar.

Domnii Țării Românești care au avut în stăpânire Țara Făgărașului sunt:

1. Vladislav Vlaicu	1384-1377
2. Dan I	1383-1386
3. Mircea cel Bătrân	1386-1418
4. Mihai I	1418-1420
5. Dan II	1421-1431
6. Vladislav Vodă, Aldea	1431-1436
7. Vlad-Dracul	1436-1442
8. Basarab III	1442-1443
9. Vlad Dracul	1443-1447
10. Vladislav II	1447-1448; 1448-1456
11. Vlad Țepeș	1456-1462; 476
12. Radu cel Frumos	1462-1474
13. Basarab Laiotă	1474-1476

În 1476, la cancelaria celei de-a treia domnii a lui Vlad Țepeș, apare ultima mențiune în care Amlășul și Făgărașul aparțin pentru foarte scurt timp de Țara Românească. Domnitorii munteni au făcut colonizări masive, au înființat sate prin defrișări de păduri și au introdus sistemul organizatoric asemănător cu cel existent și în cealaltă parte a munților. Boierii ridicați, după cum se susține, din vechi cnezi ai satelor, au primit câmpii și sate, cu îndemnul să adune cât mai mulți locuitori.

S-au stabilit obligații de slujbe de ostași, de strângere a dijmelor, de întărire a oricărei schimbări de pământ, judecarea crimelor, relații dintre

vecini și boieri, o organizare care era cu totul diferită de restul Transilvaniei, obiceiuri și instituții proprii care, cu tot efectul și măsurile dure luate de administrația maghiară și austriacă, nu au putut fi anulate și au fost aplicate până aproape de zilele noastre.

După intrarea definitivă a Țării Făgărașului în posesia coroanei maghiare, aceasta își dă seama de pericolul ce-l prezenta această insulă românească la marginea imperiului și a început să aplice legi și măsuri severe contra românilor, care făceau tot felul de intervenții pe lângă domnii munteni de a reveni din nou la Făgăraș. Cei care erau prinși că duceau astfel de tratative erau considerați trădători și li se aplica pedeapsa capitală.

În urma mai multor atacuri ale țăranilor făgărășeni asupra Mănăstirii cirsterciene de la Cârța și asupra satelor săsești, ca despăgubire, Țara Făgărașului a fost cedată Universității săsești în anul 1469, situație care durează până în 1503, când regele Ladislav i-o cedează lui Ioan Corvin, fiul natural al regelui Matei. După moartea acestuia, în 1504, regele trimite la cetate un castelan.

În anii care urmează, Țara Făgărașului trece de la un principe la altul, care după moartea lor, au lăsat domeniul și cetatea moștenire soțiilor lor. Între acestea se numără și doamna Stanca, soția lui Mihai Viteazu, care este menționată printre stăpânii Făgărașului. Principii domnitorii Racoczi I și II, Gariel Bethlem, Mihail Apati, au păstrat domeniul Făgărașului ca domeniu personal și, după moartea lor, au lăsat moștenire domeniul soțiilor lor.

În capitolele ce urmează se va arăta modul în care principii stăpânii ai Țării Făgărașului au stăpânit și au organizat exploatarea cruntă a acestui ținut timp de aproape 300 de ani.

V. LUPTA ȚĂRANILOR FĂGĂRĂȘENI PENTRU PĂSTRAREA DREPTURILOR ȘI LIBERTĂȚILOR STRĂMOȘEȘTI

Înainte sosirii maghiarilor în zona Făgărașului, (anul 1150), locuitorii se conduceau după legi proprii, păstrate din moși strămoși, legi privind pedepsirea celor răi (hoți, criminali) și, în special, privind proprietatea asupra pământului.

Pământurile și pădurile era proprietatea obștei sătești și se lucrau în devălmășie. Obștea împărțea pământ pentru a fi lucrat, dând fiecăruia după puterea și după nevoile sale. La împărțire se oprea o suprafață care era lucrată în comun, iar recolta era folosită pentru nevoile obștei.

Răpirea unor suprafețe de pământ din proprietatea obștei și cedarea către Mănăstirea catolică de la Cârța în anul 1223, deschide pentru câteva secole seria conflictelor locale, la fel ca și cedarea Sâmbetei și a Făgărașului.

Prin aceste acțiuni, țăranii făgărășeni își vedeau drepturile strămoșești asupra proprietății pământului puse în pericol și considerau că trebuie să reacționeze în consecință.. Prima răscoală pentru apărarea acestor drepturi a fost cea condusă de către Radu Negru, arătată în capitolele ulterioare.

Atacarea în repetate rânduri a domeniilor mănăstirii Cârța de către țăranii din comunele învecinate a determinat pe abatele acestei mănăstiri să se plângă, în 1352, direct regelui maghiar cu privire la atacurile, pagubele

și necazurile pe care le suferea fără încetare din partea “oamenilor răi”, cum îi numea pe țărani din satele învecinate.

Amenințarea de către călugări cu judecata de apoi, cu pierderea sufletului și cu alte pedepse divine nu-i impresionau pe țărani, care își continuau atacurile. Regele maghiar, impresionat de această plângere, poruncește Comitelui din Sibiu să meargă și să dea ajutor mănăstirii, și, totodată, proferează grele amenințări împotriva celor care mai cutezau să-i molesteze pe călugării mănăstirii. Aceste amenințări nu au avut nici un efect asupra românilor, care au continuat atacurile.

Încercările regalității maghiare de a popula Țara Făgărașului cu alte naționalități s-au lovit de o rezistență puternică din partea făgărășenilor.

S-a reușit astfel, ca în stânga Oltului, să se stabilească sași numai la Cârța și la Șercaia. Încercarea de a stabili șasi în Beclean a dus la evenimente tragice, aceștia fiind pur și simplu alungați și mulți omorâți, ultimii cu ajutorul lui Vlad Țepeș.

Încercarea de a extinde influența și abuzurile scaunelor săsești în stânga Oltului provoacă, în anul 1413, un conflict grav, cu morți și răniți, printre care și șase femei făgărășene au fost ucise.

În anul 1430-1433, izbucnește o puternică răscoală a țăranilor făgărășeni, fapt care a provocat o mare îngrijorare stăpânirii.

Comitele secuilor, Mihail Jakch, în primăvara anului 1433, trimite o scrisoare brașovenilor, prin care îi pune în gardă asupra faptului că, profitând de intrarea turcilor în Țara Românească, “românii foarte răi se mișcă”.

Prin scrisoarea din 2 iunie 1434, adresată de același comite sașilor din districtul Brașov îi invită: “să pornească în mare grabă, cu întreaga lor

putere în munți (*cum tota vestra potencia singulis diebus alpesascendatis*), să-i distrugă pe românii perfizi din Făgăraș (*perfidios valachos de fogoros penitus interficiatia*) retrași acolo, iar pe copiii și femeile acestor prinși să-i ducă la închisoare”.

Comitele secuilor urma să pornească și el, cu aceeași grabă, înspre acele părți.

Armata secuilor și a sașilor a reușit să îngusteze teritoriul revoltei și să-i împingă pe răsculați înspre munte, unde condițiile geografice le permiteau acestora să se mențină un oarecare timp.

Existența unui focar de răscoală la granița Țării Românești, unde răscoala putea fi ajutată de cei de dincolo de munte, așa cum se amintește de o răscoală din 1382-1383 susținută de către cei din sud, constituia o mare primejdie pentru clasa dominantă și trebuia înăbușită în sânge, în mod barbar.

Îndrăzneala țăranilor români în apărarea vechilor drepturi obștești, merge atât de departe, încât, la începutul anului 1456, atacă și ocupă cetatea Făgăraș, dăruită lui Iancu de Hunedoara, pe motiv că aceasta le-a fost luată pe nedrept.

Iancu de Hunedoara le scrie brașovenilor: “Nu ne abținem de a vă da de știre că necredincioșii de români au cuprins cetatea noastră Făgăraș și pentru că este nevoie să fie întărită acea a noastră cetate... cu mai multe feluri de arme, de aceea rugăm pe voi... cu cât ar fi necesar pentru apărarea și salvarea acelei cetăți a noastre, alte feluri de arme să cumpărăm cu proprii noștri bani. În felul acesta arme anume: arbalete, puși, praf de pușcă, săgeți și altele pentru castelanii acestei cetăți”.

Revolta țăranilor făgărășeni a fost instigată de către Vladislav, domnul Țării românești care, în același timp, invadea stăpânirile lui Iancu și incendia unele sate săsești.

În 1469 și 1472 Făgărașul se întoarce la coroana maghiară și, datorită atacurilor repetate asupra Mănăstirii din Cârța, ca despăgubire, este cedat Universității săsești de către regele maghiar.

Reacția românilor a fost promptă dar, cu toată reacția lor, Făgărașul a rămas zălog sașilor până în 1503 (cu excepția a trei ani, 1480-1483, când s-a aflat sub stăpânirea boierului Udriște).

Un alt act de îndrăzneală al făgărășenilor este marcat de anul 1469. O delegație a sașilor, ce se întorcea cu diploma regală de cedare a Făgărașului Universității săsești, a fost oprită de țăranii făgărășeni, care au ars diploma și au omorât pe cei ce o aduceau și au atacat satele săsești, provocându-le mari pagube.

Liniștea nu s-a lăsat și, așa cum arată N.Iorga, făgărășenii, veșnic agitați pentru necazurile care li se făceau, în 1503 au ars satele săsești până la Sibiu și au maltratată în diferite moduri pe locuitorii acestora.

Cresc agitațiile și în restul Transilvaniei, iar făgărășenii, profitând de această agitație, trimit mesageri boieri la domnul Țării Românești, Radu Mihnea, pentru a-i supune Țara Făgărașului, împreună cu tot castelul și toată populația.

Revolta se declanșează și este condusă de căpetenii numeroase din mai multe sate, mai ales de cele de sub munte, în frunte cu „agilul” Bârsan, căpetenia principală a răsculaților din Ucea (el fiind de loc din Cârțișoara), Grozav din Arpașul de sus și văduva Anca din Ucea, calificată de autorități drept “cea mai blestemată trădătoare”.

Se instaurează iobăgia cu legile ei foarte dure, când țăranii nu mai aveau posibilitatea de a organiza acțiuni armate, dar în arhive sunt menționate o serie de plângeri adresate inclusiv împăratului referitoare la exploatarea la care au fost supuși (vezi anexa din 1726).

La revoluția lui Horia, în anul 1785, a fost agitație și în Țara Făgărașului, dar nu au avut loc acțiuni armate.

Revoluția din 1848 a cuprins însă și Țara Făgărașului.

În tabăra românilor făgărășeni de la Șercaia s-au strâns peste 10.000 de făgărășeni, majoritatea înarmați cu lănci, care aveau misiunea apărării Țării Făgărașului, și care erau conduși de căpitani sau prefectii lor. Aceștia erau viceprefectul Ion Cosma și centurionul Voicilă, Iovian Brad, detașat de feldmareșalul austriac Gedeon, cu care au colaborat făgărășenii și așa-zisul “general al oltenilor”, Nicolae Orghidan, detașat și el de Gedeon, cu 2.000 de lăncieri.

La 12 decembrie 1848, s-au ales organele municipale și cele ale conducerii districtului Făgăraș, conduse de românii Gh. Barițiu, Ion Bran, Constantin Secăreanu, Ion Codru Drăgușanu ș.a.

Prima măsură luată a fost introducerea limbii române ca limbă oficială în Țara Făgărașului.

S-a mers până acolo încât corespondența oficială venită de la Budapesta, scrisă în limba maghiară, să fie restituită, pe motiv că nu e scrisă în românește.

Guvernul maghiar a luat măsuri represive și, în martie 1849, o armată condusă de generalul Bem se apropie de Făgăraș. În această situație, administrația românească s-a desființat și majoritatea conducătorilor au fugit în Țara Românească. Această măsură s-a luat ca urmare a faptului că

țărării făgărășeni trimiseseră o delegație la Marea Adunare din 1848 ținută pe Câmpia Libertății de la Blaj.

După înfrângerea revoluției de la 1848, la acțiunile cărora țărării din satele făgărășene au avut o contribuție însemnată, au început măsurile represive ale autorităților maghiare. Bilanțul a fost de 30.000 români morți și 230 sate din Ardeal distruse. Mulți țărani făgărășeni pentru a scăpa de represalii, au trecut munții în Țara Românească. În multe sate s-au ridicat furci pentru spânzurarea răsculaților.

Lupta românilor este continuată de intelectualii români, susținuți de marea masă a țăranilor, pentru reprezentarea românilor în Parlamentul ungar, unde aceștia aveau să susțină drepturile românilor, care datorită legilor restrictive, nu erau reprezentați în Parlament. De exemplu, în anul 1910, circa 3.000.000 de români aveau numai 5 deputați în Parlamentul ungar.

După 1890 are loc o agitație puternică a românilor din Transilvania împotriva includerii Transilvaniei în regatul ungar. O contribuție însemnată la această acțiune a avut și medicul Calefariu Nicolae, medic la Săliște, originar din Sărata, care a figurat și ca martor în procesul memorandiștilor de la Cluj ținut în 1894, care, pentru activitatea depusă, s-a bucurat de multă stimă și respect din partea românilor din zona Sibiului.

În 1916, cu ocazia venirii armatei române, românii au dat dovadă din nou de mult patriotism.

La sosirea armatelor române, și înaintea luptei ce s-a dat pe hotarul comunei Sărata, „în Stejari”, „în Fundătură”, „sub Sfrâncea”, „pe Seaca”, „la Părăul Andrii” și pe hotarul Porumbacului de sus, mulți români s-au pus în slujba armatei române, printre care: Timaru Tarcea, Axente din

Cârțișoara, care a condus armata română prin pădure, căzând în spatele armatei germane pe câmpul de luptă de la Sărata, fapte pentru care au primit virtutea militară. Țărării din toate satele pe unde a trecut armata română au întâmpinat cu bucurie pe ostașii români cu hrană, îmbrăcăminte și diverse informații utile armatei. Cei din Scoreiu au tăiat firele de telefon ale armatei austro-germane, după lupta care s-a dat la 17 septembrie 1916, iar sărătenii care nu erau mobilizați (bătrânii) au strâns răniții și i-au adus în sat, printre care și pe eroul sublocotenent Victor Balea, originar din Sărata, care lupta în armata română. La lupte au luat parte regimentele românești 6 Mihai Viteazul, din care făcea parte și Victor Balea, 6 Vânători și 21 Infanterie, comandate de generalul Berindei.

Victor Balea își îndemna ostașii: “Înainte, băieți și nu vă fie frică, că ajungem în satul meu!”, așa cum scrie pe monumentul ridicat în memoria sa la intersecția șoselei naționale nr. 1 (București-Brașov-Sibiu) cu drumul care duce în Sărata.

Îmi aduc aminte cum povesteau bătrânii care au strâns morții și răniții că, umblând prin zona numită “prin Stejari”, Victor Balea era împușcat într-un picior și era rezemat de un stejar. Neobservându-l, au trecut mai departe, după care el a strigat: “Sunteți din satul meu, nu mă lăsați aici”. L-au recunoscut imediat, l-au adus în sat în casa părintească, dar rana s-a infectat și, trimis la spital la Brașov, după o săptămână nu a mai putut fi salvat și a decedat.

La căderea imperiului austro-ungar, înainte de 1 decembrie 1918, s-a trecut la înființarea gărzilor naționale, care au preluat puterea locală de sub stăpânirea maghiară. Gărzile s-au înființat la 2 noiembrie 1918 la Sărata, Porumbacul de jos și de sus și la 3 noiembrie la Scoreiu și Colun.

La apelul Sfatului Național, s-au format gărzi naționale, sătești, din țărani, unii veniți de pe front, care aveau ca sarcini: păstrarea liniștii și ordinii publice, paza a 5 km de linie ferată pentru asigurarea siguranței circulației, preluarea fermei de la Erariu cu 250 ha de teren, cu utilaje și cu inventar: 24 perechi boi, 10 vaci, 6 cai, 10 porci și care, ulterior, au fost predate administrației locale românești.

La 1 decembrie 1918 s-a spart magazia Regimentului 135 artilerie ce se găsea la Porumbacu de Jos și s-au luat arme pentru a înarma membrii Gărzii Naționale nou înființate.

Dintre conducătorii Gărzii Naționale amintim pe Berariu, fost locotenent, care era comandantul Sec. a 17-1 a Legiunii din Sibiu, cu sediul în Porumbacu, Mihai Cocoș, primar din Scorei și Teașu Andrei din Sărata. Tot Garda Națională s-a ocupat și cu strângerea semnăturilor pentru unire, care au fost depuse la Comisia Națională din Alba Iulia.

Demn de amintit este și atitudinea unor sărăteni din armata austro-ungară, care au trecut la armata română, printre care amintim pe Toader Măsariu, care dezertează din armata austro-ungară și se înrolează în armata română. El participă la luptele de la Mărășești, unde este decorat pentru fapte de vitejie. După unire, pentru meritele deosebite în armata română, primește o suprafață însemnată de pământ în Dobrogea și drept de circulație gratuită pe C.F.R.

Am menționat câteva din acțiunile deosebite în lupta pentru libertate a țăranilor făgărășeni. Țăranii din Sărata care aveau de apărut aceleași libertăți și luptau pentru aceleași cauze, desigur că nu au stat pasivi și au luat parte activă la aceste acțiuni ce au avut loc în satele din zona Țării Făgărașului.

VI. STRUCTURA SOCIALĂ A POPULAȚIEI ÎN ȚARA FĂGĂRAȘULUI ÎNTRE ANII 1200-1900

Structura stărilor sociale în acea perioadă era următoarea:

1. Boieri
2. Vecini
3. Libertini
4. Iobagi (numiți în anumite perioade în latină – coloni)
5. Jeleri (inguitini)
6. Nobili

1. Boierii

Boerii erau urmașii celor ce s-au ridicat din mijlocul obștilor sătești, cnejii, sau în urma daniilor făcute de domnii Țării Românești.

Boierimea Țării Făgărașului a fost constituită în perioada când acest ținut a fost sub stăpânirea domnilor Țării Românești și titlul se acorda pentru a recompensa anumite servicii aduse stăpânirii (acte de vitejie, slujirea armatei etc.). Pentru a dovedi titlul de boier, cel în cauză trebuia să prezinte atestat semnat de domnul care îi acorda acest titlu. Boierii erau o clasă privilegiată care aveau scutiri de sarcini și impozite și îi aveau pe vecinii care erau obligați la clacă față de ei și aveau sub stăpânire din dani, moșii, sate și păduri, după legile Țării Românești.

Privilegiile boierilor s-au păstrat și în timpul ocupației maghiare și austriece dar tendința stăpânirii era de deposedare a lor de aceste libertăți.

Tot timpul s-a dat o luptă între boierii fâgărășeni și noii stăpâni feudali, care urmăreau să-i treacă în rândul iobagilor sau al libertinilor, pentru a-i transforma în instrumente ale stăpânirii, cu plăți de impozit și obligații iobăgești. Se profita de acest lucru, ca urmare a faptului că unii boieri, datorită diverselor evenimente (incendii, năvăliri ale turcilor și tătarilor etc.) nu mai aveau actul de atestare și erau trecuți ca boieri “deposiți”, sau așa-ziii boieri decăzuți, trecuți în rândul iobagilor.

Au fost și puține cazuri de boieri înnobilați.

În 1640, contrar dreptului nobiliar, principele dispune înscrierea boierilor și a nobililor, cât și a avutului lor, în scopul controlării averii și trecerea în rândul celor supuși la prestații (la dările către împărat).

În 1667-1672, pentru reinnoirea unei cărți boierești se plăteau 40 de florini. Verificarea cărților se făcea cât mai des, la 1-3 ani, pentru a depista pe cei fără cărți și a-i trece în rândul iobagilor.

Boierii, în schimb, aveau obligații militare. Fiecare boier, trebuia să servească cu cal, înarmat cu lance, cămașă de zale și uniformă din postav, când era chemat de principe pentru a participa la luptă.

În 1675, boierii erau obligați să se prezinte în fiecare trimestru la inspecție cu cal, armă și cu tot echipamentul. La prima neprezentare, amenda era de 15 florini, la a doua de 24 florini, iar la a treia se făcea deposedarea de titlu.

Statutul din 1560-1570 al Țării Făgărașului stabilește: “În fiecare sat după obiceiul lor, în fiecare an, trebuie să se aleagă un boier care să poarte peste an grija satului, care boier pe acel an să fie scutit de dare”.

El avea obligația să strângă darea, să împartă pământurile, să repare drumurile, să asigure liniștea în sat etc. Tot el se ocupa și de încartiruirea armatei.

Dacă nu depunea suficient interes, se aplicau amenzi și pedepse corporale, mergând până la pierderea capului.

În exercitarea atribuțiilor lui era ajutat de “sfatul bătrânilor satului”, de jurați ai satului, de paznicii de câmp (jitari) și de paznicii de pădure (gornici).

2. Vecinii

Vecinii sunt specifici Țării Românești, erau supuși boierilor și datorau anumite prestații acestora.

De exemplu: în 1671, vecinii din serviciul boierilor locali, dacă au primit pământ de arat de două zile și de coasă erau obligați la:

- 1 zi la arat;
- 4 căli de grâu sau de secară de secerat;
- 1 zi de coasă;
- 1 car de lemne de Crăciun;
- 1 găină;
- 2 colaci;

Principele avea tot interesul ca aceștia să treacă în rândul iobagilor.

3. Libertinii

Libertinii erau ridicați din rândul iobagilor și erau scutiți de prestații iobăgești în schimbul unor servicii la curte și cetate (curieri, însoțitori la

armată). Apar și libertini cu privilegiu de boier. Aceștia aveau și obligații militare.

Ei puteau fi depozedați de titlu, chiar dacă aveau acte. Și în cazul lor se făcea foarte des controlul actelor și puteau fi trecuți în rândul iobagilor.

4. Iobagii sau colonii

Aceștia erau țărani locuitori de bază ai satelor asupra cărora s-au abătut toate greutățile, începând din anii 1100-1200, când începe să ia ființă iobăgia, adică o dată cu începerea ocupării Transilvaniei de către Regatul maghiar. Ei trebuiau să suporte, prin munca lor, prin clacă, dijmă și tot felul de impozite, daruri și alte corvezi, consecințele războaielor duse de coroana maghiară și pe urmă de Imperiul Habsburgic, precum și luxul și desfrâul în care trăiau principii domnitori și întreaga clasă dominantă (vezi capitolul despre iobăgie, pământul alodial și daturile).

La moartea iobagului, domnul își avea o anumită parte. Indiferent dacă avea sau nu urmași, se dădea o vită, femeia nu avea drept decât la o treime din bunurile mobile, iar fetele nu puteau primi nimic fără aprobarea stăpânului și, în afară de hainele lor, toate bunurile imobile erau ale stăpânului.

5. Jelerii (inguitini)

Jeleri erau cei care nu au primit pământ, sau cei veniți din Muntenia. Mulți dintre ei veneau cu familiile și se așezau în diferite comune. Ei se deosebeau de iobagi prin raporturile pe care le aveau cu stăpânul. Ei nu aveau sesie, adesea nici casă. Lucrau pământul altora și nu erau legați de stăpân. Aveau libertatea de strămutare, unii dintre ei practicau diverse

meserii (olar, dogar ș.a.), mulți deveneau stabili și erau trecuți iobagi, primind sesie și loc de casă. Unii, după un anumit timp, când aflau că în ținutul de unde veneau s-a schimbat ceva în bine, se întorceau acasă. Plăteau chiria acolo unde locuiau, prin muncă. Erau numiți și pauperi (adică săraci). Erau multe cazuri când cereau să devină iobagi pentru a primi pământ și a deveni stabili.

În 1699, șase iobagi din Sărata: Oprea Gureș, Toma Stănciulea, Oprea Pora, Dancu Stănciulea, Ștefan Stănciulea, Coman Stănciulea, stau chezași cu câte 40 florini de fiecare pentru Bârză Banciu că va sluji ca iobag credincios pe principesă și nu va fugi. În caz că va fugi, urmau să fie penalizați cu cei 40 de florini lăsațiășie.

Câteva date despre boierii din Sărata

În comparație cu alte comune, Sărata nu a fost în stăpânirea totală a boierilor. De exemplu, în Scorei apar în scripte în anul 1680 - 25 de boieri, în 1726 - 28, în 1766 - 52; în Porumbacul de Jos în 1766 - 2, în 1787 - 16; în Porumbacul de Sus în 1726 - 7, în 1766 - 25, etc. Aceștia erau proprietari de munți, păduri și alte pământuri.

În lista boierilor ce au însoțit pe principele Mihai Apafi la asediul Vienei în anul 1683, din Sărata nu apare nici un boier. Aceștia au fost: din Scorei - unul, din Porumbacul de Jos - doi și restul din celelalte comune din Țara Făgărașului.

În continuu, cu ocazia diverselor evenimente, se făceau înnobilări pentru fapte deosebite, dar se făceau și degradări din boierie.

În urbariul din 1632, la Sărata apare Oprea Han Barb libertin, în 1637, tot libertin, Oprea Han și Ion Maghiar.

Continuă și acțiunea de trecere a libertinilor și boierilor în rândul iobagilor. Exemplu: Lupul Calefar a fost iobag slujitor, dar în 1643 a fost ridicat libertin, așa fiind socotit acum, nu are carte, dar nu dă sare. Coman Maghiar a fost înscris între iobagi, dar de la război și el a trecut în libertate.

În urbariul din 1648 în lista iobagilor apar și patru libertini, iar între ei și văduva Oprea Man Barb, în dreptul căreia citim “fiu al ei de căsătorit, libertin, are carte de la stăpânul nostru și locuiește pe moșia boierească”.

Acesta deci nu e boier, numai stă pe moșia boierească, și poate a fost libertin. Apropierea sau confruntarea boierului cu libertinii este, în multe cazuri, foarte frecventă.

În caz de moarte sau vânzare, proprietatea boierilor nu putea fi cedată sau cumpărată de cei care nu erau boieri.

În 1684, la Sărata, apar doi boieri: Ion Szalma și Toma Boer, dar care nu au nici un act referitor la boieria lor.

În 1674, la Sărata se precizează: “ sub titlul de libertini se spune că Tămaș Boier și Oprea Boier, a căror carte de libertăți s-a pierdut, totuși fiind oameni buni de serviciu, Tămaș Boier și acum asesor al scaunului din Porumbacu și au servit și până aici amândoi călare la curte de câte ori a fost nevoie - au fost lăsați în libertatea lor, și să servească și mai departe la curte călare și să dea dijmă cu adevărat din toate. Astfel, rămânerea lor în libertate să fie la bunăvoința Măriei Sale”.

Despre Ion Szalma care, în 1644 a fost trecut între boieri, se spune că i-a rămas în sat casa de pe o moșie țărănească, având vecini pe Stăncioaia, pe Cândoaie și pe Libertinul Oprea. Pământuri de arătură și fânaș nu erau la această casă. În ea locuiau unii munteni venetici, iar

fructele din grădină erau luate pentru Măria sa. Fiul rămas în urma lui învăța acum la colegiul din Aiud.

În urbariul din 1676, la Sărata, textul privind boierii și libertinii era identic cu cel din 1674.

Urbariul din 1680 arăta: “La Sărata, Tămaș Boier și Oprea Boier sunt înscrisi ca libertini. N-au carte, dar în această stare au servit curții”. Pentru casă “n-au nici carte, nici scutire, sunt datori curții cu dijmă”. O notă marginală de mână adaugă însă: “pentru că după relatarea lui Alexandru Diac, sunt inapți pentru serviciul de libertin, au fost trecuți în rândul țaranilor”.

În urbariul din 1688 referitor la Sărata se scrie: “La Sărata sunt înscrisi ca libertini Tămaș Boieru și Comșa Ciungul, și tatăl lui Tămaș Boieru, Oprea Man Barb, care fost libertin. Tămaș Boieru e lăsat și acum libertin pentru că e boier asesor. Comșa Ciungiul locuiește în casa libertinului Man Scorai”.

În această perioadă, între boieri și libertini nu se face o diferențiere clară, persistând deci nesiguranța.

În porunca lui Mihai Viteazul în diferendul de pământ dintre boierii din Sărata și Scoreiu, se numesc boierii din Sărata: Stavii, Lazan și Brateș. În următorii ani nu am mai găsit în documente numele celor trei boieri. Se poate presupune că, datorită măsurilor drastice ce se luau contra celor care colaborau cu domniile munteni, să fi părăsit comuna pentru că, în conscripțiile întocmite tot în secolul următor, nu sunt trecute numele lor. În urbariul din 1632 sunt trecuți trei iobagi cu numele de Cazan: Lupu Cazan, Radu Cazan și Oprea Cazan, iar în 1648 Raduly Cazan și Vlad Cazan. De asemenea, în 1634, tot cu acest nume, dar în inventarul de animale ce le au,

nu se deosebesc de ceilalți iobagi și censul (darea) era de 2 florini ca și pentru majoritatea iobagilor, deci nu se poate afirma că sunt urmașii celor trecuți de Mihai în Diploma din 1600.

Se mai amintește în 1666 de Bârz Boier, asesor la Porumbacu și care, împreună cu Rad Bărbat, judele din Sărata și cu Scutarul Oprea Poșa, urcă la munte pentru a număra oile, caprele, miei și iezi care se găseau la pășune.

În anul 1744 se întocmește o conscripție a boierilor din țara Făgărașului, respectiv un număr de 910 boieri, între care se treceau numele boierilor care serveau în armată și unde se arăta: culoarea calului, echipamentul calului și al boierului, șaua, flinta, sabia, pistolul etc., și modul în care serveau la armată (călare sau pedestru). Din Scoreiu sunt trecuți 23, din Porumbacu de jos -5, din Porumbacu de sus -10.

Din Sărata nu e trecut nici un boier, ceea ce confirmă că Sărata a fost un sat supus numai principelui, nu și boierilor locali, care, chiar dacă apar în diverse situații, nu au putere economică, fiind mulți iobagi cu mult mai multe animale, față de boieri, confirmat și de anexele alăturate privind starea economică a boierilor.

În Scorei, sat cu mulți boieri, diferența dintre boieri și iobagi s-a păstrat până în anii 1940. Se deosebeau și la port, întrucât cămașă iobagului se deosebea de a boierului. Aveau cete de feciori separate și până în 1921 copiii iobagilor și boierilor mergeau la școli separate. Foarte rar o fată de iobag se căsătorea cu un fiu de boier sau invers, ceea ce în Sărata, Porumbacu și Cârțișoara nu se întâmpla.

SITUAȚIA BOIERILOR DIN SĂRATA ÎN ANUL 1648

Numele	Fii	Cai	Boi	Junci	Vaci	Oi	Porci	Obs.
Man Barb	-	1	2	2	-	5	1	Libertin
Lupul Călăfar	4	4	6	2	4	30	12	Libertin
Aldea Călăfar	-	-	-	-	-	-	-	Fiu căsătorit
Coman Călăfar	1	-	-	-	-	-	-	Fiu căsătorit
Coman Maghiar	-	1	3	1	2	3	3	Libertin
Văduva Oprea	2	1	6	3	4	18	20	Boier
Total	7	7	17	8	10	56	36	

În acest tabel sunt trecuți: în Scoreiu: 11 boieri, în Porumbacu de jos-11, în Cârțișoara- 2, în Porumbacu de sus-2.

În Țara Făgărașului nu tot pământul era în stăpânirea boierilor. Pământul era stăpânit și de iobagi sau vecini. Sunt cazuri în care iobagii înstăriți se apropiau de boieri în ceea ce privește numărul de vite, oi, etc., dar ei erau obligați să dea dijma din tot ce aveau și să presteze claca față de nobili sau boieri.

**SITUAȚIA MATERIALĂ A BOIERILOR DIN DOMENIUL
PORUMBACU ÎN ANII 1640-1648**

	Sărata	Scoreiu	Porumbacu de jos	Porumbacu de sus
Boieri	1	24	6	7
Sesii	½	6	41/2	51/2
Boi	2	70	23	14
Vaci	2	58	13	14
Junci	2	14	9	4
Cai	-	20	4	2
Oi-capre	-	57	28	41
Porci	1	58	32	15
Stupi	-	31	22	1
Grâu-secară (clăi)	40	917	484	114
Ovăz-orz (clăi)	10	236	120	44
Mei (clăi)	-	23	6	-
Cânepă (clăi)	23	98	38	12
Semănături toamnă-				
gălete	3	90	13	41
ferdele	-	3	2	2
Semănături primăvară-				
gălete	1	35	9	19
ferdele	1	3	1	2
Porumb-				
gălete	-	-	1	-
ferdele	½	31/2	21/2	½
Cânepă-gălete	-	9	2	5
Pământ în ambele câmpuri-				
gălete,	8	198	34	21/2
ferdele	2	3	-	56
Fânațe-fân strâns (care)	5	63	21	19

VII. PĂMÂNTUL ALODIAL

Pământ alodial era pământ în serviciul economic al principelui, lucrat de iobagi. Se constituia din hotarul satului în urma acaparării, al defrișării, din pământuri pustii sau confiscări și, în special, se luau pământurile cele mai bune și erau lucrate de iobagi cu vitele și hrana lor în cadrul clăcii de 3 sau 4 zile pe săptămână, pe care erau obligați să o presteze pentru curte.

Tot iobagii strâneau recolta și o transportau la locul fixat și tot ei erau folosiți la îmblătitul grâului, secarei și ovăzului. Cantitățile mari de cereale strânse la curtea din Porumbacu și hrana pentru sutele de vite ale domeniului erau rezultatul muncii iobagilor din Sărata, Scoreiu, Porumbacu de Sus, Porumbacu de Jos care, în plus, față de claca pe care o făceau dădeau și 10 % dijmă din tot ce aveau.

Exemplu de pământ alodial al comunei Sărata

1. Sărata în 1637 avea 4 pământuri arătură de: 50, 60, 82, 115 gălete. Total: arător: 307 gălete, 7 de fânaț de: 40, 6, 12, 20, 20, 20, 40 = 158 care de fân.

2. Sărata în 1648: în câmpul de sus era semănătură de grâu de 35,36 gălete. Pentru ovăz: 2 bucăți de 100, și 100 gălete. Pe câmpul de jos pentru grâu era 1 loc de 42 gălete. Fânațe în câmpul de sus erau 40, 80 de care. Fânațe în câmpul de jos = 5 bucăți de 5, 5, 40, 25, 50 care de fân.

3. Sărata în 1672: 500 gălete semănături grâu, ovăz, scară

4. Sărata în 1674 – arător; 3 bucăți de 25, 10, 30 gălete. Fânațe: 11 bucăți: 6, 4, 6, 30, 25, 30, 4, 15, 20, 6, 30 care de fân.

5. Sărata: 600 gălete grâu și 90 secară.

6. Sărata în 1680: arător 3 bucăți de: 25, 40, 40 = 105 gălete. Fânațe erau 11: 6, 4, 6, 30, 25, 30, 4, 15, 20, 6 = 146 care de fân.

7. Sărata în 1688: arător 3 bucăți de: 25, 40, 40 = 105 gălete. Fânațe erau 11: de 6, 4, 6, 30, 25, 30, 4, 15, 20, 6, 20 = 166 care de fân.

8. În alte situații: Sărata mai apare în 1632 cu 39 gălete pentru grâu, în 1649 cu 200 gălete pentru ovăz și în 1691 cu 40,2 gălete pentru grâu.

Se mai adaugă și alte semănături: orz, mei, ceapă. În 1691, pe domeniul Porumbacu erau 150 straturi de pătrunjel, 110 straturi de mazăre, mei, hîrșcă, morcovi, cânepă, care erau lucrate de iobagi și familiile lor.

În anul 1648, la Sărata era o grădină de pomi și de legume. În cea de pomi existau diferite soiuri de pomi, ca și arbori: tei, frasin, brazi și altele, precum și viță de vie. Era aici și o casă de vară. În grădina de legume, existau și pomi. În mijloc era o filigorie cu viță de vie, mulți puiți de vișini și 11 piersici. Toată munca în grădina de legume și pomi se efectua de către iobagi din Sărata.

Grădina de legume și pomi a fost în jurul așa - ziselor „case de la Erariu”, cum se numesc și în zilele noastre.

INVENTARUL DOMENIULUI PORUMBACU

Anul	boi/vaci	Bivoli	Cai	Porci	Oi	capre
1632	77	35	97	117	690	26
1642	121	26	90	830	1189	61
1647	-	-	-	320	-	-
1648	-	-	-	418	1050	48

Multe din aceste vite erau pe hotarul comunei Sărata și erau întreținute cu hrană din dijma dată de iobagii sărăteni.

În 1676 pe domeniul curții de la Porumbacu și Sărata se găseau: oi = 1472, porci = 690, boi = 182, vaci = 45 și încă 8 vaci pentru tăiat.

În 1672, curtea a dat iobagilor pentru semănat 400 gălete de ovăz, pentru care trebuiau să dea înapoi 1200 gălete. În 1688 s-au dat 250 gălete, pentru care se restituiau 750.

În 1675 s-au dat săracilor pentru semănat 367 gălete ovăz, din care trebuia să restituie 1101 gălete.

În 1682 a fost o recoltă excepțional de bună.

În 1683 mai apar : fân =232 stânjeni și 120 de care;

- otavă = 41 stânjeni și 50 de care

- mazăre = 6 stânjeni

- bob (fasole) = 36 clăi

Din munca iobagilor în podul și în curtea grajdurilor se găseau printre altele și următoarele:

- în 1684:

- mazăre : 1 claie de 6 stânjeni;

- fân : 15 clăi și 281 stânjeni , plus 19 căpițe și 40 care;

- otavă : 4 clăi, 32 stânjeni și 40 care;

- în 1650

- grâu: 2900 clăi din pământ alodial și 1498 din dijmă;

- seară: 486 clăi alodial, 1498 din dijmă

- mei: 770 clăi alodial + dijmă

- ovăz: 3628 clăi alodial + dijmă

- hrișcă: 3 gălete alodial

- cânepă: 92 clăi alodial

- in: 65 clăi alodial + dijmă

- fân: 489 stânjeni și 31 clăi mari alodial și dijmă

**PRODUCȚIE STRĂNSĂ PE DOMENIUL PORUMBACU DIN MUNCA IOBAGILOR ȘI PĂMÂNT
ALODIAL AL CELOR 6 SAȚE**

Anul	grâu clăi		seară clăi		ovăz clăi		mei		Cânepă		orz	
	alodial	Dijmă	alodial	Dijmă	Alodial	Dijmă	alodial	dijmă	Alodial	dijmă	alodial	dijmă
1667	1864	748	-	1171	-	509	51	-	80	-	-	-
1669	1331	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1670	1700	-	150	-	-	-	-	-	50	-	-	-
1671	1750	261	303	104	-	-	-	-	-	-	-	-
1672	2000	91	200	100	-	101	230	70	-	-	-	-
1675	2040	70	400	38	410	59	250	8	-	-	-	-
1676	2214	48	111	20	320	45	325	144	152	-	-	-
1678	2465	97	210	70	645	85	913	337	-	-	451	2
1682	4615	-	-	-	829	-	675	-	208	-	150	-
1683	2335	104	57	39	900	28	845	-	110	-	200	25
1684	2052	-	36	-	1190	-	695	-	-	-	-	-

- în 1665

- grâu: 7 stoguri de 3782 clăi alodial și dijmă
- ovăz : 4 stoguri de 1774 clăi alodial și dijmă
- linte : 4 grămezi alodial
- mazăre: 1 grămadă de la 6 gălete alodial
- in : 1 grămadă de 18 clăi alodial și dijmă
- cânepă : 1 grămadă de 59 clăi.

PRODUCTIVITATEA ÎN ANUL 1671-1672

Porumbacul de jos : 60 de gălete de grâu din 750 de clăi

Sărata : 60 de gălete de grâu din 500 clăi

Scorei : 60 de gălete de grâu din 750 clăi

Ca urmare a aplicării cu strictețe a măsurilor de exploatare a iobagilor, la sediul curții de la Porumbacu se adunau mari cantități de produse din dijmă și de pe pământul alodial.

În 1642, în magaziile curții se găseau depozitate:

- grâu: 20 stoguri cu 14.982 clăi din dijmă și de pe pământul alodial;
- grâu boabe: 18 gălete;
- secară: 3 stoguri de 1.032 clăi;
- secară boabe: 95 gălete;
- unt curat: 24,5 vedre;
- unt proaspăt: 122 vedre;
- miere: 25 vedre;
- 205 slănină, 17 osânze;
- prune uscate: 48 gălete;

- porumbele: 2,2 gălete;
- hamei: 6 gălete;
- mere: 3 gălete;
- pere: 1 găleată;

În 1687 mai apar ca rezerve: caș de vară și de toamnă, ceară, unt, ceapă și alune, oțet de vin și miere, urdă, pătrunjel, morcovi, nuci, sfeclă, ridichi, mac, castraveți, prune uscate, lână, pește uscat, orz, rășină, arpacaș, varză, pături, grâu =13 stoguri de 11.119 clăi din 1679-1684, deci de 6 ani vechime.

În 1691 figurează 2 stoguri de 1.210 clăi de grâu din 1682, de 9 ani și una de 8 ani, un stog de 108 clăi stricat în timpul fugii de către "oamenii răi", care nu mai au grăunțe deoarece au fost călcate de tătari în drumul spre Viena, iar cele două stoguri se apreciază că vor da puține grăunțe.

Fiind război, s-a construit sub munte, la „Piscul Luncii” o casă unde s-au depozitat 40 gălete grâu și 180 mei, care au fost furate și împărțite în timpul fugii din calea tătarilor de către iobagii din Porumbacul de Sus, urmând să fie recuperate.

Cantitățile mari de produse agricole și de animale constituiau un mijloc de mari venituri.

Câteva exemple de vânzări din magaziile principelui de pe domeniul Porumbac sunt reprezentative:

- în anul 1681 = 200 berbeci, cu 97 taleri și 148 florini;
- în anul 1683 = 387 berbeci, cu 387 de taleri
- în anul 168 = 200 berbeci, cu 430 florini;

-în anul 1680 = 85 gălete de grâu, cu 103 taleri, cumpărate în Țara Românească pentru plata tributului turcesc;

-în anul 1688 = 200 care de fân cu 5 florini carul, transportate la Sibiu de iobagii din Porumbacu, Sărata și Scorei (talerul era egal cu 2 florini).

De asemenea, curtea de la Porumbacu avea mari consumuri cu diverși și destul de des oaspeți care se perindau, însoțiți, de multe ori, de suite numeroase.

În anul 680, se face un inventar al domeniului Porumbacu de către boierul Bârz Comșa și Rad Barbuli, jude de Sărata, care au stabilit următoarele:

- efective de animale și păsări: 25 vaci cu lapte și viței, 7 sterpe, 19 junci, 10 vițele de 1 an, 4 tauri mari, 8 boi de jug ștampilați, 6 boi pentru îngrășat, 21 junci între 3-6 ani, 22 viței, 229 scroafe, 179 porcești, 155 porcești, 81 vieri și 46 masculi, 35 oi cu lapte, 42 sterpe, 179 mioare, 213 miei, 320 miei berbecuți, 21 capre cu lapte, 17 capre sterpe, 10 iede, 2 iezi, 14 țapi, 8 cocoși, 8 copani, 115 găini, 36 pui, 68 curci și curcani, 70 pui curcă, 33 găște și 30 rațe.

- 15 stoguri de grâu cu 9.185 clăi din anii 1676-1680, 690 clăi ovăz din anul 1679;

- 1 stog secară din 88 clăi din 1680

- 1 stog orz de 300 clăi din 1680

- 4 stoguri mei de 1734 clăi din 1677-1679

- 9 clăi fân de 133 stânjeni din 1679-1680.

Datele din acest capitol au fost extrase din conscripțiile urbariale din anii 1632-1691 pentru satele domeniului Porumbacu.

Munca pe pământul alodial a continuat până după anul 1848, când iobăgia a fost desființată.

Nu am găsit la arhivele din Sibiu și în materialul studiat inventare ale domeniului Porumbacu pentru anii următori.

În inventarul curții de la Porumbacu în 1648 se găseau:

- stoguri de grâu: 1090 clăi, dijmă din 1644;

- **din 1645**

- 1 stog de grâu de 90 clăi din dijmă și alodial

- 1 stog de 1109 clăi din dijmă

- 1 stog de 705 clăi din dijmă

- **din 1646**

- 1 stog de 1150 clăi din pământul alodial

- 1 stog de 1150 clăi din pământul alodial

- 1 stog de 1160 clăi din pământul alodial

- 1 stog de 715 clăi din dijmă

- 1 stog de 1010 clăi din dijmă

- **din 1647**

- 1 stog de 1243 clăi din dijmă și alodial, amestecat

- 1 stog de 1534 clăi din dijmă și alodial amestecat

- 1 stog de 1263 clăi din dijmă și alodial amestecat

Total: 13.059 clăi

Am trecut aceste inventare, pentru că reprezentau munca depusă de iobagii din Sărata, Scorei, Porumbacu și Cârțișoara și, de multe ori, acești iobagi erau muritori de foame.

VIII. REGIMUL MUNȚILOR, PĂDURILOR ȘI AL APELOR

1. Munții

Munții erau proprietatea principelui, a boierilor sau a satului.

În urbariile din 1664, la Scorei sunt trecuți 4 munți, proprietatea a 4 boieri. Aceeași situație era și la Porumbacu și la Cârțișoara.

În urbariul din 1664, 1680 și din anii următori, la Sărata se arată: "În Sărata, muntele este al satului și pe el își pasc sătenii vitele".

Aceasta dovedește că, în urmă cu sute de ani, când era proprietatea obștei sătești asupra pământului, sătenii din Sărata erau stăpâni pe munții și pădurile pe care le foloseau în beneficiul obștii. În Diploma lui Mircea cel Bătrân din 1391 se amintește de Valea Sărății, unde și azi sărătenii își trimit oile la pășune.

În anii 1936-1940, s-a făcut o exploatare forestieră pe muntele numit Pleașa, unde a rămas pentru câțiva ani o pășune foarte bună pentru oile sărătenilor, dar după câțiva ani s-a făcut replantarea și acum în acel loc este o frumoasă pădure de brad.

2. Pădurile

Pădurile, de asemenea, erau proprietatea principelui, ale boierilor și ale satului.

Tendința stăpânului de domeniu era să pună mâna pe toate pădurile care erau aducătoare de mari venituri, unde se trimiteau porcii la îngrășat, iar stăpânul lua taxă de pășunat numită „goștină” pentru porcii trimiși la îngrășat cu ghindă și jir, plus o dijmă în porci.

În urbariul din anul 1637 se arată "cei din Sărata au pădure de fag în care se pot îngrășa 1.000 de porci, când se face jirul. Se oprește de obicei din ea pentru îngrășatul porcilor stăpânului atât cât e nevoie. Aceeași mențiune se face și în urbariile din anii următori, 1648, 1664, 1674 și, în continuare, până după anii 1700, de când se păstrează actele acelor ani.

Cu toate că pădurea era proprietatea satului, sătenii trebuiau să plătească taxe și dijmă.

În urbariul din 1676, pentru Sărata se arată: "sărătenii, în dijmă de pajiște dau, obișnuit, un porc din 15, iar când îi coboară gata îngrășați de la ghindă, îi răscumpără cu 10 bani de porc".

Pentru așa-zisa dijmă de pajiște, cu câțiva ani înainte, se dădea 1 din 25 care se plătea înainte de trimiterea porcilor în pădure și taxa în bani, când se întorceau îngrășați.

În 1680, la Sărata se arată că se rupe din pădurea satului o bucată pentru porcii principelui și că se primesc și porcii altora, dacă pot să se tocmească cu ei la preț, iar dacă nu își caută alt loc. Și pentru porcii primiți se plătea goștină.

De obicei, cei din Sărata primeau porci în goștină din satele de peste Olt.

În evidența veniturilor domeniului Porumbacu sunt evidențiate veniturile din goștină: în 1676 = 50 florini, în 1677 = 850 florini, în 1678 = 12 florini.

Există și azi o pădure din hotarul comunei care se numește "Pădurea foștilor coloni", ceea ce demonstrează că Sărata a fost o comună cu un vechi drept de proprietate asupra pământurilor sale.

3. Apele

Apele erau monopoluri senioriale, pe care se amenajau iazuri cu pești și mori pentru curtea domnească.

Pescuitul era interzis pentru iobagi, sub amenda de 12 florini.

Morile erau proprietatea stăpânului, boierilor sau ale iobagilor, care dădeau dijma. Boierii nu dădeau dijma.

În ceea ce privește Sărata, se arată: "Sărata este o vale care tânjește după vreme rea, care deci nu are apă decât după ploi și care nici cu pește nu îmbunătățește bucătăria principelui".

Totuși, în anii următori, s-au făcut amenajări și în inventarul din 1632 al domeniului Porumbac sunt trecute construcțiile de la Porumbacu și Sărata astfel:

La Porumbacu

- iazuri cu pește de Olt = 7
- iazuri cu raci = 1
- iazuri cu păstrăvi = 3

La Sărata

"O moară a stăpânului din bârne cu o piatră în partea de jos a satului, acoperită cu jipi, în stare rea. În pod, hambar de grâu și mei din vamă."

"Iazul de pește din Sărata, iaz mare în care se țin de obicei, pește mare, adus din Olt, care se simt foarte bine în iaz. Iazul e închis pe de o

parte cu trestie, pe de alta cu pari de stejari și nuiele de salcie, pe de altă parte cu scânduri de fierăstrău."

În anul 1637 se arăta: Sărata are o moară cu o piatră, care era a curții.

Mori boierești erau: una în Cârțișoara, două în Scorei și 4 în Porumbacul de Sus. Dijma dată de țărani era 1 din 10.

În inventarele din anii 1648, 1674, 1676, 1688 la Sărata se înregistrează aceeași moară la care, din vamă, 3 părți se dădea domnului și o parte era a morarului.

În inventarul domeniului din 1664 se arăta:

- la Cârțișoara : exista un iaz cu 1600 de păstrăvi
- la Arpașul de sus : era un iaz cu 1110 păstrăvi
- la Sărata, pe iazul unde a fost amenajată o moară și iaz cu pește, venind tătarii și Hanul tătarilor voind să mănânce pește a dat foc la moară, iar iazul a fost secăt și a mâncat peștele.

De asemenea, se mai arată că în 1664, când moara lucra, morarul dădea 1/2 ferdele de grâu pe săptămână.

Moara a fost refăcută și este trecută în inventarele din anii 1674, 1676, 1688, dar nu se mai reamintește de refacerea iazului de pește.

În anii 1676-1688 se arată următoarele: "valea oprită din Sărata duce la iazul cu pește dominal de lângă drumul țării unde erau crapeți și știuci, amenajat în grădina de pomi și legume". Probabil această amenajare era în terenul de la Erariu.

A mai existat, prin anii 1690-1695 o moară a unui iobag care dădea dijma și lucra numai cu aprobarea principelui. Mori au mai existat în anii următori, dar nu mai sunt menționate în documentele studiate.

Prin anii 1920-1930 în Sărata existau 4 mori:

- una așa-zisă „moara lui Văsălie”, care există și azi cu modificările aduse în cursul anilor, și care lucrează și în prezent cu curent electric (proprietar fiind Gheorghe Lupea);

- „moara Teașului”, care a funcționat până prin anii 1940, azi fiind demolată și care era amplasată cam vizavi de actuala casă parohială;

- o moară veche, care nu era în funcție, amplasată cam în zona unde este astăzi clădirea cooperativei de consum și care a fost demolată prin anii 1930;

- o moară veche, pe iaz (cum se spunea, cam la 150 metri mai jos de sat, de asemenea demolată prin anii 1930, care nu a lucrat cu mulți ani în urmă și care se presupune că a fost moara domeniului.

S-a amintit în inventarele domeniului despre deficitul de apă din Sărata, dar sărătenii, prin vrednicia lor, au rezolvat și acest deficit de apă.

S-a construit astfel un iaz, folosind căderea pantei, pe care au scos apa din Valea Tunsului și au amenajat o albie care dirija apa prin pădure, pe valea Secii și pe Mierea, pe unde mergeau cirezile de vite pentru a avea apă.

Nu am putut stabili anii în care s-a făcut această lucrare, se pare că după anii 1850. Bătrânii care trăiau prin anii 1950-1980 nu își amintesc data acestei lucrări.

A fost o lucrare cu un volum de muncă foarte mare, s-au dislocat sute de metri cubi de pământ din dealul învecinat, sute de copaci au fost tăiați și rădăcinile au fost scoase din albia care se amenaja. S-a făcut o măsurătoare cât mai precisă a pantei, pentru ca apa să poată fi urcată din Valea Tunsului în vârful dealului, acesta în timpul când cele mai perfecționate unelte de

construcții pe care le aveau la dispoziție erau lopata, sapa și târnăcopul, fapt pentru care cei care au construit această lucrare merită cele mai bune aprecieri, fiind demni de cele mai elogioase considerații, întrucât au realizat ceea ce era putea fi opera unu mare inginer. Această realizare s-a făcut pe locul în care, când eram copii, mergeam și culegeam fragi și mure.

De asemenea, în această zonă era un pășunat foarte bun pentru vite.

IX. SĂRATA ÎN TIMPUL IOBĂGIEI

După instaurarea definitivă în Ardeal a puterii maghiare, s-au luat măsuri din cele mai drastice pentru aservirea completă a țărănimii. De la mici obligații către stăpânire, s-a ajuns treptat, la instaurarea iobăgiei, care a transformat întreaga masă a țăranilor într-o clasă supusă celei mai crunte exploatare.

După răscoala din 1514 a lui Gheroghe Doja, printr-o hotărâre a Dietei, s-a legiferat iobăgia.

Textul Dietei e categoric: "Pentru ca amintirea acestei trădări a lor (a țăranilor) și pedeapsa vremelnică să se întindă și să treacă și asupra urmașilor, și ca toate veacurile să cunoască cât de mare e nelegiuirea de a te ridica împotriva domnilor, de acum toți țăranii locuitori oriunde în această țară, pierzându-și prin această vinovăție a necredinței, libertatea, potrivit căreia aveau puțința să se mute dintr-un loc în altul, să fie supuși domnilor lor de pământ printr-o deplină și veșnică șerbie, și să nu aibă mai mult puțința să se mute dintr-un loc în altul și să se așeze statornic împotriva voinței și învoirii domnului".

Un articol mai scurt hotăra: "de asemeni, sunt datori să servească domnilor lor câte o zi pe săptămână".

Se mai proclama domnul pământesc drept proprietar exclusiv al pământului, neavând în pământul domnului său nici un drept de veci decât "plata și răsplata muncii sale".

Șerbia s-a extins și asupra țăranilor care nu au participat la răscoală.

Lăcomia principilor, luxul și desfrâul prin care voiau să concureze cu seniorii și nobilii din țările din apusul Europei, au împins iobăgia până la limita insuportabilului.

În secolele XV-XVI, iobăgia a existat în aproape toate statele Europei, dar din cercetările istoricilor, iobăgia din Ardeal a fost cea mai crudă din Europa.

Pentru ca principele care stăpânea Țara Făgărașului să poată strânge dijma și impozitele, a împărțit Țara Făgărașului în 3 domenii fiscale: Făgăraș, Comana și Porumbacu.

Domeniul Porumbacu era format din satele:

1. Porumbacul de Jos
2. Porumbacul de Sus
3. Sărata
4. Scorei
5. Oprea Cârțișoara
6. Streza Cârțișoara

Când contele Teleki a pus stăpânire pe cele două Cârțișoare, s-a trecut la domeniul Porumbacu și satul Corbi și Arpașul de sus.

Domeniul era condus de un administrator cu puteri depline, numit de către principe.

La Porumbacu s-au construit pentru domeniul feudal: grajduri, clădiri economice, curți, grânare, cotețe, șuri ș.a., s-au luat pământuri din pământul iobagilor, s-au construit mori, iazuri cu pește, fabrici de sticlă, s-

au adunat turme de oi, porci, vite, cârduri de păsări, găini, găște, curcani ș.a.

Pe măsura creșterii averii principelui creșteau și obligațiile țăranilor la muncile forțate și clacă.

De exemplu, în anul 1231, pe timpul regelui Andrei II, țăranii din Ardeal plăteau ca dare din produsul agricol a 20-a parte, din 10 porcunul, un miel și o oaie din 50.

În anul 1342, se plătea darea de poartă. Aceasta însemna locul pe unde se ieșea cu carul de fân, indiferent câte familii locuiau în curte.

În anul 1411, darea era de 30 dinari, iar pentru familiile sărace de 15 dinari.

În anul 1508, obligațiile țăranilor se stabileau după vechiul obicei al localității:

- de familie : se da o găleată de grâu și una de ovăz;
- fiecare trebuia să ducă două care de lemne, unul de Sfântul Mihail și unul de Crăciun;
- trebuiau să cosească două zile, să strângă și să care fânul ;

În 1560-1570, apare o nouă obligație: 3 zile la secerat grâu sau ovăz, dar fără să-l transporte.

- să dea cetății 1 florin de cap de familie;
- Boierii și juzii satelor erau scutiți de aceasta.
- să plătească darea în două rate: de Crăciun și de Rusalii;
 - cei cu 4 boi dădeau un florin;
 - cei cu 3 boi plăteau 0,75 florini;
 - cei cu un bou plăteau 25 dinari;

În 1632, darea pe domeniul Porumbacu crește de la 1-2 florini în funcție de numărul de vite. Media era de 1,46 florini.

Preoții iobagi dădeau 1 florin și o găleată de ovăz pe an.

La acestea se mai adăuga în fiecare sat 1 florin de Rusalii, numiți „banii de argint” și 50 denari de Crăciun, numiți „banii peștelui și fânului”.

SARCINILE ȘI OBLIGAȚIILE IOBAGILOR FIXATE DUPĂ MODUL ȘI OBICEIUL CETĂȚII PENTRU ANII 1560-1570 PENTRU SATELE ȚĂRII FĂGĂRAȘULUI.

1. Darea se plătea de ziua Crăciunului și a Rusaliilor
2. În fiecare comună, fiecare iobag care avea 4 vite plătea ca dare 1 florin, cel cu 3 vite-75 dinari, cel cu două vite - 5 denari, cel cu una -25 denari, cine avea 20 sau mai multe dădea tot 1 florin.
3. La fiecare sărbătoare de Sf. Gheorghe fiecare sat, ori era mare, ori era mic, dădea un florin ban de argint.
4. Toamna, fiecare iobag, de la fiecare casă, dădea o găleată de grâu și una de ovăz, 5 căpățâni de varză și 1 păstrăv.
5. Fiecare sat datora unt: care sat era mai mare da 6 sau 5 ocale, care era mai mic da 4 sau 3.
6. Când se făcea ghinda, satele trebuiau să dea o găleată de ghindă.
7. Fiecare sat datora iarna o căprioară, iar dacă nu aveau o căprioară, trebuiau să dea găini.. Dacă acestea nu erau aduse, se plătea drept pedeapsă 1 florin.
8. În post, fiecare sat datora un blid de pește.

9. Fiecare sat dădea un ghioc de hrișcă.

10. În tot timpul era oprită vinderea, fără știrea domnului, a cailor, berbecilor și a mierei, iar dacă se vindeau se plăteau cu prețul vândut, iar acei ce ascundeau sau târguiau plăteau cu prețul dublu. Dacă dregătorul nu oprea vinderea vitelor, acestea se puteau vinde.

11. Dacă prindeau vreun cerb și nu-l aduceau la cetate și îl vindeau sau îl ascundeau, pedeapsă era un florin. Când aduceau cerbul, trebuia să se dea aducătorului 20 sau 25 de dinari ca "bani de băut".

12. Fiecare iobag aparținător de Făgăraș era dator să aducă de Sf. Mihail și de Crăciun un car de lemne, prin posibilitățile proprii.

13. Fiecare era dator să facă 3 zile la seceriș de grâu sau ovăz, dar fără să-l aducă din câmp. Fiecare era dator să presteze 2 zile de coasă, să adune și să ducă fânul acolo unde zicea dregătorul curții.

14. La seceriș trebuiau să care tot felul de semănături acolo unde li se spunea.

15. Orășenii dădeau de Crăciun 50 de bani ca dare și oricine avea car era dator să aducă o bute de vin.

16. Orășenii din Făgăraș erau datori să facă bere din ceea ce li se dădea din cetate și, în afară de aceasta, să facă toate serviciile necesare.

17. Când se făcea ghinda, de la fiecare turmă de porci a celor care nu sunt din Țara Făgărașului și care duceau porcii în pădure la ghindă, de la fiecare 50 porci se dădea un porc, iar dacă nu erau atâția porci, se plătea la fiecare porc 2 bani.

18. Fiecare preot de la țară da la Rusalii 1 florin.

19. Românii aveau obiceiul ca dacă un oarecare fura un cal, vreun bou sau vacă, oaie sau porc, acela care a furat plătea de 12 ori. Dacă fură

ceva din casă se pedepsea cu 12 florini. Cu aceeași sumă se pedepsea dacă făcea vreo samavolnicie în casă. Dacă o făcea în curte sau în grădină, plătea 6 florini. Dacă vărsa sânge plătea 4 florini birșag (amendă). Dacă cu puterea necinstea o femeie sau o fată, atunci își pierdea capul. Dacă se făcea cu învoirea amândurora dădea 4 florini pedeapsă. Dacă violează o văduvă dădea 2 florini.

20. În fiecare comună trebuia să se vândă o bute de vin.

21. Dacă vreun român fura un cal, trebuia să plătească cu capul.

22. Nu era între ei nici un fel de dijmă, nici de grâu nici vin.

23. Când se vestea războiul extern, numai în parte se dădeau 200 de călăreți pe care îi plătea comuna, iar când se întorceau acasă, ceea ce a plătit domnul trebuia să-i fie restituit de către fiecare sat acestuia. Când era război general (înăuntru), atunci fiecare era dator să plece la oaste.

24. Fiecare boier avea de primit de la piuă 1 țol. Cetatea nu avea piuă. De la mori, indiferent de proprietar, nu se dădea nimic. De la joagăre se stabilea un venit oarecare.

25. Când se adunau porci din orice comună săsească, ungurească sau românească și erau mânați în pădure la ghindă, pentru fiecare turmă și fiecare porc se plăteau 2 dinari și pe deasupra 8 câble (gălete) de ovăz. Dacă din porcii adunați avea cineva o turmă, atunci pentru fiecare 50 porci dădea un porc și pentru fiecare porc da 2 dinari.

26. În fiecare sat, după obiceiul străvechi, trebuia să se aleagă în fiecare an un boier care purta de grijă comunei și aduna darea. Acel boier, în acel an, era scutit de plata dărilor. Dacă oarecare din cei aleși se întâmpla să moară în timpul boieritului său, fiii sau frații trebuiau să dea un cal sau 3 florini.

27. Dacă un oarecare român sau boier se despărțea de tată sau de frații săi și-și făcea o casă nouă, în timp de 3 ani de zile nu datora nici dări, nici slujbă.

(Extrase din *Viața economică a românilor din Ardeal și Ungaria, documente contemporane*, vol. I, 108-1820, de Ștefan Meteș, 1921). Nota autorului: Originalul actului de mai sus se găsește la arhiva din Buda, Ungaria.

În anii următori, obligațiile iobăgești devin tot mai grele.

În anul 1623, iobagul din domeniul Porumbac era obligat să facă 6 zile de clacă pe an cu palmele, două cu vitele cu 2 boi, iar cu 4 boi -1 zi.

Ziua de muncă începea la răsărit, când trebuiau să fie la locul de muncă și se pleca atunci când soarele apunea.

În timpul zilei aveau voie la odihnă de două ori câte 3 sferturi de oră pentru mâncare.

Ca pedeapsă pentru iobagul care, în afară de timpul de odihnă permis, își făcea slujba căscând sau stând de vorbă, sau îi reținea pe alții de la lucru, iobagul trândav putea să fie îndemnat la lucru cu două lovituri de bici sau de băț.

Cei ce se sustrăgeau de la muncă puteau să fie bătuți cu lopata și să facă în loc de 6 zile 10.

În timpul secerei și cositului trebuia să facă atâtea zile câte se cereau.

În anul 1623, Gabriel Bethlem a introdus dijma prin care fiecare iobag era obligat să dea domnului stăpân al domeniului 1 din 10 din tot ce

avea: clăi de grâu, secară, ovăz, mei, hrișcă, fân, porci unul din 25, oi una și un miel din 25.

În anul 1648 se dădea de iobag 10 găini. Înainte se dădea numai una.

În anul 1664, deja zilele de clacă erau 3 pe săptămână, și două pentru cei cu boi. Munca se făcea pe pământul alodial, la sapă, coasă, arat, secerat, uscatul fânului, căratul recoltei și se făcea cu vitele și mâncarea personală a fiecăruia.

De asemenea, iobagul folosea carul și plugul propriu, și în cazul că se strica și-l repara personal.

Dacă în cursul zilei venea o ploaie, nu se socotea ziua de clacă și trebuia să facă altă zi întreagă.

Legea Dietei din 1714 obligă iobagii de pe domeniul Porumbacu la 4 zile pe săptămână de clacă (cei de pe moșia Contelui Teleki, Cârțișoara și Arpașul de Jos făceau 6 zile, iar duminica îi trimitea la cules de afine, mure, jir, ghindă pentru curte). Cei bolnavi trebuiau să-și trimită om în loc. De obicei, trimiteau jeleri, care nu aveau sarcini iobăgești.

Cei ce nu se supuneau dispozițiilor supraveghetorului (paler, cum îi spunea) și se sustrăgeau de la muncă, erau pedepsiți cu 12 lovituri de lopată bărbații, și femeile cu 12 lovituri de bici, iar în anul 1769, împărăteasa Maria Tereza, prin așa-zisa *Certa puncta*, fixează pedeapsa pentru cei ce nu își îndeplinesc sarcinile de robotă la 24 lopeți pentru bărbați și 24 bice pentru femei.

Femeile din Sărata lucrau de obicei în afara muncii la seceriș, fân, și la grădina de legume de la Erariu, precum și la muncă grea: la îmblătit manual grâu, secară și ovăz la sediul curții de la Porumbacu.

La strânsul recoltei, bărbații erau obligați să strângă prima dată recolta nobilului, iar pe a lor personală o strângeau femeile și copiii, ajutați de jeleri, pe care îi plăteau în natură, cu produse agricole.

Erau ani în care dijma se mărea la unul din 9, în funcție de hotărârea principelui.

Când erau ani grei și nu se făcea recolta, pentru a nu muri de foame, țăranii se împrumutau de la curte, care avea mari rezerve de cereale, pentru care plăteau prin muncă și restituiau și împrumutul. Tot din cauza sărăciei, iobagii se zălogeau domnului cu tot ce aveau și adesea domnul împrumuta doar cui vrea. Zălogirea se făcea pentru bani și alimente, cu drept de răscumpărare.

Se arată că în timpul foametei din 1816 țăranii mergeau la lucru cu urzici și coji de copaci, coceni de porumb și cu tărâțe.

Pentru a scăpa de obligațiile iobăgești, țăranii trăiau câte două sau trei familii în aceeași casă pentru a fi o singură unitate iobăgească. Ei trăiau cum se spunea *Intro piine*.

Principele avea tot interesul să aibă cât mai multe unități iobăgești și pentru aceasta aplica regula ca cei ce își construiesc casă singuri să fie scutiți în primii 3 ani de sarcini iobăgești.

Restricțiile asupra iobagilor se extindeau și asupra portului.

În anul 1650, principesa Țării Făgărașului, Ana Bornemiza, da următoarea dispoziție: "țăranii români au voie să țină cal, dar nu au voie să aibă arme și să umble călare, afară de sași, dar să nu cuteze să poarte haine de postav vopsite, cizme și căciulă dublă, cămașă de giulgiu țăran să nu cuteze să poarte, iobagii să poarte straie de rând conform stării lor".

Cu alte cuvinte, erau obligați să poare hainele de cânepă ce și le confecționau în familie și opinci.

În anul 1729, regele Vladislav, prin decret, a interzis pentru iobagi vânatul, pescuitul și păsăritul, și din toate produsele ce le aveau trebuiau să se dea a 9-a parte, dacă nu aveau, trebuiau să le răscumpere (ex. să plătească pentru un miel 9 creițari, iedul cu 3 creițari, stupul cu 6 creițari etc.). Iobagul mort fără urmași este moștenit de nobil și averea iobagului fugit de asemenea, putând să le dea cui vrea. De asemenea se punea accent pe pedeapsa corporală ce se aplica iobagilor cu cele 24 de bâte, cu mențiunea că cei bătrâni și slabi trebuiau să fie arestați.

În anul 1689, la 13 mai, Transilvania trece sub ocupația Imperiului Austriac. Se înăsprește regimul de strângere a dărilor și a obligațiilor de tot felul: căraușii, impozite, corvezi, încartiruirii de armată etc.

Strângerea impozitelor se face cu ajutorul armatei, care se dedă la mari abuzuri.

Iată câteva dintre sutele de plângeri făcute de țăranii făgărășeni asupra acestor abuzuri:

- cei din Sărata: când vine executorul este însoțit de soldați, care beau vin și risipesc fără măsură.

- cei din Scorei: s-a întâmplat ca, pentru o restanță de o ferdelă, executorul a băut prețul unei gălete. Tot ei arată: când se așează în satul nostru soldați nemți, sârbi, nici nu știm ce fel de oameni or fi și dacă le cerem pașușul ne arată sabia, zicând că ei sunt soldați ai împăratului și, de obicei, doresc vin, bere, vinars, ovăz cailor, și dacă nu le dăm ne bat și ne necăjesc. La fel se oploșesc la noi soldați care au ordin să se așeze în alt sat

și cer de la noi transport, de care ne dispensează pentru daruri, după care merg în alt sat și în felul acesta continuă prin toate satele.

- cei din Porumbacul de Sus: un executor neamț a petrecut odată 20 de zile, altă dată 18 zile, cheltuindu-se cu el 45 florini.

- cei din Arpașul de Jos: solgăbirăul dă și el peste măsură libertate executorului să ne chinuie, să ne închidă iarna în cotețul porcilor, cum ne-au închis în câteva rânduri, și acolo ne-au stropit cu apă rece și nu ne-au îngăduit să ne aducă de mâncare. În casele noastre au prăpădit totul, au vărsat vinul, de călcai în vin, prin casă.

- cei din Corbi: soldații ne-au legat ghem și așa ne rostogoleau prin zăpadă. Ne-au pus să jucăm desculți în zăpadă.

- cei din Șinca: un bătrân fără copii se plângea: "mor liniștit pentru că nu las nici muiere, nici copii în robie".

Câteva spicuiți din rapoartele oficiale:

- în 1604 se invoca mizeria pustiitoare a iobagilor: "în puține locuri în sate se găsesc unul și mai puțini oameni, ba și acolo unde locuiesc puțini, ziua, noaptea, e pe capul lor oastea, nu sunt siguri nici pe viața lor de toate zilele".

- în 1694 se arăta că sărăcimea era adusă până la ultima suflare.

Dijma era greu de suportat și achitat, drept pentru care țărani rămâneau datori cu restanțe pe mulți ani, fapt care ducea la punerea la zălog a iobagului și a pământului.

Exemplu de restanțieri din Sărata

- **Anul 1664:** restanțieri pentru dijmă la vin, grâu, urdă, brânză și slănină:

1. Coman Stănciulea = 1 florin și 50 dinari
2. Oprea Buzea = 1 florin și 50 dinari
3. Oprea Stănciulea = 1 florin
4. Iuvon Krascum = 75 dinari
5. Toma Păcurar = 75 dinari
6. Iovon Vlad = 1 florin și 60 dinari

- Anul 1645

1. De la vin - Barb Calefariu = 3 florini și 90 dinari
2. De la brânză - Balia Nanul = 73 dinari
3. De la brânză - Iovan Stănciulea = 38 dinari
4. De la brânză - Comșa Tiașul = 20 dinari
5. De la brânză - Barb Tiașul = 1 florin și 53 dinari
6. De la slănină - Stanciu Fătăligă = 1 florin
7. De la slănină - Oprea Fătăligă = 4 florini și 40 dinari
8. De la slănină - Oprea Bărdașnal = 8 dinari

- Anul 1647

1. Vin și grâu - Iuvon Buza = 48 florini și 90 dinari
2. Vin și grâu - Lupu Kazan = 23 florini și 12 dinari

DIJMA DATĂ ÎN ANUL 1688

	GRÂU	OVĂZ
1. Porumbacu de Jos	34 gălete	50 gălete
2. Porumbacul de Sus	26,1 gălete	42,5 gălete
3. Sărata	26 gălete	38,5 gălete
4. Scorei	9,1 gălete	14,5 gălete
5. Corbi	5 gălete	7 gălete
6. Ucea de Sus	5,2 gălete	8,1 gălete

Din dijma ce se dădea de iobagi și din producția ce se obținea din pământul alodial, se strângeau la domeniu mari cantități de cereale. În anul 1623, prințul Gabriel Behtlem, care era atunci stăpân pe Țara Făgărașului, a dat ordin să se facă la Porumbac 20 luntii (corăbii) pentru a se transporta 2.000 găleți de grâu în Țara Românească, unde aveau preț foarte bun.

În anul 1726, cei din Porumbacu se plâneau că dau dijmă și din porumb, lubeniță și picioici (cartofi), pe care înainte nu le-au dat. Porumbul și cartofii apar ca producție în cantități mici după anul 1700.

Singura scăpare de datorii, biruri, daruri și cărăușii a iobagilor era fuga, lăsând totul în părăsire. Fuga se făcea adesea în Țara Românească sau în interiorul Transilvaniei, unde lucrau ca zilieri, cu toate că nobilii aveau dispoziție să restituie iobagii fugiți sub amenințarea pedepsei cu 200 florini. Având însă lipsă de mână de lucru pe moșii, nu executau această dispoziție a dietei.

Un raport oficial referitor la Țara Făgărașului din anul 1694 arăta: "din cauza birurilor, 1/3 din locuitori au fugit în Țara Românească, ținutul se găsește în ruină".

Din anul 1688, se ține o evidență exactă a iobagilor fugiți, fiind păstrați în evidență zeci de ani (până la 40 de ani), cu locul unde se află și urmărirea lor.

Sesile (pământurile) rămase pustii se treceau la pământul alodial sau se păstrau pentru a fi date altui iobag ce se stabilea pe moșia boierească.

SITUAȚIA UNOR IOBAGI FUGIȚI DIN SĂRATA

- Anul 1648

1. Comșa Ciocodel; 2. Maghiar Ianoșa; 3. Iuon Krastone; 4. Stanciu Simion.

-Anul 1667

1. Manei Gongăniță	la Burgard
2. Oprea Cazan	la Burgard
3. Oprea Rămotea	lângă Olt Fulvor
4. Stanciu Nicodin	Mediaș
5. Toma Droce	Mediaș
6. Radu Orlande	Mediaș
7. Manea Rămotea	Daneș Sighișoara
8. Radu Murariu	Colun
9. Radu Tinciu	Vecerd
10. Barbu Tinciu	Vecerd
11. Oprea Lupu Cazan	Agnita
12. Oprea Tulburea	Pănade Blaj

13. Lupu Măsar	Pănade Blaj
14. Stoica Cazan	Blaj
15. Opra Fătăligă	Cerghid Mureș
16. Gavrilă Stănciulea	Cut

- Anul 1674

1. Barb Opriș; 2. Iuszuf Teodor. 3. Lupul Tinskai; 4. Barb Tinez; 5. Nitor Radu Orban; 6. Toma Fătăligă; 7. Iuon Guneș; 8. Oprea Cazan; 9. Oprea Balie; 10. Raduli Orlande; 11. Mihalia Pinsar.

- Anul 1676

1. Iosul Toader	după 5 ani fuge pe Târnave
2. Lupul Tinci	fuge pe Târnave
3. Barb Tinci	fuge pe Târnave
4. Nistor Radu Orland	Blaj
5. Toma Fătăligă	fugit de 10 ani
6. Ion Guneș	se ascunde de 18 ani
7. Mihai Pânzar	fugit de 15 ani
8. Oprea Balia	fugit de 22 de ani

- Anul 1680

1. Nistor Radu Orland	fugit la Blaj, moșia o stăpânesc rudele.
2. Toma Fătăligă	fugit nu se știe unde
3. Oprea Ciocan	fugit nu se știe unde
4. Iuon Raduli Gureș	la Agârbiciu pe moșia lui Redei Francisc.

În anul 1726 erau fugiți 42 iobagi, după cum se arată în ancheta făcută din ordinul împăratului. Numai în ultimii 3 ani au fugit din Sărata 30 de iobagi, printre care: 1. Iuon Danci; 2. Coman Bucuranda; 3. Iuon

Chezan; 4. Iuon Brătilă; 5. Iuon Sapartoc; 6. Lupu Chezan; 7. Oprea Vlădărău; 8. Man Barabali; 9. Iuon Gongăniță; 10. Iuon Tiașul; 11 Oprea Reste.

Situațiile alăturate erau întocmite de funcționari unguri, care, deși nu știau bine românește, treceau numele românești cu tendință de maghiarizare, după fonetica maghiară. Am păstrat numele așa cum au fost scrise în materialul studiat.

În anul 1773, împăratul Iosif II face o vizită în Transilvania, de unde primește peste 19.000 de plângeri din partea iobagilor, pentru exploatarea la care erau supuși, și în 1784 are loc o nouă vizită la care primește din nou mii de plângeri din partea țăranilor.

Se încearcă unele măsuri de îmbunătățire a situației țăranilor, dar nobilimea maghiară din Ardeal, blochează în Dietă tot ce e propus în acest scop, profitând și de începerea războiului în Bavaria, în 1780.

Ca urmare a revoluției conduse de Horia, Cloșca și Crișan, prin patenta imperială din 1785 se desființează parțial iobăgia introdusă în 1514 și iobagii primesc dreptul la strămutare de pe moșia boierească și se pot căsători fără aprobarea stăpânului de moșie.

Împăratul moare în 1790 și toate măsurile de îmbunătățire sunt din nou blocate de nobilime, obligația la clacă rămânând neatinsă.

Secolul al XIX-lea vine cu mari greutăți, ca urmare a războaielor napoleoniene, pentru întreținerea armatei, recrutări de oameni, rechiziții, încartiruri, cărăușii, dări etc.

În 1817 are loc o nouă vizită în Ardeal a noului împărat, care primește zeci de mii de plângeri din partea țăranilor.

Cu toată împotrivirea nobililor care în Dietă blocau orice măsuri de îmbunătățirea situației, ca urmare a revoluției în 1848, regimul Imperial prin patentele din 1853 și 1854 hotărăște desființarea definitivă a iobăgiei în Ardeal, fapt care încheie un ciclu istoric de peste 3 secole de iobăgie dintre cele mai crunte din întreaga Europă.

Pentru desființarea iobăgiei a curs mult sânge de iobagi în răscoalele avute de-a lungul anilor și, în special, în revoluțiile lui Gheorghe Doja, Horia și la 1848.

Iobăgia se desființează dar rămâne o țărănime săracă, care nu-și va reveni de acum în zeci de ani.

CIRCULAȚIA IOBAGILOR

în cele 6 sate ale domeniului Porumbacu

Anul	Coloni	Fugiți	Sesii pustii
1632	321	4	8
1637	445	24	63
1648	477	44	44
1664	388	60	60
1674	580	69	16
1676	633	61	6
1680	637	92	5
1688	458	184	184
1691	450	189	189

SITUAȚIA IOBAGILOR FUGIȚI DIN SĂRATA

ANUL	IOBAGI FUGIȚI
1648	4
1667	16
1674	15
1676	8
1680	3
1688	33
1726	42
1766	33

Se lua tot felul de măsuri pentru aducerea iobagilor fugiți înapoi pe domeniu și stabilirea altora pe sesile rămase pustii. S-a hotărât redarea iobagilor sub amendă de 200 florini. Iobagul care se reîntoarce să nu fie pus să dea amendă, doar vita primită de la stăpân.

În cazul iobagului mort, văduva are numai a 3-a parte din bunurile mobile, restul trecând în posesia domnului de pământ.

În 1689 (art. 6 din lege), prevede ca darea iobagului fugit să fie plătită de ceilalți sau de domnul pământesc.

**SITUAȚIA IOBAGILOR FUGIȚI ÎN ANUL 1674 CU
LOCALITĂȚILE DE REFUGIU**

Comuna	Domeniu Făgăraș	Pământ crăiesc	Secuime	Interiorul Transil- vaniei .	Necunos- cuți	Total
Scorei	1	4	5	14	-	24
Sărata	-	1	2	9	3	15
Porumba- cul de Sus	-	1	-	4	2	7
Porumba- cul de Jos	-	2	-	19	-	21
Total	1	8	7	46	5	67

**VERSIUNEA ROMÂNEASCĂ A PATENTEI ÎMPĂRATULUI
IOSIF AL DOILEA DE DESFIINȚAREA PARȚIALĂ A IOBĂGIEI**

Noi, al doilea Iosif, ajutând mila lui Dumnezeu, ales împărat al romanilor, pururea podobnic, craiul țării Nemțești a Hieroozolimii, a Țării Ungurești, a Bohemii, Dalmației, Croației, Sclavoniția, Galiției și a Lodomerii, Arhipovățuitorul Austriei, Povățuitorul Burgundii și a Lotaringii, Mare Povățuitorul Hetrurii, Marele Prințip al Ardealului, Povățuitorul Mediolanului, a Mantui, Parmi, Iproci, Groful Habjuburgului,

Flnadri, Tirolului, și a Scăuilor, înștiințare facem prin aceasta căroră se cuvine tuturoră:

Din începutul ocârmuirii Noastre întra-colo am îndreptat cugetul și părinteasca purtare de grije, neostenită grijire și toată silința întra-colo am întorsu-o ca fericirea supușilor împărății Noastre Niamuri fără nici o deschilinire între stat, între niam și între legi după puterea noastră să o ajutăm, și să o așezăm. Fiind dară că spre ajungerae sfârșitului acestuia am socotit că mult foarte ar aduce chiverniseala agonisitunii cei din afară, și îndemnul spre mai mare silința, iar acesta nu altimiterea s-ar putea dobândi, fără dacă slobozenia freații, care din fire fieate căruia om i se cuvine, și după statul cel de obște trebuie a se îngădui, încātu-i pentru slujba și peste tot să hotărască și averile sale, încât, după lege, lor să cuvin nepricinuite, și statornice să se facă. Pentru aceia dară voim și poruncim ca celea ce mai jos se vor arăta să fie cunoscute, și pretutindena spre a tuturor știință și îndreptare să se vestească.

Întâi: Iobăgia, încât era până acum viacinica datorie, și așa de pământ legat ca să nu să poată muta iobagul în alt loc de aicea înainte cu totul o stricăm, și nici voim ca acest nume de iobag mai mult într-aceasta înțelegere să se fie, și așa dară pe toți și pe firește care slujbași fie acar de ce niam, sau de ce relighie, de aicea înainte despre feațele lor oameni cu mutarea slobodă îi numim, și ca pe unii ca aceia pretutindeni a-i avea și a-i socoti poruncim, aducând aceasta cu sine și leagea firii și însuși binele de obște: de unde urmiază ca toate pările ce sunt pentru dobândirea slobozăniei, cu aceasta trebuie să se continiască.

A doua: Voim ca festecare slujbaș volnic să fie a se însura și fără de slobozenia Domnului său, a se desprinde la carte și la învățătură, a învăța meșteșugari, și u aceasta, pretutindenia a se hăznui.

A treia: Nimenea dintre slujbași nice feciorul sau fata lui, sau acar care dintre celezii aceluia, la slujba curții Domnească să nu să poată sili, ci în voiaia lui va sta a primi ce fel de slujbă și cu Domn-său precum va putea a se tocmi.

A patra: Fiește care slujbaș poate precum îi va fi voiaia averile cele mișcătoare, și câștigurile sale, adecă prețul care i se cuvine a pământurilor, a riturilor, a morilor sau a viilor a-l vinde, a-l cinsti, a-l schimba, a-l zălogi, a-l lăsa cu diată pruncilor lui, sau la altă frăție, sau cui va vrea, cu un cuvânt precum va voi despre acelea a face rânduială rămânând în sus nemișcat Ioușul uricaș Domnilor pământului, așa șa, aceasta aicea înțelegându-se că greutățile care razămă în vânzătorul, sau ceia ce leagă cuiva în cătui pentru fundușurile acestea care cumva despre partea Domniască nu s-ar răscumpăra să atârne, și să pogoare în cumpărătorul sau la cele la a căruia mână vor veni.

A cincia: pentru ca slujbașii a bizuiți să fie despre locurile care le țin, milostivește rânduim ca: ei sau acar a lor rămășiță, nice din ocina sa, nice din acari ce locuri, care le țin, fără de cuvioasă și destulă ocă, și fără de știrea și cunoștința varmeghii să nu poată scoate, nice să se izgonească, ci să îngăduie cu pace, și cu liniște acelea a le ține nice cu sila dintr-un loc într-altul sau dintr-o varmegie într-alta să nu să strămute.

A șasea: Despre celelalte lucruri care întra ceasta punctumuri nu s-au cuprins, slujbașii să urmeze după rânduialele cele mai din înainte ținute și până atuncia până când aducându-să mai pe rând. Urbariumul înăuntru mai

ales așezământ să va face, și ori ce supărări li s-ar întâmpla pentru acelea varmghia diatoareva fi ajutoriu fiscusesc a le rându, și pentru acelea supărări a le face îndestilare. Care întra-cesta și chip pentru slujbași hotărându-se să și dându-să afară milostivește nădăjduim ca și ei vor răspunde parinșascalii nostru cuget și cu strădania sa, și deprinderea cu tot adinsul agonisitura, pentru binele cele de obște, și fericirea sa, și a armașitelor sale dani toate puterea lor înainte a o urni și vor sili.

S-au dat în cetatea noastră a Beciului în 22 zile a lunii lui August anul Domnului 1785 de la împărăția noastră 21. Iară de la Stăpânirea mojeaneor noastre țări a cincilea.

Iosiv mpr.

L.S. Grof Esterhazi erent
Aleaxndrer Horvat apr.

P.S. Versiunea acestei patente traduse în limba română se găsește în cartea lui Dumitru Prodan *Problema iobăgiei în Transilvania 1700-1848*.

X. DATURILE IOBAGILOR (sau darurile la care erau obligați)

În afară de obligația la muncă forțată (clacă) cu vitele sau fără vite, plata dijmei 1 din 9 sau 5 din 10 din tot ce aveau iobagii erau supuși la anumite obligații numite daturi, sau daruri, sau plocoane.

Câteva exemple de daturi:

Fiecare iobag era obligat de Crăciun să ducă la curte la Porumbacu câte o sanie cu lemne, iar cei ce nu aveau vite erau obligați să le taie și să le stânjenească.

Satul întreg da pe an 12 zloți, numiți „banii curții”.

La sărbătorile cele mari fiecare dădea două ouă și femeile făceau o clacă la tors, la care se dădea de băut.

Pentru cetatea din Făgăraș, înainte de 1632 se dădeau și 32 de găini, din 1632 s-a revenit la 10 găini, dar trebuiau să dea în plus de fiecare sat, indiferent cât era de mare:

- două vite de tăiat
- două piei de vulpe
- două vedre de unt
- una vadră de miere.

Din 1664 apare în plus:

- una piele de vită
- un tioc de rășină

- de 3 oameni se da un miel

În anii 1674, 1676, 1680 și 1688 se cerea în plus:

- una cupă de alune
- una cupă de hamei
- una cupă de hrean
- un car de lemne.

Sătenii din Sărata trebuiau să ducă pe an 110 care cu lemne la Făgăraș. Când ajungeau cu lemnele la Făgăraș, pe motiv că nu erau suficient de încărcate, în loc de 3 care se considerau 2, și dacă erau nemulțumiți erau luați la bătaie.

În anul 1623, Gabriel Bethlem începe ridicarea bastioanelor cetății Făgăraș la care lucrau 500 iobagi pe săptămână la cărăușii, săpat șanțuri, căratul pietrelor. Fiecare iobag trebuie să facă două săptămâni de muncă la această construcție (pe an).

În anul 1660, principele Ardealului, Gheorghe Rakoczi a fost înfrânt de turci la Feneșul Clujului și a trebuit să plătească despăgubire 40.000 florini. Din această sumă i-a revenit și Făgărașului o cotă-parte de plată, cu toate că pe aici au trecut turcii și au făcut mari jafuri prin comunele făgărășene. Se fixează plata la 5 florini de iobag.

Acest impozit se păstrează și în anii următori, fiind suportat în plus față de impozitul obligat anual, darea împărătească. Se mai plătește și darea pentru sultan, care stăpânea Ardealul.

În anul 1680, darea pentru sultan era:

- Sărata = 68 florini și 50 dinari
- Scorei = 31 florini și 50 dinari
- Porumbacu de Jos = 61 florini și 50 dinari

- Porumbacul de Sus = 68 florini și 50 dinari.

În plus, se dădea de sat.:

- 1 vită de tăiat
- 1 vadră de unt
- 1 vadră de miere
- 1 pătură
- 1 piele de vulpe
- 5 căpățâni de varză sau cinci dinari.

În anul 1661, pentru întreținerea armatei turcești, compusă din 6.000 ieniceri și 4.000 călăreți se da de 10 oameni, o găleată de grâu și o găleată de ovăz și dacă armata nu pleca, se reinnoia datul.

Poarta otomană, în timpul lui Mihai Apafy, pentru fidelitatea acestuia a iertat 200.000 taleri din cei 500.000 de taleri ce i s-a impus țării să plătească încă de pe timpul principelui Acațiu Barcassi. Pentru aceasta a vroit țara să fie recunoscătoare principelui Apaffy și în anul 1668 s-au înseris pe numele principesei (soția principelui) și comunele:

- Sărata
- Porumbacul de Sus
- Viștea superioară (din domeniul Porumbac, pentru suma d 10.000 florini ungurești).

Munca de două săptămâni pe an, introdusă în anul 1623 e permanentizată și iobagii sunt folosiți la: săpat șanțuri, construcția caselor de străji, întărirea trecătorilor, construcții de drumuri și poduri etc. Acestea se făceau o săptămână toamna și una primăvara.

Cărăușia a fost una din obligațiile cele mai grele care a contribuit la fuga multor iobagi din comună pentru a scăpa de această corvoadă în care, de multe ori, își pierdeau carul, vitele și chiar viața.

În 1668, dieta din Făgăraș, pentru nevoile armatei imperiale hotărăște: "de două porți (poarta era de 10 familii de iobagi) un car cu 6 boi, car bun cu coviltir și 2 argați plătiți de sat cu 8 florini pe prima lună și cu 4 pe următoarele".

Cărăușiile se foloseau în folosul armatei imperiale și armatei sultanului și se făcea la distanțe foarte mari, se ajungea când se mergea pentru armata turcă până la Dunăre, de unde uneori nu se mai întorcea nici carul, de multe ori nici cel ce îl însoțea.

Cărăușii se plâneau că atunci când fac căraușii pentru armata imperială, soldații nemți fac tot felul de abuzuri, bat căraușii, îi alungă și le iau carele cu boi cu tot.

Pentru a se evita fuga căraușilor, când erau duși la distanțe mari, s-a hotărât că, în caz că încearcă să fugă să fie spânzurați. Mulți din căraușii trimiși cu carele din comunele făgărășene nu s-au mai întors, pierzându-și viața.

Între Sibiu și Brașov era un du-te vino de armate turcești, tătarești, austriece, care se deplasau în diferitele confruntări ce aveau în Transilvania. După căderea regatului ungar din 1526, Transilvania se desparte de Ungaria și începe o luptă cruntă pentru stăpânirea ei de către o mulțime de nobili, cerând ajutor când de la turci, când de la austrieci, sau polonezi.

Din 1541, Transilvania devine principat vasal turcilor, cu excepția anilor 1551-1556 când este ocupată de Austria și din 13.05.1689, când intră definitiv sub ocupația imperiului austriac.

Trecerea armatelor era suportată de țărani, care erau obligați la rechiziții de animale, fân, încartiruirii, cărăușii, etc.

Țăranii fâgărășeni se plâneau că satele sunt colindate de soldați goi, flămânzi și bețivi, care se dedau la tot felul de abuzuri, făcând mari pagube.

În 1718-1739, Oltenia a fost ocupată de Austria și, pentru a fi aproape în caz de intervenție, armata austriacă a fost cazată în satele românești fâgărășene. S-au evitat satele săsești pentru a nu se crea neplăceri din cauza abuzurilor armatei.

Cei din Sărata se plâneau că fiind așezați cu satul lângă drum, veneau în sat ofițeri cu anumite hârtii pe care le arătau ca fiind ordine de rechiziție, și cum țăranii erau majoritatea analfabeți, îi amenințau cu sabia și bătaia, obligându-i să le dea tot ceea ce doreau, făcând pagube mai rău ca lăcustele. Îi obligau la poștășit, cărăușii, tăiat de vite, etc. Soldații nemți, sârbi și de alte nații, încontinuu îi amenințau cu moartea.

Austria fiind în permanente conflicte cu turcii, rușii, războaiele napoleoniene, daturile pentru armată creșteau an de an.

Pentru întreținerea armatei, s-a introdus darea de poartă (o poartă era formată din 10 familii), care, în fiecare an se majora, cum se vede din următoarele exemple:

Anul 1694

- grâu = 29 gălete
- ovăz = 60 gălete

- fân = 60 care
- carne = 17 cântare

Anul 1697

- dare = 60 florini
- ovăz = 15 gălete

Anul 1699

S-a dat dispoziție ca toate darurile să se majoreze de 3 ori. De la 2 florini în anul 1600, s-a ajuns la 200 florini și în aprilie au mai adăugat 30 florini.

CONTRIBUȚII MILITARE ÎN ANUL 1722

	Florini		Grâu gălete		Ovăz gălete		care fân	
	iobagi	boieri	iobagi	boieri	iobagi	boieri	iobagi	boieri
Sărata	320	76	32	7	72	16	35	7
Scorei	385	89	36	9	78	28	39	11

Obligațiile pentru armată și daturile fac obiectul a multe plângeri ale țăranilor, acestea ajungând până la împăratul, dar nu s-a luat nici o măsură de îmbunătățire.

Crăsmăritul era o mare sursă de venituri a principelui.

Dreptul de crăsmărit era al principelui și se făcea în funcție de lăcomia lui.

În 1623, principele Gabriel Bethlem a dat voie la crășmărit de la cules până la 1 ianuarie. După această dată nimeni nu mai avea voie să vândă vin, bere și vinars, ci numai crășma nobilului. Amenda era de 12 florini, confiscarea băuturii și amenințarea cu moartea prin spânzurătoare sau tăierea capului.

În anii următori, s-a stabilit dreptul de crășmărit pentru țărani și boieri de la Sfântul Mihail până la Crăciun, în restul timpului fiind dreptul nobilului.

Fiecare nou principe stăpân al Țării Făgărașului venea cu unele modificări în favoarea sa.

Prin anii 1560-1570, s-a introdus obligația consumului vinului de la nobili. A urmat obiceiul să dea satului o bute de 40 de vedre de vin de Paști, Rusalii și Crăciun, care era împărțită obligatoriu pe familii. De multe ori vinul era mai rău ca oțetul și dacă nu era luat, îl aruncau în fața ușii și erau obligat să-l plătești.

În anul 1640, Sărata a primit 3 buți de câte 40 de vedre, iar în anii 1648-1664, tot câte 3 buți în fiecare an.

În anul 1674, fiind producție bună de vin, Sărata și Porumbacu de sus au primit câte 6 buți de vin, care se putea răscumpăra cu 72 florini plătiți în 3 rate de Rusalii, Paște și Crăciun.

Aceeași situație a fost și în anii: 1676, 1680, 1688.

În anii când nu se făceau struguri, nobilul nu renunța la dreptul de crășmărit.

Se repartiza de cele 3 sărbători mari câte o bute de vin de 40 de vedre, dar nu se aducea și vinul, iar iobagii erau obligați să-l plătească la

prețul fixat de nobil. Aceasta se numea *crășma seacă*: plăteai vinul, dar nu-l primeai.

Boerii și țărani aveau în proprietate cazanele de rachiu și bere, dar pentru a avea voie să facă rachiu și bere erau obligați să consume din crășma nobilului peste cantitatea repartizată.

Exemple de deținători de cazane de bere și rachiu în anul 1776 în Țara Făgărașului:

Căldări de bere = 24

- 6 boiești
- 13 țărănești
- 1 a composesorilor
- 6 neidentificate

Cazane de rachiu = 136

- 26 boierești
- 6 preotești
- 4 nedeterminate
- restul țărănești.

În anul 1647-1664, în domeniul Porumbacu, sunt trecuți țărani cu restanță la crășmărit și cu vite confiscate pentru neplata restanțelor.

Dacă un boier ținea crășmă era obligat să cumpere din crășma nobilului.

În 1785, s-a pornit un mare proces între boierii făgărașeni și fisc, care cereau abolirea monopolului de către nobili asupra crășmăritului, proces ce s-a ținut până în anul 1829, dar care a dat câștig de cauză nobililor.

În situația veniturilor domeniului Porumbacu, sunt evidențiate veniturile din crâșmărit:

- în 1670 din crâșmă seacă și dare = 180 florini
- în 1671 din crâșmă seacă = 150 florini și din crâșmărit = 145 florini
- în 1672 crâșmă seacă = 100 florini
- în 1673 crâșmă seacă = 340 florini
- în 1674 crâșmă seacă = 352 florini, cifre ce demonstrează marile venituri obținute de nobil din crâșmărit.

Tot la capitolul venituri sunt înregistrate veniturile obținute din darea de sărbători:

- în 1670 dare de Crăciun = 100 florini
- în 1673 dare de Crăciun = 100 florini, iar de Rusalii = 200 florini
- în 1673 = 80 de Crăciun
- în 1674 = 200 florini de Rusalii.

Daturile continuă până la desființarea iobăgiei, devenind în unii ani greu de suportat sau chiar insuportabile.

XI. SCAUNELE DE JUDECATĂ

În Țara Făgărașului pedepsele pentru cei ce săvârșeau diverse abateri sau fapte grave (furturi, omoruri etc.) se aplicau pedepse după vechi legi strămoșești, unele dintre ele fiind foarte grave (conform D. Prodan, *Iobăgia în Transilvania*, vol. I).

Pentru a nu da posibilitatea supușilor să se răscoale din cauza nemulțumirilor acumulate, se aplicau pedepse foarte severe impuse de stăpânire pentru orice faptă care ar viza tendința de nesupunere.

În 1392 se aplicau ca pedepse pentru deținătorii de arme:

- țăran prins cu arme - i se tăia mâna dreaptă;
- haiduci și păzitori de vite prinși cu armă - prima dată erau castrați, a doua oară erau omorâți.

În 1509, din cetatea Buda s-a emis un statut dat castelanului de la Făgăraș, Taul Thomori, prin care se scad unele pedepse (gloabe), dar unele se păstrează după vechile legi ale Țării Făgărașului.

Iată câteva exemple:

	gloabe date	
	Înainte de 1508	după 1508
- vărsarea de sânge (bătaie)	13 florini	4 florini
- cositul sau aratul pământului altuia	3 florini	1 florin
- furtul din casa, curtea, grădina vecinului	5 florini	6 florini

- cei ce sparg casa și intră pe fereastră plătesc cu capul
- căsătoria fără voia părinților 6 florini 2 florini
- violul = 13 florini;
- dacă vrea să ia fata și ea nu vrea
- plătește: 12 florini 4 florini
- alungarea soției de către țăran - 1 florin
- cine fura vite mici și porci să dea 12 în loc de una și așa își răscumpără capul
- cine fură un cal să dea 12 în loc de unul și 2 florini pentru a scăpa de furci
- boierul sau țăranul care nu își păstrează căsătoria își pierde averea mobilă

- dacă boierul moare și nu are moștenitori, 1/3 din avere se dă soției și restul revine domnului;

- boierul la moarte trebuia să lase stăpânului un cal, iar noua reglementare prevedea că dacă nu are cal, dă 3 florini.

- se prevedea arderea pe rug a celor ce violează rude până la gradul trei, ca și pentru eretici (necredincioși) și incendiatori.

- pierderea capului s-a prevăzut pentru trădători și necredincioșii cetății, pentru ridicarea împotriva castelanului și a dregătorilor.

- dacă un răufăcător era prins și dat unui cetățean să-l ducă la cetate și îl scapa, honaciu (amenda) de 25 de florini era plătită de tot satul, iar noua reglementare prevedea ca amenda să fie încasată de la acestea sau de la răufăcător.

În anii 1560-1570 apar noi reglementări:

- se interzice vânzarea de cai, berbeci și miere, fără avizul stăpânului, iar dacă era prins dădea valoarea vitei sau mierei vândute.

În Țara Făgărașului s-a păstrat obiceiul specific numai acestei zone de judecată de către sfatul bătrânilor, pentru cauze mai puțin importante. Judecata se făcea duminică după terminarea slujbei în biserică. Se așezau bănci în fața bisericii și se făcea judecata. După terminarea judecării se servea rachiu.

Pentru judecarea abaterilor săvârșite de locuitorii Țării Făgărașului, în această zonă, în anul 1675 funcționau 7 scaune de judecată la Făgăraș, Beclean, Sercaia, Porumbacu, Comana, care erau scaune inferioare și cel superior de la Făgăraș, precum și scaunul nobilului, care era ultimul și dădea sentințe definitive.

Scaunul de la Porumbacu era scaun inferior boieresc și era primul for de judecată. Era prezidat de un judecător numit de curte, un notar și 6 asesori boieri, care judecau cauzele ivite între localnici și care nu făceau obiectul scaunului superior din Făgăraș, care era prezidat de căpitanul cetății și de 12 asesori.

Apelul la scaunul superior al principesei sau principelui se făcea numai în cazuri foarte grave, când se dădeau pedepse foarte grave, de tăiere a capului, spânzurătoare, sau arderea pe rug.

Scaunul era prezidat de principe și era format numai din nobili.

La scaunele din Porumbacu se judecau locuitorii celor șase comune ce aparțineau de domeniul respectiv. Judecata era stabilită în ziua de marți.

În anul 1688 din Sărata era asesor la Porumbacu Toma Boer, iar în anii 1584-1590 la scaunul superior de la Făgăraș, din Sărata era asesor Barbu de Sărata.

În anul 1648, temnița de la Porumbacu avea o hurubă (cameră săpată sub pământ) și era dotată cu lanțuri, butuc și securea folosită la tăierea capului celui condamnat la pierderea capului.

Se păstrează o evoluție proprie de gloabe (amenzi) date de scaunele de judecată din această zonă.

În anul 1632, se dădeau următoarele gloabe:

- gloaba de vânătăi (din bătaie) = 1,2 florini
- gloaba sângelui (din bătaie) = 4 florini
- om cununat care se desparte de soție = 12 florini
- furt de oaie = da două în loc de una și 3 florini
- în 1640, pentru mai mult de 3 oi era spânzurat
- furt de cal = spânzurat, iar dacă era iertat da 40 florini
- furt de vacă = 6 florini și da două înapoi
- furt de porc = 6 florini și da doi înapoi
- furt de stupi = 3 florini și da înapoi doi în loc de unul.
- furt din curte de bou, vaci, porci, găini, altele = 12 florini
- act de putere boier contra boier = 12 florini
- act de putere boier contra țaran = 1 florin
- răpirea cu puterea a unei fete = pierderea capului, sau se da 40 florini
- tăierea de copac producător de ghindă = 12 florini
- tăierea de copac de salcie = 12 florini
- dacă nobil bate pe nobil = 6 florini

- dacă nobil bate pe țaran = 3 florini.

Cauzele privind iobagii fugiți se judecau de scaunul superior.

În anul 1648 se aduc noi reglementări:

- pentru o oaie se dădeau 2, pentru 2 se dădeau 4, pentru 3 se dădeau 6, peste 3 îi spânzura, iar dacă da de fiecare oaie două și 3 florini scăpa de spânzurătoare;

- fuga unei slugi și adusă înapoi = făcea un an fără plată.

Se mai dădeau amenzi pentru:

- purtări necuviincioase în biserică;
- încălcarea regulilor crășmăritului = 12 florini;
- femeia beată prinsă prima dată = 1 florin, a doua oară era legată la stâlp și bătută cu vergi;

În 1652, înmulțirea lotrilor (hoților), aduce înăsprirea pedepselor. Dacă a furat peste 3 florini, era spânzurat, dacă se împăca cu cel păgubit i se tăia o ureche. La al doilea furt era spânzurat.

Dacă se fura o vită, tot satul trebuie să iasă să o caute. Cine nu ieșea era amendat pe loc cu 3 florini. Dacă se găsea vita tăiată, cel ce nu se prezenta să jure că nu a tăiat-o, plătea paguba. Dacă unul se îmbăta și urla noaptea prin sat, era pedepsit crășmarul cu 12 florini, iar cel în cauză trebuia arestat și pus în butuci. Dacă satul nu ajuta judele la arestarea bețivului, satul era amendat cu 12 florini și bețivul tot cu 12 florini.

Din lipsă de bani, în locul amenzii se dădeau vite.

Pentru a exemplifica valoarea amenzilor dau următorul exemplu: în anul 1678, cel mai mare salariu din Țara Făgărașului îl avea căpitanul cetății, de 1100 de florini, ce era echivalent cu prețul a 100 boi sau 1100 gălete de grâu (găleata era de 4 ferdele).

XII. GRELE ÎNCERCĂRI ȘI LANȚUL CATASTROFELOR ABĂTUTE ASUPRA ȚĂRII FĂGĂRAȘULUI ȘI ASUPRA STRĂMOȘILOR NOȘTRI

De-a lungul anilor locuitorii Țării Făgărașului au avut de înfruntat tot felul de calamități care au produs multe victime în rândul oamenilor și al animalelor.

1. Secetă și inundații

- în 1078 și 1119 a fost scumpete mare în urma calamităților abătute asupra întregului ținut, respectiv secetă urmată de inundații catastrofale.

- în 1142 a fost o secetă care a provocat moartea de foame la foarte mulți oameni.

- în 1242 a fost o iarnă grea, cu foarte multă zăpadă și pagube mari în vite.

- în 1311 au loc mari inundații ale Oltului și a râurilor din munte.

- în 1493-1494 a fost o secetă cumplită când au murit multe animale domestice și multe animale sălbatice, urmată de ciuma din 1495, care a secerat foarte multe vieți.

- în 1449 a căzut brumă în timpul verii, înghețând livezi de pomi și viță de vie.

- în 1462 a nins până la glezne în luna septembrie.

- în 1488, între 6-9 iunie a fost ninsoare și ger cumplit, în unele zone s-a lăsat ceață ca în luna ianuarie.

- în 1508-1512 au loc mari inundații, urmate de o secetă cumplită.

În toată Transilvania a plouat între 29 mai și 24 august 1508, provocând mari inundații, urmate, în 1509, de foamete mare și, în anii 1510-1511, de o epidemie foarte mare de ciumă.

- în 1529 se produc din nou mari inundații, recolta a fost slabă și a fost foamete și ciumă.

- în 1533 au loc inundații și cade grindină, iar în următorii 3 ani a fost secetă cumplită. În anul 1534, în Țara Oltului, oamenii se hrăneau cu mortăciuni. De desperați ce erau își rupeau hainele de pe ei și mâncau iarbă și coji de copaci. Pe ulițele satului zăceau cadavre scheletice cu resturi de iarbă în gură.

- în anul 153, vara a fost umedă și, din lipsă de animale care au fost sacrificate sau au murit, neavând cu ce să lucreze pământul, buruienile au năpădit lanurile și cerealele au fost foarte scumpe. Mulți oameni au emigrat în Maramureș.

- în 1578 se produc din nou mari inundații.

- unul din cele mai mari dezastre a fost cel din 1584-1588, când, datorită unei secete cumplite, uscăciunea a împiedicat aratul câmpului, iar vitele care au putut fi salvate se hrăneau cu frunze doborâte din pomi. Oamenii mâncau făină din coji de copac și rădăcini de stuf, din care cauză se umflau și mureau pe capete (nota iezuitul Milanesei din Făgăraș în 28 aprilie 1586). După toate aceste nenorociri, a izbucnit și o epidemie de ciumă, care a secerat sute de oameni.

- în 1598, din nou se produce o calamitate naturală de proporții. În ianuarie cade o cantitate foarte mare de zăpadă în munți, care s-a topit din cauza ploilor, producând inundații și distrugând semănăturile.

- în 1670 se produc mari inundații ale Oltului, care rupe o parte a hotarului din dreapta malului și o trece la Ucea de Jos.

- anul 1700a fost an de mare foamete (text din documentele Ecaterinei Bethlem, proprietara domeniului Făgăraș).

- între 1717-1719 a fost mare foamete în zona Făgăraș, unde nu a plouat din ziua de Rusalii a anului 1717, până în septembrie 1718. Au secat râurile și au murit multe vite. Mulți au trecut cu vitele în Țara Românească. După cum spun cronicile, așa secetă nu a mai fost din anul 1603.

Se mai cunosc inundații de proporții dar mai puțin catastrofale în anii: 1912, 1924, 1932, 1933, 1948, 1970 și 1975.

Câteva capricii ale naturii

- în anul 1136, în ianuarie au înflorit pomii. La sfârșitul lui ianuarie, merele erau cât nucile.

- iarna anilor 1225 – 1226 a fost o iarnă blândă. La 6 decembrie erau înverzite pășunile.

- în anul 1288 - 1289, la Crăciun pomii erau înfloriți iar copiii făceau baie în râuri, iar secerișul a avut loc cu două luni mai devreme.

- în anul 1420 a fost o iarnă blândă și s-au obținut două recolte de fructe.

2. Invazii de lăcuste

Pagube enorme au fost făcute de-a lungul anilor de invaziile de lăcuste care distrugau întreaga recoltă, urmată de foamete mare în rândul populației. Câteva exemple sunt semnificative:

- în 1338 are loc o invazie de lăcuste urmată de foamete;

- în 1539 lăcustele au devorat recolta din toată Transilvania.

- în 1541 iar au apărut roiuri de lăcuste care au acoperit soarele.

- în 1542, între 24 iulie și 10 august, valurile de lăcuste au distrus recolta dintre Brașov și Sibiu, ajungând în câteva zile la Brașov.

- în 1543 din nou are loc o invazie de lăcuste.

- în 1544 au apărut alte roiuri ce veneau dinspre Moldova ce acopereau soarele și luna, distrugând totul în cale.

- în 1787 au loc noi invazii de lăcuste.

Invaziile au continuat la intervale de timp mai scurte sau mai mari, aducând mari pagube populației, urmate de mari scumpiri și foamete.

3. Epidemii de ciumă

Epidemiile de ciumă au apărut de obicei, după anii de foamete, războaie, năvăliri ale turcilor și tătarilor, epidemii care au secerat zeci de mii de vieți omenești.

În documentele acelor ani sunt amintite sate în care a murit întreaga populație, neavând cine să-i înmormânteze.

Iată exemple de câteva epidemii dintre cele mai devastatoare care au avut loc:

- în 1241, în urma pustiirii Transilvaniei de către tătari, izbucnește o epidemie care durează până în anul 1245.

- în 1317 are loc o altă epidemie de ciumă.

- în 1348-1349 se declanșează așa- zisa ciumă neagră, care a provocat dispariția multor sate din Transilvania.

- în 1480, ciumă cumplită în Țara Bârsei și Făgărașului.

- în 1495 se produce din nou o epidemie.

- între 1534-1536 are loc o epidemie devastatoare.

- între 1553-1554, groaznică epidemie de ciumă, în special în sudul Transilvaniei, însoțită de cutremure și alunecări de teren. Cerul se întunecă de o ceață rău mirositoare. În această nenorocire au murit la Brașov din 11.000 locuitori, 5.000-7.000, iar la Sibiu 3.200. Celor dispăruți din sate nu le-a mai ținut nimeni evidența. Epidemia se extinde în toată Transilvania, și este dat exemplul satului Chișia din Satu Mare, unde a dispărut toată populația.

- în 1572, din nou mare epidemie, care izbucnește în 1574 și ține până în 1577, fiind favorizată de foamete și de veri secetătoare. Numai la Brașov mor 7.000 de persoane.

- în 1588 are loc o nouă epidemie.

Mai sunt amintite epidemii de ciumă în anii: 1623, 1633, 1646, 1661, 1716, 1719, 1756, 1761, 1795, care au afectat Brașovul, Țara Oltului și Sibiu. Au fost și multe epidemii locale, care nu au afectat aceste localități.

Marea epidemie de ciumă neagră din 1348-1349 a fost considerată mai pustiitoare decât cel mai crud război. Din documentele vremii reiese că înainte de 1350 a dispărut 29 % din populație, iar în secolul XIX - 6 %.

În 1541, Transilvania, cu 102.000 km² și cu 5,5 locuitori pe km² a avut nevoie de o jumătate de veac pentru refacerea populației.

Nu a fost scutită nici Sărata de aceste pierderi de populație.

În urbariul întocmit în anul 1680 se arată că, datorită ciumei și altor molițe, în Sărata, Corbi și cele două Porumbace au rămas multe case și locuri pustii. Următoarea situație este edificatoare:

Anul	1680	1688	1691	1721
nr. populației în cele patru comune	511	432	363	262

În anul 1599, în sudul Transilvaniei s-au produs câteva calamități de-a dreptul stranii.

Din Țara Românească s-au ivit în luna iunie stoluri de păsări complet necunoscute, care atacau vitele și le scoteau ochii. Numai în Țara Bârsei au fost răpuse vreo 30.000 de vite. În 9-11 octombrie au apărut un nou stol de păsări cu pene negre, dar au dispărut curând..

Se mai amintește de o invazie de urși bruni flămânzi, care atacau oameni și vite în timpul zilei.

(Date culese din *Magazin istoric* nr. 323, 324, 325 pe anul 1994, capitolul *Istoria mediului înconjurător și Istoria Iobăgiei* în Transilvania, sec. XVII, de D.Prodan și *Viața agrară a românilor din Ardeal*, vol.I de Ștefan Metis).

4. Năvăliri ale turcilor și tătarilor

Năvălirea tătarilor în anul 1241 a băgat groaza în toată Europa, datorită cruzimii cu care se purtau față de populație. Prin năvălire au adus cele mai mari pagube și chinuri cunoscute de populația autohtonă.

Pe unde treceau dădeau foc la sate, confiscau vite, omorau populația, săvârșeau violuri, luau ca robi bărbați și femei tinere și îi vindeau în porturile dunărene.

Singura scăpare a populației era fuga în pădure. Sunt menționate multe sate din Transilvania în care, după trecerea turcilor și tătarilor, s-au întors în comună doar 2-3 persoane, ori care au rămas complet pustii.

Sărata nu a fost scutită de prezența tătarilor, care treceau adesea cu oștile spre Sibiu sau Făgăraș.

În anul 1663 au trecut de la Făgăraș spre Sibiu 10.000 de tătari și 9.000 de moldoveni, iar la întoarcere au făcut același drum, luându-și proviziile de prin satele prin care treceau și făcând un adevărat prăpăd.

Poposind în Sărata, hanul tătar a dat foc la moară și a secat lacul cu pești ce era amenajat în amonte de moară.

Se păstrează și azi numele unei văi în pădurea numită Valea Colibelor. Părerea personală este că aceste colibe, de care se amintește, erau amenajate de sărăteni, unde se ascundeau în vremuri de restriște, pentru a scăpa cu viață și a nu fi luați robi de către năvălitori.

Se amintește fuga în pădure din anul 1691 a porumbacenilor de sus din fața năvălitorilor, iar cu această ocazie au luat alimentele ce erau depozitate pe domeniul Porumbacu, într-o casă din pădure, alimente pe care au fost obligați să le restituie mai târziu.

Conducătorii tătari, numiți cnezi, când stăteau mai mult într-o localitate, aveau pretenții ca localnicii să le aducă daruri. După primirea darurilor, cei ce le aduceau erau omorâți ori luați robi.

Pagube enorme și crime făceau la trecerea lor prin regiune și turcii.

În anii 1420-1421 când trec, pradă și dau foc mănăstirii Cârța, nefiind scutite de atac nici satele din jur.

Sunt menționate în documentele vremii trecerea acestor năvălitori prin Țara Făgărașului în anii: 1432, 1437, 1438, 1454, 1493, 1542, 1612, 158, 1660, 1661, 1663, 1683, treceri care înseamnă pentru populație pierderi de animale, fuga și ascunderea în păduri, jafuri și omoruri.

De exemplu, în anul 1577, pentru satele săsești Cârța și Avrig, ca urmare a pierderii unei mari părți a populației din cauza năvălirii turcilor și tătarilor, care au luat mulți robi, s-a permis completarea populației cu români din alte localități, lucru interzis până la acea dată.

XIII. OCUPAȚIA ȘI STAREA MATERIALĂ A LOCUIȚORILOR DIN SĂRATA

Documentele cel mai vechi găsite în arhive, privitor la Sărata, confirmă ocupația din cele mai vechi timpuri de agricultori și crescători de vite.

Însăși diploma lui Mircea cel Bătrân face referire la proprietățile de pășune din munte, Valea Sărații, care și azi e folosită de sărăteni pentru a trimite vara oile la pășune.

Primele date oficiale privind starea materială a sărătenilor sunt după anul 1600, când regimul și domnul de pământ (stăpânul Țării Făgărașului), întocmesc conscripțiile urbariale (recensământ agricol), în care se trece tot ceea ce-i privește pe supuși: numărul de copii, cai, boi, oi, porci, vaci, junci, sesie (suprafață de pământ e care o lucrează), starea sănătății și situația (șchiop, cerșetor, vagabond) etc., după cum se poate vedea din conscripțiile anilor 1632, 1637, 1648, 1664 etc., aflate în anexă.

De obicei, conscripțiile se întocmeau la trecerea de la un stăpân la altul, după războaie, pustiiri, după năvăliri ale tătarilor sau turcilor, staționări de oști care provocau pagube enorme, după epidemii cu urmări catastrofale și cu aceste ocazii se întocmeau și registrele de dijmă și dare.

Supușii, la întocmirea acestor conscripții pentru a se sustrage de la anumite obligații, aveau tot interesul să facă declarații inexacte.

De asemenea, conscripțiile sunt și un izvor de a cunoaște toponimia hotarului comunei în acei ani.

În conscripția pentru Sărata din anul 1722, se arată:

- pământ arător: la ruptura Oltului, la Fântâna Crângului, peste Sărata.

- fânațe: Săliște, La Capul Stânelor, în Luncă, Rovine, Malaca, Pur, Pajiștea Mare, Livada Boereasă, Hulboaie, denumiri care se păstrează și azi.

Cea mai veche conscripție pentru Sărata este din anul 1632, an în care sunt trecuți: 52 iobagi cu 85 copii, 27 cai, 89 boi, 78 vaci, 144 ori, 144 porci și 17 stupi.

Studiind conscripțiile comunei, până în anul 1805, se poate observa că, în funcție de calamitățile abătute asupra satului, numărul de oameni și animale crește sau scade, după cum sunt exemple de sate care, după epidemii de ciumă sau năvăliri, au rămas pustii.

Se observă că anul 1648 a fost anul la care sărătenii au avut cele mai multe animale și un număr mai mic de locuitori, revenind pe familie cele mai multe animale.

Cresc obligațiile iobăgești, claca, dijma, obligațiile pentru armată, astfel că iobagii caută să scape de aceste poveri și mulți fug din sat, ceea ce duce la scăderea numărului de animale. În anul 1787, în comună, la 117 familii erau numai 10 cai, 55 boi și 102 oi, în comparație cu anul 1648, când erau 1.058 oi.

Datele de mai sus sunt extrase din Conscripțiile ce s-au întocmit în anii respectivi de către autoritățile locale, pentru a cunoaște starea materială a supușilor.

În conscripția din anul 1721 nu sunt trecuți numărul copiilor, iar pentru anul 1805 am găsit un singur tabel în Arhivele Statului din Sibiu cu cei care erau supuși la obligații iobăgești.

Sesie era denumită suprafața de pământ ce era dată iobagului pentru lucru și, în cazul că iobagul fugea de pe moșie, principele o dădea altui iobag care se stabilea pe moșie.

**SITUAȚIA ECONOMICĂ
A LOCUTORILOR COMUNEI SĂRATA ÎN ANII 1632-1805**

anul	unități familii						fii	cai	Boi	Vaci	oi	porci	Junci	stupi	sel
	iobagi	Libertini	Ingutini												
1632	52	-	-	85	27	87	78	144	144	-	17	-	-		
1637	82	-	-	37	51	187	149	921	260	116	57	-	-		
1648	88	-	-	133	49	219	131	1058	309	98	28	-	-		
1664	73	-	-	95	26	129	103	293	187	51	25	-	-		
1674	111	-	-	158	58	194	339	691	219	180	38	49	-		
1676	82	34	-	157	47	224	228	466	222	71	31	91	-		
1680	132	-	-	140	39	203	159	529	176	57	37	93	-		
1688	82	-	1	126	33	104	154	554	110	32	21	70	-		
1721	58	1	12	-	36	114	179	451	250	130	80	54	-		
1726	75	-	9	120	29	122	128	125	165	22	67	67	-		
1766	101	-	9	186	17	100	123	41	109	13	14	58	-		
1787	117	-	-	164	10	53	170	102	202	43	13	72	-		
1805	139	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		

Se observă că 3 % dintre supuși nu au nici un fel de animale.

82	-	8	41	11	4	6	2	55	ep Sus
45	2	£	£3	81	9	9	2	65	ep Arpașul
98	1	£	1£	12	81	6	2	88	Porumbacu sus de Sus
£11	1	4	62	44	£2	21	4	411	Porumbacu sus de Jos
05	1	9	41	21	8	6	-	05	Scorei
44	2	£	62	02	11	6	2	82	Sărata
total cu animale	001	66-60	64-20	61-10	6-5	4-1	Fără de Animale	Capi de Familie	comun num

POTENȚIALUL ECONOMIC AL SUPUȘILOR ÎN 1791 CARE AVEAU VITE

19	1	£	42	22	8	51	Sărata
59	-	4	9£	0£	5	22	48 sus ep Porumbacu
46	1	5	84	££	8	02	411 sof ep Porumbacu
Total cu Boi	8	4-9	5-4	2-£	noq	Fără boi	un iștăun

(IOB) £491 NI AITA DE ROLITORIȚĂ ÎN ANUL 1637

STAREA SOCIALĂ A SUPUȘILOR ÎN ANUL 1632

domeniul fiscal	Sate	Coloni	văduve	inguinini	Fii	Fugiți	seși pusti	boieri	Libertini	total capi familie
Făgăraș	31	1357	151	105	1608	80	110	107	20	1750
Porumbac	6	300	21	9	512	4	4	6	8	344
Comana	5	193	18	-	384	61	61	22	2	235

DOMENIUL PORUMBACU CU CELE 6 SATE ÎN ANUL 1637

Comuna	Coloni	Fii	jeleni	Fii	Boieri și libertini	preoți	fugiți	Sași pusti	Toatal unitate
Porumbacu de jos	105	155	12	15	3	2	6	12	122
Porumbacu de sus	69	100	19	34	2	1	1	13	91
Sărata	76	137	4	-	2	1	1	11	83
Scorei	51	106	3	-	8	2	4	4	62
Cârțișoara	59	116	3	-	2	2	2	9	66
Arpașul de sus	54	98	-	-	1	1	2	8	56

Jelenii înscrși sunt în mod obișnuit munteni, adică veniți din Muntenia. Mulți dintre ei s-au reîntors în Muntenia, dar au fost cazuri când s-au stabilit definitiv în comună, devenind robagi.

Se observă o mare scădere de vite față de anul 1637.

£'0	2,2	7,£	9'1	9'0	9'1	£'0	4991 în
9'0	6,£	00'01	6,2	5'1	1'2	7,0	în 1637
Media pe unitate							
511	927	6221	235	212	045	£01	93£
022	£912	8194	00£1	407	0£11	£4£	544
Stupi	Porci	io	Vaci	Junci	Boi	cai	Unități
							în anul

POTENȚIALUL ECONOMIC AL SUPUȘILOR PE DOMENIUL PORUMBACU

Din anul 1691 în anul 1637 la domeniul Porumbacu în trecut satele Corbi și Ucea de sus.

	671	-	51	9	6	809	554	1691
	081	£	41	9	12	789	194	8891
4	101	-	21	-	££	697	749	0891
9	68	-	6	6	52	708	819	9791
91	72	-	01	9	52	577	085	4791
85	92	-	41	-	71	034	93£	4991
5£	8	-	11	-	1£	28	£74	8491
75	91	-	6	-	81	557	254	£391
81	4	-	-	8	9	215	03£	7391
iiștii	iiștii	igani	Preoții	Libertini	ierier	ii	ierii	iiștii

1691-1637 ÎN UNU NEVENITAVU ÎȘI CE ELETAVS CU ACVAVMURD IUNENIENOMENIULIURBARI

SITUAȚIA ȚĂRANILOR DEȚINĂTORI DE PORCI ÎN 1637

domeniu	Nr. Familii	fără porci	cu număr de porci										fără porci
			1	2	3-4	5-9	10-14	15-19	20-29	303			
Făgăraș	2351	405	240	338	553	611	149	29	23	-	1946		
Porumbac	443	69	57	61	117	94	28	8	9	1	374		
Comana	275	87	41	50	43	35	12	4	2	-	188		
Total	3069	565	338	449	713	740	189	41	34	-	2508		

REPARTIZAREA CAILOR PE CELE TREI DOMENII, FĂGĂRAȘ, PORUMBACU ȘI COMANA ÎN 1637

Unități iobăgești	fără cai	cu cai						fără cai
		1	2-3	4-5	6			
3.869	1.802	767	438	50	12		1269	

STAREA VĂDUVELOR ÎN 1637

	Câte	Câte aveau vite						
		cai	boi	Junci	Vaci	oi	Porci	Stupi
Sărata	9	1	16	13	9	57	18	5
Scorei	3	1	4	3	5	-	8	-

6	6	412		4391		Comăna
88	88	934		8491		Porumbacu
14	14	404		4391		Porumbacu
091	091	9642		0491		Făgăraș
651	651	5932		4391		Făgăraș
ieșeri		lobagi		lunv		Domeniul

SITUAȚIA DEȚINĂȚII VIȚIUNILOR

8	22	031	4	4	9	9	9	6	4791		Lupu Calefar
1	6	08	3	4	4	4	2	2	4391		Brătilă Tercau
-	01	05	3	3	4	4	2	2	4391		Calefari
5	91	08	11	2	9	9	6	6	4791	apnq	Radu Barbu
idnps	porci	io	iaci	inunf	boi	cap	vac	lunv			Numele

VALORAS NID ITRISNUNIVRYL VAROLYCA VIȚIUNILOR

PREȚII ȚĂRANI (IOBAGI) ÎN ANUL 1637

	Fii	cai	Boi	Junci	vaci	oi	Porci	stupi
Sărata Popa Brătîla	2	2	4	3	3	13	13	1
Scorei Popa Cazan	-	1	3	3	4	1	8	-

În 1648, Popa Brătîla avea 14 gălele de pământ arător și fânaj de 6 care de fân (2 gălele un iugăr).

SITUAȚIA DEȚINĂȚIILOR DE CAI ÎN ANUL 1680

Comuna	Unități	Fără cai	Cu număr de cai						cu cai
			1	2	3	4	5	6	
Porumbacu de Jos	136	11913	11	8	3	1	-	-	23
Porumbacu de Sus	127	87	20	8	4	2	2	-	36
Sărata	103	44	8	3	4	-	-	1	16
Scorei	62		13	3	2	-	-	-	18

POTENȚIALUL AGRICOL CARE PARTICIPĂ LA LUCRU PEDEȘTRII COMPLEȚATE LA NEVOIE CU FEMEII ÎN ANUL 1688

	Unități	Fără boi	Cu						cu boi
			1	2-3	4-5	6-7	8-9		
Porumbacu de Jos	120	74	13	12	15	5	1	46	
Porumbacu de Sus	121	70	24	10	11	6	-	51	
Sărata	83	48	16	5	5	10	-	35	
Scorei	51	42	-	3	3	3	-	9	

La această dată erau mulți care nu aveau boi.

Locuitorii comunei care au rămas erau obligați să ducă tot greu și obligațiile sporeau an de an.

Pământul cel mai bun, situat în lunca Oltului și mai aproape de sat, a fost luat la pământul alodial și era lucrat de către săteni cu vitele și utilajele lor, în cadrul clăcii iobăgești.

Pentru țărani a rămas pământul situat cel mai departe de sat și cel mai puțin productiv, așa încât pentru a obține o oarecare recoltă erau obligați să îngrașe terenul cu gunoi natural, motiv pentru care erau obligați să țină animale cât mai multe.

Se ara cu plugul de lemn tras de 4 sau 6 boi. Din tabelele anexate rezultă că majoritatea avea 1-3 cai sau boi, fiind astfel obligați să lucreze în asocieri, câte două sau trei familii.

În anul 1721 pământul Sărății era împărțit astfel:

1. Proprietatea domnului de pământ

- pământ arător : 460 câble (gălete)
- fânaș : 150 care

2. Proprietate boierească:

- pământ arător : 19 câble
- fânaș : 16 care

3. Pământ lucrat de iobagi:

- pământ arător : 209 câble
- fânașe : 114 care
- din pământul iobagilor era însămânțat 111 câble și 3 ferdele.

În cea mai mare parte a hotarului unde iobagii aveau pământul, trebuiau urcate dealurile care înconjurau satul, fapt care îngreuna transportul gunoiului și a recoltei, obligându-i pe strămoșii noștri să

amenajeze drumurile de acces până în cel mai îndepărtat colț al hotarului pentru a se putea circula cu căruțele încărcate cu fân, gunoi sau snopi de grâu ori secară.

Un volum deosebit de muncă s-a depus în decursul timpului pentru a se amenaja unele drumuri de acces din sat înspre locurile învecinate: Hula lui Gherghelău, Moine, Corlate, dealul Țiganului, Pisc și altele care, din păcate, unele dintre ele azi sunt degradate.

În acele condiții foarte grele, când 3 zile pe săptămână se lucra obligatoriu pentru stăpân, se poate înțelege ușor ce eforturi trebuiau să depună țărani pentru a strânge hrana pentru animalele pe care le țineau și fără de care nu se putea face agricultura și nu puteau să-și asigure traiul.

Pentru a-și asigura pământ suficient pentru pășunat și semănături se pare că s-a trecut și la defrișări de pădure, pentru că Ștefan Pascu arată în cartea sa "Voivodatul Transilvaniei Vol. II: că "districtul Făgăraș în sec. XIV era acoperit pe jumătate de păduri de fag și pin."

Tot în conscripții se arată că suprafața de pământ pe care o avea un țăran era de o sesie, sau o jumătate de sesie. Acest pământ le era dat pentru lucru, dar nu aveau voie să-l vândă, iar în caz de zălogire îl zălogeau domnului, care putea să-l dea altui iobag ce se stabilea în sat.

Referitor la cei din Porumbacu se arată că, un heiu (casă), poate ara o sesie (cam 21 de ferdele), dacă este gazdă de frunte și tot atâta fânaș, iar unele erau mai mici (de 18 ferdele).

În anul 1773 Consiliul de stat a aprobat sesia de 12 gălete.

În 1881-1882 a fost aprobată legea de stabilire a sesiei:

- clasa I : 4 - 6 iugăre arător ; 2-3 fânaș
- clasa a II-a : 6 - 8 iugăre arător ; 2-4 fânaș

- casele III-IV : 7 – 12 iugăre arător; 2,5 – 5 fânaț

Legea dădea voie să fie deposedat cel ce are în plus și să se dea acolo unde nu exista.

Intravilanul s-a stabilit la 800 stânjeni pătrați.

În cazul Sărății, producția de cereale nu a fost niciodată un mijloc suplimentar de câștig pentru locuitori. În cele mai multe cazuri, producția era insuficientă pentru consumul familiar, așa încât o mare parte dintre familii erau obligate să se împrumute de la nobil, fapt pentru care se obligau cu zile de muncă, sau zălogeau pământul ori animalele.

Producția de cereale era în funcție de condițiile meteorologice și de alte condiții care favorizau sau defavorizau creșterea acestora în fiecare an.

Iată unele exemple de producție obținută în anii 1726, 1766 și 1787.

	1726			1766			1787		
	grâu	secară	ovăz/	grâu	secară	ovăz/	grâu	secară	ovăz
Sărata	7	6	5	3-6	2-4	2-5	-	4-7	3-6
Scoreiu	7	6	5	5-10	3-5	2-5	-	-	-
Porumbacu de jos	8	7	5	5-10	3-8	5-10	5-10	6-11	3-6
Porumbacu de sus	-	6	5	-	2-4	1-3	-	-	-

Este producția de clăi de 28 de snopi, obținută de o câblă (4 ferdele) semănate. O claie dădea următoarele ferdele de boabe:

	anul 1726			anul 1766		
	grâu	secară	ovăz/	grâu	secară	ovăz/
Sărata	1,5	2	2	1,5	1-2	1-2
Scoreiu	1,5	2	2	1,5	1-2	1-2
Porumbacu de jos	1,5	2	2	1,2	1-2	1-2
Porumbacu de sus	-	2	3	-	1,5	1-3

Locuitorii din Sărata, pentru a câștiga niște bani în plus, făceau comerț cu lemne și cărbuni pe care le vindeau pe piețele din Sibiu și Făgăraș.

În anul 1722 Sărata a fost înregistrată cu un venit din vânzarea de lemne de foc și cărbuni de 38 florini și 30 creițari și în următorul an cu 67 florini și 30 creițari.

Foarte căutate pe cele două piețe erau frumoasele mere pătule cu o aromă neîntrecută din satele făgărășene. Tutunul de Făgăraș era foarte căutat prin anii 1800 și servea adesea de ca obiect de contrabandă și în Țara Românească.

În cartea: "SITUAȚIA ECONOMICĂ A ROMÂNILOR DIN ȚARA FĂGĂRAȘULUI. VOL. I", Ștefan Meteș prezintă lista cu produsele agricole și animale vândute de locuitorii celor 6 sate ce aparțineau de domeniul Porumbacu pe piețele din Sibiu și Făgăraș.

Anul 1758

	preț maxim		mijlociu		minim	
	florin	creițar	florin	creițar	florin	creițar
bou	16	40	13	-	10	-
vacă	8	20	6	40	5	-
junci de 2 ani	-	-	5	-	4	-
vițel de un an	2	30	2	-	1	30
oaie stearpă	-	56	-	50	-	42
oaie cu lapte și miel	1	30	1	-	-	51
miel cu lâna creață	1	42	1	24	1	12
berbec după vârstă	1	52	-	51	-	42
porc îngrășat cu jir	4	10	3	20	2	30
porc îngrășat cu bucate	5	-	4	10	3	20
purcel de lapte	-	12	-	9	-	6
găină	-	4-5	-	3	-	2
curcan	-	51	-	30	-	17
gâscă	-	9	-	7	-	4
rață	-	6	-	4,5	-	3
piele de bou	4	10	-	20	2	30
piele de oaie	-	15	-	12	-	9
piele de vulpe	3	-	2	17	1	12
piele de urs	12	-	8	-	-	6
1 font de brânză	-	6	-	4,5	-	3
1 font de slănină	-	7,5	-	6	-	4,5
1 măsură de rachiu drojdie	-	24	-	18	-	16
1 măsură de secară	-	12	-	9	-	7,5
1 ferdelă de grâu	-	36	-	24	-	18
1 ferdelă de secară	-	18	-	15	-	9
1 ferdelă de ovăz	-	7,5	-	6	-	4,5
1 ferdelă porumb	-	15	-	12	-	9
1 ferdelă mei	-	12	-	9	-	7,5
1 ferdelă orz	-	12	-	9	-	6
1 ferdelă mazăre	-	36	-	24	-	18
1 ferdelă linte	-	36	-	24	-	18
1 ferdelă hrișcă	-	9	-	7,5	-	6
1 ferdelă sămânță cânepă	-	12	-	12	-	9

1 ferdelă orz pentru bere	-	12	-	12	-	9
1 ferdelă mere sau pere	-	12	-	9	-	6
1 ferdelă prune	-	9	-	7	-	4,5
1 ferdelă prune uscate	-	36	-	24	-	18
1 ferdelă mere uscate	-	18	-	12	-	6
1 car de lemne de foc	-	36	-	18	-	15
1 car de fân	3	-	2	-	1	30
1 fier de plug	1	-	-	50	-	48

ANUL 1787

1 cal	30	-	20	-	14	-
1 pereche de boi	40	-	34	-	26	-
1 vacă de lapte	18	-	14	-	10	-
1 junc	10	-	8	-	5	-
1 oaie de lapte	2	-	1	42	1	8
1 miel	1	-	-	27	-	18
1 porc	3	-	2	-	1	8
1 stup	3	20	2	30	2	-
1 ferdelă de grâu	1	30	-	51	-	30
1 ferdelă de secară	1	-	-	30	-	7
1 ferdelă de ovăz	-	20	-	15	-	17
1 ferdelă de cucuruz	1	-	-	30	-	17
1 clae de cânepă	-	24	-	18	-	15
1 ferdelă sămânță cânepă	1	-	-	42	-	18

Alte mijloace de câștig sărătenii nu aveau și nu se practicau meserii, decât cu mici excepții.

În anul 1648 la Porumbacu de sus funcționa o glăjerie la care lucrau sticlari nemți și doi români, unul din Sărata pe nume Toma Banci care lucra și în anul 1676 tot ca sticlari, împreună cu doi cenușari din Sărata, Ion Răsteanu și Oprea Paștea, care lucrau ca cenușari și în anul 1688.

În anul 1693 sticlăria din Porumbac a fost dată pe un an, pentru 400 de florini, unor polonezi. În această perioadă mai sunt amintite glăjერიile de la Cârțișoara și Arpașul de sus.

În conscripțiile din anul 1632-1722, la Sărata mai sunt menționați un brutar, un dulgher și un cărbunar. Alte meserii se pare că nu se practicau în Sărata.

În anul 1722 în conscripția Porumbacu de sus sunt trecute 9 familii de olari care nu aveau nici locuință nici pământ în câmp, veniți din Muntenia și stabiliți în Porumbacu. Aceștia erau:

1.Comșa Matei 2.Stan Muntean 3.Nicula Olar 4.Ioan Balea
5.Avram Bardaș 6.Ion Căplea 7.Comșa Căplea 8.Tudor Spătar 9.Ion Blidar. Ei erau considerați ca zilieri și vindeau oale și blinde, care erau foarte căutate în toată Țara Făgărașului.

Anii 1700 – 1800 au fost anii cei mai grei în care se observă scăderea foarte mult a numărului de animale, iar mulți iobagi au fugit pentru că nu mai puteau suporta greutățile impuse. Atunci dispar multe nume de familie din comună ca: Fătăligă, Moraru, Cazan, Barbu, Vlad, Roșca și altele care nu mai apar în conscripțiile următoare și apar noi nume ca: Grecu, Onescu, Serafin, Siminescu etc. ceea ce dovedește că în locul iobagilor fugiți au venit și s-au așezat alții care primesc sesii și se stabilesc în comună. Cei veniți se pare că au venit cu familiile lor și nu prin căsătorie cu fete din comună, pentru că în Țara Făgărașului era obiceiul, specific numai acestui ținut ca, atunci când un tânăr se “mărită” să ia numele socrului și religia acestuia.(18).

Anii grei au dus la sărăcirea accentuată a țăranilor făgărașeni, așa cum Ștefan Meteș arată în cartea sa: *“CONTRIBUȚIE NOUĂ LA ISTORIA ROMÂNILOR DIN ȚARA FĂGĂRAȘULUI ÎN VEACUL XVII. SITUAȚIA ROMÂNILOR DIN DOMENIUL PORUMBACU ÎN ANUL 1680”*. În arhivele din Cluj se mai păstrează conscripțiile urbariale din anii 1688, 1726, 1766 și 1787 care dovedesc pe deplin că aici s-a dus o viață chinuită de peste 100 de ani, care a dus o scădere a populației, la o fărâmițare a moșiilor, o emigrare a iobagilor și o sărăcire materială a tuturor, așa cum rar s-a mai întâlnit în alte ținuturi ale Transilvaniei.

Ca urmare a revoluției din 1848 s-a desființat definitiv iobăgia și prin patentele imperiale din 1853 și 1854 se recunoaște de către administrația imperială trecerea pământului alodial în proprietatea celor ce-l muncesc.

La Sărata, o parte din pământul sărătenilor și al scorenilor, în suprafață de 250 de hectare s-a transformat în fermă de stat, folosindu-se ca model sistemul arendării pentru exploatarea acestui pământ, numit **Erariu**, cuprins între șoseaua națională, calea ferată și valea Scoreiului.

Câștigând dreptul de strămutare, țăranii încep să emigreze în alte părți ale țării și, spre sfârșitul veacului XIX, și în America, unde pleacă unii bărbați singuri, alții însoțiți de soții. Mulți dintre cei plecați, după câțiva ani, s-au întors în comună cu bani, au cumpărat pământ și au construit case. Nu s-a făcut nici o investiție mai importantă din banii aduși din America. Au fost cazuri de familii care s-au stabilit definitiv în America și, de acolo, au trimis banii la părinți, frați sau surori, care au fost folosiți pentru construcții de case și cumpărări de pământ.

Sunt cazuri de sărăteni care au plecat și în Regat, la București și Constanța și s-au stabilit definitiv în aceste locuri.

Din tabelul alăturat se poate observa interesul țăranilor pentru emigrare și speranța spre o viață mai bună, cu toate că în America emigranții erau folosiți la muncile cele mai grele, fiindcă nu aveau nici o calificare. Mulți au murit în urma accidentelor de muncă, sau secerăți de diverse boli.

EVOLUȚIA DEMOGRAFICĂ DIN CÂTEVA SATE FĂGĂRĂȘENE

Localitatea	Numărul populației					Plecați în străinătate 1910
	1869	1880	1890	1900	1910	
Porumbacul de jos	1468	1415	1422	1448	1455	130
Porumbacul de sus	1936	1795	2046	1822	1977	190
Scoreiu	1140	1186	1183	1293	1228	141
Sărata	1166	949	1001	1003	1006	77
Oprea Cârțișoara	925	895	920	1050	1016	117
Streza Cârțișoara	1100	1070	864	855	831	43

Majoritatea emigrărilor se făceau în America.

Din datele oficiale publicate în statisticile întocmite în Țara Făgărașului situația se prezintă astfel:

Anul	Număr de persoane emigrante anual
1899	425
1900	165
1901	438
1905	1936
1908	717
1911	665

La începutul perioade de emigrări, statul depunea o cauțiune de 100-1000 de coroane la eliberarea pașaportului.

În 1910 fiecare emigrant trebuia să aibă 25 dolari, sau 125 coroane.

Ziarul "Foaia Poporului" aprecia în 1916 că numărul ardelenilor din America era de 500.000. Se mai arăta că în 1899-1913, din Țara Făgărașului au emigrat în America 14.888 de cetățeni, adică 194,75 la 1.000 de locuitori. (20).

La 1 August 1914 s-a declarat mobilizarea generală a bărbaților, o dată cu începerea primului război mondial. În sate au rămas femeile și bătrânii care trebuiau să ducă tot greul agriculturii. În 1918, după terminarea războiului, au început unele agitații între cei veniți de pe front, pentru a obține anumite drepturi. În anul 1924 se face reforma agrară, dar în Sărata lipsea pământul care să fie dat țăranilor, în afară de pământul de

la ferma Erariu. S-a dat la fiecare țaran o suprafață de circa 3 ferdele, mai în jos de linia ferată. Pentru că nu tot pământul avea aceeași calitate, s-a luat o hotărâre foarte înțeleaptă, pentru a nu se crea nemulțumiri în rândul țăranilor, respectiv să se schimbe din trei în trei ani lotul de pământ. Aici se cultivau legume și terenului i se spunea "verzăria", iar restul pământului, din șoseaua națională până în linia ferată, s-a dat celor ce au avut de suferit din cauza războiului (preoți și învățători care s-au retras cu armata română, văduve de război, voluntari în armata română) și se numea "pământul îndreptățiților".

În perioada 1920-1950, agricultura a rămas ocupația de bază a sărătenilor. Din 233 case locuite în anul 1940, aveau atelaje de lucrat pământul 181 de familii. Se lucra intens. Satul era ca un roi de albine. De dimineața până noaptea târziu circulau care încărcate, în funcție de anotimp, cu gunoi, cu snopi de grâu, secară sau ovăz, cu fân, coceni de porumb, lemne din pădure etc. Grâul, secara, ovăzul era secerat cu coasa, făcut clăi și adus în șură unde se aducea mașina de treierat.

Se cultiva grâu, secară și ovăz până în cele mai depărtate locuri din hotar: Pârâul lui Marc, Valea racilor, Pisc, Seaca etc. Se ara de trei ori și se îngrășa pământul cu gunoi de grajd. Hotarul din drumul cel vechi în sus se folosea prin rotație, odată la 3 ani era lăsat necultivat și se folosea pentru pășunatul vitelor. Cu toate greutatețile și pământul sărac, satul a ajuns în anii 1935-1940 la o dezvoltare înfloritoare, cu stagnare în anii 1941-1945 și o reînviare până în anul 1949. S-au construit case și șuri din cărămidă, în sat erau 2 ateliere de fierărie, 2 lăptării, 2 ateliere de cismărie, 1 atelier de tâmplărie, 3 prăvălii, 3 cărciume, 1 cojocar, o măcelărie, 4 mașini de

treierat, două ciurzi de vite -a susenilor și a josenilor- una de vaci și una de viței, câteva ciopoare de oi, care vara se alegeau în trei turme și care urcau la pășune în munte la Negoiu, în Valea Sărății, în Coasta mioarelor și în Căldarea mieilor.

Tot în această perioadă mai funcționa și o bancă sătească, " Banca Sărăteana", care împrumuta bani țăranilor atunci când aceștia aveau greutate.

În anul 1940 situația politică din Europa a devenit instabilă. Se apropiau norii războiului. Încep concentrările și rechizițiile de cai, căruțe, fân. În 1941 începe al doilea război mondial și rămân în sat doar femeile și bărbații bătrâni. Se simte lipsa mâinii de lucru la strângerea recoltei. În 9 mai 1945 se termina războiul, bărbații se întorc acasă și satul intră din nou în agitația normală. Se face o mică reformă agrară dar, din lipsa de pământ, celor care au fost pe front li s-au dat teren de 2-3 care de fîn la Șomartin. Deși acest sat era destul de departe, sărătenii se duc totuși și aduc fânul de pe terenurile primite.

După 2 sau 3 ani pământul primit este pierdut, pentru că acolo s-a făcut o fermă de stat.

Începând cu anii 1949-1950, pentru țărani se deschide o perioadă foarte grea. Încep presiunile pentru formarea gospodăriilor agricole colective, după model rusesc. Astfel, se introduc cotele de produse agricole și animaliere pe care fiecare familie trebuia să le dea statului și care la multe familii erau mai mari decât recolta pe care o obțineau. Pentru a se putea încasa cota fixată de cereale, se introduce aria de treierat. Toate

cerealele se aduceau la locul stabilit care de regulă era la capul satului și unde se găsea mașina de treierat, fapt care cerea o muncă enormă în plus pentru țărani, care în acest fel trebuiau să încarce și să descarce recolta de două ori. Adesea țărani plecau de la arie numai cu paiele și cu pleava, iar restul se lua drept cotă către stat. Folosind expresia sărătenilor pentru aceste activități, ele erau o adevărată muncă de robi.

Se introduc în aceeași perioadă și contractele obligatorii pentru: carne de porc, vite mari (bivolite și vaci), de oi, lână de oaie, se interzice tăierea viștelor pentru consum propriu, obligații ce se păstrează până la revoluție în 1989. Prețurile pentru produsele luate țăranilor drept cote erau cu mult sub prețul pieții.

Pentru a scăpa de aceste greutăți, la promisiunea autorităților, în anul 1962 sărătenii au acceptat formarea Gospodăriei agricole colective (G.A.C.) sau Cooperativa agricolă de producție (C.A.P.) cum se va denumi aceasta mai târziu. Sărătenii au fost forțați să predea la colectiv tot inventarul agricol: car, căruță, plug, grapă, și celelalte utilaje agricole, precum și vitele pentru lucru și, totodată, dispărea proprietatea privată asupra pământului la care țărani au ținut așa de mult sute de ani, acesta fiind trecut în proprietate colectivă. În primul an s-a mers cu tot satul la lucrul pământului. S-a obținut o recoltă foarte bună de porumb. Cu ocazia culesului, față de contractul inițial, statul a mărit cantitatea ce trebuia să îi fie predată de 3 ori, iar ceea ce a mai rămas a fost depozitat sub cerul liber în curtea primăriei și s-a împărțit în ziua de ajunul Crăciunului, în cea mai mare parte fiind mucegăit și crescut. Unde era grija de altă dată a țăranului, care strângea cu multă migală fiecare spic de grâu, sau știulete de porumb?

A fost prima și marea deziluzie a binefacerilor colectivului.

Dacă în anii 1930-1940, multe femei și mai puțini bărbați plecau la București unde se angajau pentru 1-2 ani ca servitori pentru a câștiga ceva bani pentru plata impozitelor, care erau destul de mari, ca și pentru rezolvarea altor greutăți, acum majoritatea bărbaților din comună au plecat și s-au angajat, cei mai în etate ca muncitori necalificați, paznici sau portari la C.F.R., Uzina Mecanică Mârșa din Avrig, la Combinatul chimic din Victoria, la Tâlmăciu etc., iar tineretul care nu-și mai vedea nici un viitor în agricultură sau în alte activități desfășurate în sat, s-a îndreptat spre școli de calificare, profesionale, spre licee, iar cei care aveau posibilitatea, spre școli superioare, spre facultăți. În sat, pentru a lucra la colectiv au rămas în majoritate femei și mai puțin de 10% dintre bărbații apti de muncă. Din cauza lipsei de animale, terenul agricol nu se mai putea îngrășa cu gunoi de grajd și astfel, pe terenurile care înainte dădeau frumoase recolte de grâu și alte cereale, acum nu mai creștea nici iarbă pentru pășutul vitelor. S-a cultivat terenul din jurul satului și cel din sat în jos, în suprafață de circa 380 ha, față de 1600 ha., suprafață cu care s-au înscris sărătenii în colectiv, din care peste 700 ha. era teren arabil.

Din lipsă de teren bun și lipsă de timp pentru lucru, s-a renunțat la cultura de cânepă și de in pentru folosința în gospodărie.

Pentru că era o îndeletnicire veche de când lumea, dar care astăzi a fost abandonată și uitată, amintim aici procesul de prelucrare a cânepii și inului.

Până când ajungea să fie folosită ca pânză pentru confecționarea hainelor și a celorlalte țesături casnice, inul și cânepa cultivată de săteni trecea prin următoarele faze de lucru: se culegea cânepa, se făcea legături și se lăsa să se usuce, după care se ducea la topit în capul satului, în bălțile numite "Topile", unde fiecare familie avea repartizată o bucățică de teren unde se amenaja o mică baltă pentru topit cânepa sau inul. După ce aceasta se topea, se scotea, se spăla în vale și se întindea pentru uscat în acea perioadă, tot satul era plin de cânepă și în întins prin curți și pe uliță. După ce se usca, era trecută prin frângător, prin meliță, piepteni și heșelă, era făcut caier, acesta era tors manual și se făceau legături de tort. Urma fiertul tortului în apă cu cenușă, spălarea lui în vale, acesta era apoi depănat, urzit, țesut în război și făcu pânză. Urma fiertul pânzelor pentru a fi albite, spălarea lor în vale, uscatul la soare pe prunduri cu pietriș și abia atunci pânza era bună de confecționat cămăși, cerceafuri, ștergare (chindeie), pantaloni, și altele.

După formarea colectivului, femeile care erau baza muncilor agricole, nu mai aveau timp de aceste activități casnice tradiționale de tors și țesut. La decăderea acestor îndeletniciri a contribuit și invadarea pieței cu țesături industriale, relativ ieftine, precum și schimbarea modei, respectiv purtarea tot mai des a hainelor cumpărate, aceasta și ca urmare a deplasărilor tot mai dese spre orașe, fie în interes de serviciu, fie în interes particular și a apariției unei oarecare rețineri în îmbrăcarea portului tradițional țărănesc.

Populația satului scade mereu și astfel, pentru efectuarea muncilor agricole, rămân săteni tot mai înaintați în vârstă. Din statisticile următoare

se poate vedea ritmul de depopulare a Sărății în ultimii 90 de ani, situație foarte îngrijorătoare pentru viitorul satului.

SITUAȚIA POPULAȚIEI DIN SĂRATA ÎN ANII 1910-1992

Anul	Total locuitori	Din care	
		Bărbați	Femei
1910	1006	496	510
1930	826	404	422
1956	733	338	395
1966	637	314	323
1977	589	302	287
1992	436	220	216

SITUAȚIA LOCUIȚORILOR DIN SĂRATA ÎN ANUL 1910

Până la 6 ani	6-11	12-14	15-19	20-30	40-59	Peste 60	Total
113	112	53	102	302	205	119	1006

SITUAȚIA ÎN FUNCȚIE DE RELIGIE ÎN 1910

Catolici	Greco-catolici	Reformați	Evangelici	Ortodocși	Unitarieni	Evrei	TOTAL
10	134	10	2	843	1	6	1006

SITUAȚIA ÎN FUNCȚIE DE NAȚIONALITATE ÎN 1910

Români	Germani	Cehi	Maghiari	Alte	TOTAL
938	3	3	24	38	1006

124 știau să vorbească limba maghiară

Din aceștia, 447 erau necăsătoriți, 473 căsătoriți, 82 văduvi și 4 divorțați.

SITUAȚIA POPULAȚIEI DIN SĂRATA LA 29.12.1930

Total	Români	Germani	Țigani	Ortodocși	Greco-cat.	Romano-cat.	Populație stabilă	Bărbați	Femei
826	822	4	10	711	111	4	404	422	

Existau 17 persoane flotante, respectiv 13 bărbați și 4 femei. De asemenea, era 1 locuitor orb. În comună erau 231 de gospodării și 248 de clădiri.

SITUAȚIA POPULAȚIEI DIN SĂRATA ÎN ANUL 1966,

REPARTIZAȚI PE ANI

0-4 ani		5-9		10-14		15-19		20-24		25-29		30-34		35-39	
B	F	B	F	B	F	B	F	B	F	B	F	B	F	B	F
TOTAL		46		49		26		26		33		47		46	
23	18	27	19	27	22	13	13	14	12	12	21	24	23	23	23
40-44 ANI		45-49		50-54		55-59		60-64		PESTE 65 ANI					
B	F	B	F	B	F	B	F	B	F	B				F	
TOTAL		28		28		50		62		94					
28	33	11	17	11	17	25	25	34	28	42		52			

TOTAL - 637 din care: Bărbați - 314, Femei - 323

SITUAȚIA POPULAȚIEI DIN SĂRATA ÎN ANUL 1977

REPARTIZAȚI PE ANI.

0-4 ani		5-9		10-14		15-19		20-24		25-29		30-34		35-39	
B	F	B	F	B	F	B	F	B	F	B	F	B	F	B	F
TOTAL		46		31		26		40		30		21		33	
28	18	30	16	20	11	16	10	24	16	18	12	10	11	12	21
40-44		45-49		50-54		55-59		60-64		65-69		70-74		PESTE 75	
B	F	B	F	B	F	B	F	B	F	B	F	B	F	B	F
43		48		52		36		24		41		38		31	
21	22	24	24	24	28	11	25	11	13	20	21	19	19	12	19

Vârsta nedeclarată : 3 (B:2, F:1). Total = 589; Bărbați: 302; Femei - 287.

SITUAȚIA POPULAȚIEI ÎN FUNCȚIE DE OCUPAȚIE ÎN ANUL 1977

Total Activă	Industrie	Construcții	Agricultură	Învăț.-Sănătate	Comerț	Alții
589	277	100	1	120	13	5 38

SITUAȚIA POPULAȚIEI ÎN ANUL 1992 (stabilă în comună)

Total	Bărbați	Femei	Ortodocși	Evangelici	Baptiști	Penticostali	Alții
436	220	216	430	1	1	1	3

Români	Maghiari	Țigani	Cu gospodării	Pop.activă	Pop.ocupată	Fără muncă
388	12	36	436	125	106	15

Gospodării ale populației : 146.

La maghiari sunt cuprinși țigani unguri domiciliați în Sărata.

SITUAȚIA LOCUINȚELOR DIN SĂRATA ÎN ANUL 1910

Construite din piatră și cărămidă : 92

Cu fundație de piatră : 1

Tencuite cu pământ : 3

Construite din lemn : 142

Acoperite cu țiglă sau tablă : 200

Acoperită cu șită : 9

Acoperite cu paie sau trestie : 28

TOTAL : 237

SITUAȚIA LOCUINȚELOR ÎN ANUL 1992

Total	Con- struite înainte de 1900	1900- 1914	1915- 1929	1930- 1944	1945- 1960	1961- 1970	1971- 1975	1976- 1980	1981- 1985
200	7	40	25	34	46	35	2	6	5

Din care:

- cu instalație de apă : 4
- cu instalație de apă caldă : 2
- cu canalizare : 3
- cu curent electric : 193
- cu baie : 3

- cu closet cu apă : 1

- cu bucătărie : 149

Datele sunt luate de la Direcția Județeană de Statistică.

SITUAȚIA COMPARATIVĂ A LOCUINȚELOR DIN SĂRATA ÎN ANII 1940-1994

Anul	Total	De cărămidă	De lemn	Nelocuite	Demolate	Locuite ocazional	Locuite de țigani
1940	233	127	106	6	-	2	1
1994	193	174	19	29	42	28	15

Case locuite în anul 1940 – 225

Case locuite în anul 1994 – 136

În numărul de case nu sunt trecute casele țiganilor din marginea satului unde în anul 1940 locuiau 13 familii de țigani în 12 case și care se ocupau cu: 2 muzicanți, 6 cărămidari, 5 cu confecționarea de furci și fuse de tors, furci și greble pentru fân, coșuri din nuiele și mături și se ocupau și cu agricultura, luând pământ în parte.

Din situațiile anterioare se poate vedea în ce situație a ajuns satul în ultimii ani: case demolate, case pustii, case locuite de 1-2 persoane de peste 70 de ani și care în următorii 10 ani au devenit sau pot deveni pustii, case în care altădată locuiau buni gospodari au ajuns locuințe de țigani, pământul altădată, foarte bun pentru cereale a devenit neproductiv și a fost lăsat în părăsire.

În timpul colectivului s-au construit două grajduri pentru vite și un saivan pentru oi, dar înainte de colectivizare numărul de vite era cu mult mai mare în sat.

În anul 1996 în sat erau circa 1.000 de oi, 70 de cai, 35 de vaci, 125 de bivoli, 150 de porci.

Tot în perioada 1962 – 1989 în comună s-a introdus curentul electric (1962), s-a amenajat o plantație de către I.A.S. Cisdădie de 40 ha. de coacăz negru, care azi a fost lăsată în părăsire, în 1988 –1989 s-a amenajat barajul de pe vale, mai sus de sat și s-a regularizat albia apei care trece prin sat. Astăzi se constată însă că puterea economică a satului scade încontinuu.

A dispărut scârțâitul carelor încărcate trase de 2 boi, bivoli sau cai. Astăzi, când și când, mai trece câte un car dar în cele mai multe cazuri este tras doar de un cal. Era o plăcere să treci duminica prin sat, la majoritatea porților, femeile și bărbații îmbrăcați în costum popular stăteau pe bănci la povești. Azi trecând prin sat ești pus în situația să nu întâlnești pe cineva căruia să-i dai sau să-ți dea bună ziua. Satul a ajuns la 436 de locuitori, față de 1006 în 1910 și 733 în 1956.

Duminica după masă tot tineretul mergea la sala de joc de la Căminul cultural, îmbrăcat în frumosul costum popular unde se juca: fecioreasca, purtata, învârtita, pe sub mână și hațegana, jocuri din moși- strămoși, la care participau ca privitori și femeile și bărbații din sat.

În pauzele dintre muncile agricole, la porți, fete și femei tinere coseau la frumoasele costume populare cu care se mândreau duminica la biserică, la joc sau la nunți.

Toate acestea au rămas amintiri frumoase despre satul de altădată.

În anul 1990, C.A.P.-ul s-a desființat, dar satul încă nu a intrat în ritmul de altă dată. Ce se va întâmpla pe viitor? Pământul altă dată productiv a devenit acum lăsat de paragină și ne întrebăm dacă va mai produce grâu, porumb, cartofi, etc.? Care va fi viitorul satului? Este o întrebare la care e foarte greu de a da un răspuns. Este păcat de starea acestui sat, pentru că a fost un sat cu oameni foarte harnici, dar probabil că se reflectă și aici starea generală a satului românesc din perioada comunistă și de după decembrie 1989.

XIV. OBLIGAȚII MILITARE ȘI LISTA EROILOR DIN CELE DOUĂ RĂZBOAIE MONDIALE

În toate documentele stăpânirii Austro-Ungare, pentru români nu se recunoștea dreptul de națiune. Nu aveau nici dreptul de reprezentare în Dietă (Parlament), alături de cele trei națiuni privilegiate: sași, unguri și secui.

Austro-Ungaria, ca mare putere imperială, în permanență era în conflict militar cu marile imperii ale acelor timpuri: Rusia, Turcia, Germania și Franța, fiind obligată să țină și o armată numeroasă, în care erau încadrați și românii din Ardeal, care erau obligați să lupte pentru a apăra pe asupritorii lor și să presare câmpurile de luptă din Europa cu corpurile lor.

Dietele nobiliare din Făgăraș fixează sarcinile militare ale satelor făgărășene pentru a-i obliga să participe la armată, în funcție de gravitatea situației în care se găsea imperiul.

- în anul 1518 de 20 de sesii se dădea un călăreț;
- în anul 1523 se cerea la 10 sesii un călăreț cu sabie și scut;
- în anul 1536 nobilii trebuiau să înarmeze a 5 parte din iobagi;

- în anul 1537 la 20 case de iobagi se cerea un călăreț și în caz excepțional se ridică pe capete (adică toți cei apți pentru armată).

- în 1602 Țara Făgărașului a dat la oaste 200 călăreți, detașament format din boieri care aveau obligații militare în schimbul unor privilegii (scutire de dijmă și clacă);

- cheltuielile celor ridicați la oaste erau suportate de nobilul stăpân al domeniului, iar la întoarcerea acasă, cheltuielile făcute erau suportate de fiecare sat (6,3);

- pentru a opri trecerea Românilor în oastea domnilor din Moldova și Țara Românească, Dieta hotărăște ca cel prins, dacă este țaran, să i se taie nasul.

După anul 1800 se introduce serviciul militar obligatoriu și pentru românii ardeleni. Se formează regimente în majoritate formate din români, dar conduse de ofițerii austrieci și unguri.

Cercetătorii primului război mondial au ajuns la concluzia că regimentele formate din români au fost regimente de sacrificiu, fiind folosite în situațiile cele mai grele. S-a organizat intenționat o decimare a populației de origine română, confirmat de numărul mare de români morți în lupte.

Sărata, în primul război mondial, a dat un tribut mare de sânge prin moartea a 27 de bărbați pe fronturile din Rusia, (Galiția) Italia și Serbia. Pentru ce au murit? Pentru a apăra pe cei care făceau presiuni asupra

populației române de maghiarizare, începând din primele clase ale școlii primare și care pe soldații români îi foloseau numai pentru sacrificiu.

Evenimentele din noiembrie – decembrie 1918 au răzbunat gestul suprem al acestor eroi care, din păcate, nu au avut parte să participe la marea sărbătoare de la 1 decembrie 1918 și să se bucure de libertatea câștigată de populația Ardealului la care, desigur, au visat și ei până în clipa morții.

LISTA EROILOR SATULUI SĂRATA ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

1914 – 1918

1. Locotenent MĂSARIU DUMITRU
2. Sublocotenent BALEA VICTOR (a luptat în armata României)
3. Soldat BLĂGUȚ NICOLAE
4. Soldat NICULA DIONISIE
5. Soldat BĂRDAȘ ION
6. Soldat NICULA ION
7. Soldat CĂCĂREZ ION
8. Soldat CÎNDEA EMILIAN
9. Soldat RESTEA DIONISIE
10. Soldat PAȘTEA GHEORGHE

11. Soldat MARCU GHEORGHE
12. Soldat PRALEA ION (RĂDUȚ)
13. Soldat GRITU NICOLAE
14. Soldat BĂRDAȘ IOAN (SCORIANUL)
15. Soldat MARCU GHEORGHE (TOMUȚA)
16. Soldat MARCU GHEORGHE (AL MARCULUI)
17. Soldat LUPEA ZAȘIU
18. Soldat ȘĂPĂRTOC DIONISIE
19. Soldat CALEFARIU
20. Soldat MARCU I. ION (Visalom)
21. Soldat BUDAC ALEXANDRU
22. Soldat NICULA GHEORGHE
23. Soldat HODRULEA NICOLAE
24. Soldat PAȘTEA ANDREI
25. Soldat ȚEPOSU GHEORGHE (IOJA)
26. Soldat TINCIU DIONISIE (GHIȚĂ)
27. Soldat MĂSARIU GHEORGHE
28. Soldat GRECU ROMAN

**EROII SĂRĂTENI CĂZUȚI PE CÂMPUL DE LUPTĂ
ÎN AL II-LEA RĂZBOI MONDIAL (22.VI.1941 - 9.V.1945)**

1. Căpitan BALEA GHE. ION mort pentru eliberarea Ardealului
2. Sublocotenent RESTEA DUMITRU mort pentru eliberarea Ardealului
3. Sergent ONESCU GHEORGHE mort în Rusia
4. Soldat GRECU GHEORGHE mort în Rusia
5. Soldat TEAȘU GHEORGHE mort în Rusia
6. Soldat VLĂDĂRĂU GHEORGHE mort în Rusia
7. Soldat PAȘTEA ANDREI mort în Rusia
8. Soldat TOMOAIA VASILE mort în Rusia
9. Soldat PAȘTEA ION (VASILE) mort în Rusia
10. Soldat MOLOȘITU GHEORGHE mort în Rusia
11. Soldat MOLOȘITU ION mort în Rusia
12. Soldat CALEFARIU GAVRILĂ mort în luptă în București
13. Soldat GRECU DUMITRU mort pentru eliberarea Ardealului
14. Soldat SASU NICOLAE (LITA) mort în Ungaria
15. Soldat FURDUI DAVID (VIDU) mort în Ungaria

În anul 1994 când am început documentarea pentru monografia satului mai erau în viață ca veterani de război:

1. MARCU GHEORGHE - Învățător
2. MUNTEAN TOADER
3. MĂSAR DUMITRU
4. RĂMOTEA GHEORGHE
5. MĂSARIU GHEORGHE
6. TEAȘU ION
7. ȚEPOSU ION
8. TOMOAIA GHEORGHE
9. CALEFARIU VALER
10. BORÎGA NICOLAE
11. GRECU GHEORGHE
12. PAȘTEA ION
13. BOERAȘ GHEORGHE

În anul 2003, când am pregătit pentru tipărire aceasată monografie mai sunt în viață dintre aceștia:

1. Marcu Gheorghe - învățător
2. Munteanu Toader

3. Tomoaia Gheorghe

4. Boeraș Gheorghe

Au fost răniți în război:

1. PAȘTEA ION

2. TOMOAIA ION

3. RESTEA GHEORGHE

Au fost prizonieri în Rusia:

1. GRECU GHEORGHE (IOJĂ)

2. NICULA DUMITRU

DECORAȚII

Acordate militarilor din Sărata pentru comportarea deosebită pe câmpul de luptă în cel de-al doilea război mondial (1941 – 1945):

1. Locotenent **MARCU GHEORGHE**

- “Bărbăție și credință cu spade clasa a III-a.”

2. Fruntaș **MUNTEAN TOADER**

- “Bărbăție și credință cu spade clasa a III-a.”

3. Soldat **MĂSARIU GHEORGHE**

- “Bărbăție și credință cu spade clasa a III-a”

- - “Serviciu credincios cu spade clasa a III-a”

4. Soldat **MĂSARIU ION**

- “Serviciu credincios cu spade clasa I.”

5. Soldat **STĂNCIULEA ION**

- “Bărbăție și credință cu spade clasa a III-a.”

6. Soldat **ȚEPOSU ION**

- “Bărbăție și credință cu spade clasa a III-a.”

XV. ȘCOALA

Setea de carte a fost o dorință a românilor din teritoriul etnic din Transilvania, dar nu s-au bucurat de susținere suficientă din partea autorităților care nu aveau interesul de ridicare de intelectuali din partea etniei române.

Primele inițieri în taina scrisului și al cititului se presupune că au avut loc prin anul 1472 când se făceau niște cursuri de inițiere pe lângă mănăstirea Scorei, Sâmbăta și Arpașul de Jos. La jumătatea secolului XVIII funcționau școli pe lângă mănăstirile Arpașul de sus, Scoreiu și Racoviță (7).

În 1728 în Porumbacul de Jos funcționa o școală condusă de Ioan Ot Porumbac unde participau și copii din satele din jur.

În 1675 un sinod al Bisericii Ortodoxe din Transilvania a hotărât ca fiecare preot după terminarea slujbei, să țină cu copii școala în biserică. (7)

În urma înființării regimentului grăniceresc, apar în 1765 școlile confesionale greco-catolice, la Scorei și Porumbacu, sate care făceau parte din compania VII a regimentului grăniceresc din Orlat, companie ce avea sediul la Racoviță. La aceste școli mergeau și copii din satele învecinate. (7)

Din anul 1783 pentru ortodocși se introduce contribuția bănească pentru fiecare familie pentru susținerea școlilor. În anul, 1786 împăratul Iosif al II considerat împărat cu vederi liberale, este de acord cu înființarea școlilor ortodoxe. Școlile sunt înființate de biserică și nu de stat. În 1765 în Țara Făgărașului erau 28 școli rurale. Învățătorii făceau un curs de inițiere de 6 săptămâni.

Școlile catolice se bucurau de sprijinul împărătesei Maria Tereza, dar școlile ortodoxe nu primeau subvenții de la stat. Învățătorii erau plătiți de părinții copiilor cu ouă, brânză, lapte, găini, poame, lemne de foc, ș.a. Prin anii 1774-1778, învățătorii erau scutiți de prestații publice și de armată.

Din 1879 guvernul maghiar a început să ia măsuri pentru maghiarizarea școlilor românești, prin studiul obligator al limbii maghiare, iar prin legea Aponi din 1907 se introduce obligatoriu limba maghiară din clasa I la principalele materii.

După aplicarea acestei legi scade numărul școlilor românești, deoarece erau opriți să predea cei ce nu cunoșteau limba maghiară. În 1880 erau 2756 școli românești și în 1916 erau 2170, cu 586 școli mai puține.

Rezultatul acestor măsuri restrictive referitoare la școlile românești se observă în numărul mare de neștiutori de carte în rândul românilor.

În 1890-1900 erau analfabeți 70 % din români.

La sași, cel de- al 9 locuitor era știutor de carte.

La români cel de-al 62 locuitor era știutor de carte.

Nu se cunoaște exact când s-a înființat școala din Sărata, dar se știe că prin 1848, în Sărata era un învățător pe nume Calefariu.

Până în anul 1902, școala din Sărata a funcționat în diverse case, dar în anul 1902 s-au construit două săli de clasă în actuala școală, unde numărul de elevi dornici de a învăța carte a crescut simțitor.

După formarea României mari, s-a pus accent deosebit pe dezvoltarea școlilor. Din 1921 școala trece în sarcina statului. În anul 1924, legea învățământului fixează învățământul primar la 7 clase obligatorii și stabilește gratuitatea învățământului.

Până în anul 1934, școala din Sărata funcționează cu 2 învățători, dar crescând numărul de elevi, din 1 februarie 1934 se înființează al treilea post de învățător. Școala devine neîncăpătoare și se țin cursuri prin comună, în case închiriate. În anul 1936 se construiește a treia sală de clasă în actuala școală, creându-se condiții bune pentru desfășurarea învățământului.

În școală se predau materii ca: citirea, caligrafia, matematica, geometria, religia, dar se are în vedere și instruirea practică a copiilor pentru a deveni buni agricultori. În grădina școlii se plantau pomi și se altoiau sub supravegherea învățătorului, se cultivau legume și se desfășurau toate activitățile ce urmau să se practice în gospodăriile țărănești.

Primăvara și toamna, în timpul perioadei de vârf în executarea lucrărilor agricole, copiii din clasele V, VI și VII, pentru a-și putea ajuta

părinții în munca din agricultură, mergeau doar 2 zile pe săptămână la școală.

Terminarea anului școlar reprezenta o adevărată sărbătoare în tot satul. După terminarea slujbei religioase în biserică, toți sătenii mergeau în sălile de clasă, unde învățătorii dădeau examen de sfârșit de an cu elevii. Fiecare copil trebuia să răspundă la o întrebare sau două din fiecare materie studiată. Emoțiile erau mari și pentru copil și pentru părinții și rudele care participau. După terminarea examenului, copiii susțineau în curtea școlii un program artistic, cuprinzând poezii, jocuri și cântece învățate în cursul anului școlar.

Examenul de absolvire pentru clasa VII se dădea în Porumbacu, unde veneau 3-4 comune și acesta se susținea în fața unei comisii formate din mai mulți învățători.

Imediat după sărbătorile din anii 1941-1945, pentru o scurtă perioadă, copiii nu mai erau obligați să frecventeze mai mult de 4 clase. În urma acestei măsuri, din lipsă de elevi, în anul 1948 se desființează al treilea post de învățător din Sărata.

În anii următori se revine și, din anul 1964, se introduce învățământul obligatoriu de 8 clase și se dau manuale școlare gratuite. Ciclul I (clasele 1-4) se țin în sat, iar din lipsă de elevi, ciclul II (clasele 5-6) se țin în Porumbacu de sus, iar în anii următori în Scoreiu. Această situație reprezenta un efort în plus pentru elevi, din cauza deplasărilor pe care trebuiau să le facă zilnic. În perioada când mergeau în Porumbacu de sus,

s-a înființat și un internat, pentru a nu fi obligați să vină în fiecare seară acasă.

În anii care au urmat a crescut mult interesul pentru școală al tinerilor din sat și aceștia se îndreaptă spre diferite școli superioare.

La un calcul sumar, dintre copiii care au învățat primele clase în școala primară din Sărata în prezent sunt:

- 4 medici - 12 ingineri
- 11 profesori - 3 ofițeri
- 2 preoți - 1 economist
- 1 magistrat - 1 farmacist

De asemenea, există un număr de peste 60 de absolvenți ai școlilor medii și câteva zeci de absolvenți de școli profesionale, ai școlilor de maiștri, calificați în diverse meserii și specialități.

De asemenea, există un număr mare de intelectuali ai căror părinți sunt originari din Sărata și care sunt stabiliți în diferite localități din țară.

Slujitorii învățământului din Sărata

- învățător Calefariu Ioan prin anii 1848
- învățător Păcurar Nicolae până în 1928
- învățător Căndea Dumitru până în 1931
- învățător Păcurar Olivia până în 1928-1936

- învățător Marcu Gheorghe 1931-1973

- învățător Marcu Victorița 1934-1970

- în prezent există o singură învățătoare : Vârtan Dorina.

În perioada când în comună erau 3 posturi de învățător, au mai funcționat pentru perioade mai scurte și învățătorii: Bursu N., Gușăila V., Bârbat Filaret, Panfil Ilie, Țiplic Gavril și alții.

O longevitate demnă de admirat au avut în cadrul școlii din Sărata familia învățătorilor Marcu Gheorghe și Marcu Victorița.

Marcu Gheorghe a activat 42 de ani și Marcu Victorița, 36 de ani. Într-o evidență personală ținută de învățătorul Marcu Gheorghe, în timpul cât a funcționat ca învățător, a instruit 93 clase cu 1303 elevi, iar Marcu Victorița a instruit 78 clase cu 950 elevi.

Acești învățători deosebiți au desfășurat o activitate nobilă, închinată muncii de educare a noilor generații de tineri și au un bilanț demn de admirat și o mare satisfacție personală, văzând culmile pe care au ajuns foștii elevi, cu care pe drept cuvânt se poate mândri familia învățătorilor Marcu. Sunt foarte dese situațiile în care învățătorii Marcu au instruit atât părinții, cât și copiii acestora.

Câteva personalități de seamă ale Sărății

1. În monografia comunei Săliște se arată că doctorul Calefar Nicolae este al doilea medic care a pus bazele ocrotirii sănătății în Săliște și a funcționat ca medic în această comună între anii 1885-1920. Deși Săliștea

nu a avut o clădire proprie pentru îngrijirea sănătății, se remarcă activitatea Dr. Calefariu care și-a deschis cabinet în propria locuință, fiind un exemplu al dăruirii profesionale.

Cine a fost dr. Nicolae Calefariu?

Fiu de învățător, s-a născut la 2 decembrie 1848 în Sărata, din județul Sibiu. Urmează liceul de stat din Sibiu în limba germană și, fiind un bun elev, primește din partea consistoriului din Sibiu, la intervenția mitropolitului Șaguna, o bursă (stipendium) anuală de 200 florini pentru a studia la Viena limba greacă și latină. Ajuns la universitate, s-a înscris însă la Facultatea de medicină din Graz, iar după doi ani și-a continuat studiile la Viena, descurcându-se greu materialicește. În februarie 1876 obține titlul de doctor la Facultatea de medicină din Viena. Angajat ca medic pe vaporul Lloyd, străbate mări și oceane, ajungând până în India. Reîntors, este numit medic în satul Oslo ?, județul Arad, apoi ocupă în 1885 postul de medic onorar al Cercului sanitar Săliște. Căsătorit cu o vieneză și tată a trei copii, duce o viață modestă, având cabinetul într-o cameră din propria locuință. Activ în viața obștească, îl aflăm în diferite funcții: președinte al Departamentului "Astra" din Săliște, președinte al "Casei de păstrare" Săliște membru în delegația la procesul memorandiștilor de la Cluj etc. și în alte posturi onorifice (așa cum se arată în monografia Săliștei).

2. Măsariu Dumitru termină liceul la Blaj, urmează Școala de ofițeri și ajunge locotenent în armata austro-ungară. Moare în timpul primului război mondial.

3. Victor Balea - pleacă cu mama sa în Țara Românească, termină liceul în București și se înscrie la Școala de ofițeri de infanterie. Cade rănit în luptele de la Sărata din 1916 și moare după câteva zile. Avea gradul de sublocotenent.

4. Balea Ioan - termină liceul și se înscrie la Școala de Ofițeri de infanterie. Ajunge la gradul de căpitan. Moare în luptele din zona orașului Beiuș în august 1944, pentru eliberarea Ardealului de nord.

5. Restea Dumitru - absolvent de liceu, urmează Școala de ofițeri de rezervă. Moare în August 1944 cu gradul de sublocotenent, în luptele din zona Baraolt, pentru eliberarea Ardealului de nord.

6. Balea Ion - termină Academia comercială după anii 1960 și ajunge Director General în Ministerul Construcțiilor de Mașini.

7. Stănciulea Valer – născut în 1908, absolvent al Academiei Comerciale. Lucrează în funcții importante în aparatul central de stat.

8. Calefariu Dionisie – născut în 1924, inginer specialist în industria textilă. Lucrează în Direcția investiții din Ministerul Industriei Ușoare. Moare în 1985.

9. Măsar Valer – născut în 1924, inginer specialist în industria textilă. A lucrat în mari fabrici de stofe din Brașov, Sibiu, Ploiești și a condus una din cele mai moderne țesătorii de stofe din Pitești. A murit în 1984.

10. Tomoaia Ion – născut în 1922. Urmează Școala de pilotaj și participă pe front ca pilot pe avion de bombardament în 1944-1945 pentru

eliberarea Ardealului. După război, datorită bunei pregătiri profesionale ajunge pilotul personal al ministrului de interne. A murit în 1973.

11. Căplea Roman – născut în anul 1926. A urmat Academia Militară și a murit în anul 1978 cu gradul de colonel.

Am amintit aici doar câteva persoane care la dat întocmirii monografiei nu se mai aflau în viață.

Există și în prezent mulți fii ai satului Sărata care s-au realizat din punct de vedere profesional și care au profesii deosebit de performante și dețin funcții foarte importante, dar pentru faptul că nu avem o evidență clară și precisă, din dorința de a nu leza pe nimeni prin necunoașterea situației pe care o deține, ne abținem de a face vreo prezentare în acest sens, pentru a nu fi bănușiți de oarece părtinire. Îi rugăm însă pe cei în cauză să ne contacteze pentru a face eventualele precizări într-o ediție viitoare, sperăm noi, mult îmbunătățită.

SITUAȚIA INSTRUIRII POPULAȚIEI COMUNEI SĂRATA ÎN ANUL 1910

Total populație	Între 12 – 60 ani	Știutori de carte	Analfabeți
1006	781	534	147

Situația la 29.12.1930

Peste 7 ani Știutori de carte Preg. extraprof. Instr. Primară Instr. secundară

B	F	B	F	B	F	B	F	B	F
343	359	285	208	1	1	273	206	11	1

NEȘTIUTORI DE CARTE ÎN 1930

	7-12 ani	13-19	20-64	peste 65 ani	Total
BĂRBAȚI	0	3	36	19	58
FEMEI	3	3	115	30	151

SITUAȚIA ÎN ANUL 1940

În școli de meserii	În liceu	Abs. meserii	Abs. liceu	Economiști	Ofițeri	Preoți
8	14	8	19	3	1	3

SITUAȚIA COMPARATIVĂ 1940 – 1994/95

	Clasa I			Clasa II			Clasa III			Clasa IV			Clasa V		
	TOTAL	B	F	T	B	F	T	B	F	T	B	F	T	B	F
1940/41	10	7	3	17	6	11	10	7	3	16	6	10	9	6	3
1994/95	4	4	-	1	1	-	5	3	2	1	1	-	1	1	-

	Clasa VI			Clasa VII			Clasa VIII		
	T	B	F	T	B	F	T	B	F
1940/41	16	3	13	12	6	6	-	-	-
1994/95	2	-	2	6	2	4	3	2	1

XVI. BISERICA

Cu credința în biserica străbună în anii de restriști și greutăți, strânși în jurul bisericii, strămoșii noștri au supraviețuit, generație după generație, fiind pătrunși de un puternic sentiment religios și, în acest context, de conștiința de a fi români.

Religia ortodoxă a fost religia moștenită de la moși - strămoși, din cele mai îndepărtate vremuri.

La venirea ungarilor în Ardeal, românii erau creștini de rit ortodox (rit răsăritean sau, cum se mai spune, greco-orientali) fapt care, încă de la început, a creat îngrijorare în rândul noilor veniți de origine catolică, respectiv a regilor unguri.

Papii de la Roma au început o campanie intensă de aservire a bisericii răsăritene, campanie care, în cele mai multe cazuri, a depășit conduita promovată de învățăturile bisericii creștine, transformându-se, în foarte mult cazuri, în persecuții sângeroase.

În perioada 1363-1476, când Țara Făgărașului a fost sub stăpânirea domnilor din Țara Românească, românii din această zonă au dus o viață spirituală liniștită. Biserica făgărașeană aparținea de Mitropolia din Târgoviște, sau episcopia din Râmnicul Vâlcea.

Din anul 1476, când a luat sfârșit stăpânirea Țării Românești, s-au abătut asupra bisericii presiunile și persecuțiile religioase la care era supusă întreaga biserică din Ardeal.

Se luau măsuri restrictive, care de care mai drastice, contra credincioșilor ortodocși, care adesea erau categorisiți *eretici*.

Iată câteva date privind persecuțiile la care acești credincioși erau supuși:

- în secolul XVI, românii aveau voie să construiască biserici numai din lemn;

- în 1585, biserica ortodoxă din Țara Făgărașului este scoasă de sub dominația duhovnicească de Alba Iulia și trecută sub cea a preotului reformat din Făgăraș. O perioadă de timp a fost supusă și șefului bisericii calvine.

- în 1665, principesa Ana Borneisza, stăpâna Făgărașului, reafirmă puterea bisericii și preoților români din acest ținut sub autoritatea Consistoriului reformat din Făgăraș.

- în 1671, Consistoriul bisericii reformate din Făgăraș, oprește pe slujitorii săi de a mai sluji pe credincioșii de origine română, cu trasul clopotului la morți, cântat la botez, de a predica, dacă amândoi părinții rătăcesc în acea religie și nu trec la reformați;

- în 1692, Împăratul Leopold dă o diplomă prin care creează o serie de privilegii preoților care trec la catolicism. Sașii și ungurii sunt nemulțumiți și protestează împotriva acestor privilegii acordate românilor. Ortodocșii consideră această măsură ca fiind luată cu scop de dezbinare și fiind în favoarea preoților.

- În 7 octombrie 1698, mai mulți preoți au semnat actul de unire cu biserica de la Roma, semnături date și în numele altor preoți, și deși majoritatea au rămas în continuare ortodocși, s-au creat mari agitații în rândul credincioșilor.

- Din anul 1700 s-a declanșat în sânul bisericii ortodoxe din tot Ardealul o mare criză, ca urmare a măsurilor luate de la Viena pentru trecerea forțată la catolicism, criză ce a ținut aproape 90 de ani, manifestată prin alungarea din biserici a preoților ortodocși, ocuparea forțată a bisericilor, închiderea bisericilor ortodoxe, arestarea preoților ortodocși și expulzarea lor. Din ordinul generalului Bucov s-au distrus la 13 iunie 1761, toate mănăstirile ortodoxe din Ardeal, fiind considerate leagănul rezistenței contra catolicismului. La această dată a fost distrusă și mănăstirea de la Scorei și Cârțișoara.

- rezistența ortodocșilor a fost dârză și a obligat stăpânirea să vină cu anumite măsuri în favoarea lor. În anul 1759, împărăteasa Maria Tereza, printr-un act așa-zis de *toleranță*, recunoștea existența bisericii și religiei ortodoxe în Ardeal.

- în anul 1773, împăratul Iosif II permite comunităților etnice române cu peste 100 de familii să-și ridice școală și biserică.

Date destul de vechi avem despre biserica și preoții din Sărata. Ștefan Metis, în cartea sa *Viața bisericească a românilor din Țara Oltului*, scrisă în 1930, închina un capitol Sărății, prin care arată: "În 1680, cunoaștem 2 preoți din această comună: Oprea Alias Brătilă și Oprea fiul lui Man libertin. Aceștia nu se bucurau de nici un privilegiu. La 1688 sunt tot doi preoți: Oprea Brătilă și Aldea alias Calafar. Ei nu aveau nici o scutire de dijmă. Un alt preot de aici, fiu de iobag, Pascu alias Gencheniță a plecat și s-a așezat ca preot în Sân-Craiu lângă Mureș, iar moșia lui o folosea o rudă a sa, Barbu Gencheniță.

Din secolul al XVIII-lea, am dat numele multor preoți cu averea lor în tabloul din anexă. În 1733, erau tot cei cunoscuți uniți: popa Radu,

Șandru și Brătilă (bigam) o biserică și 94 familii. Avere: teren arabil de 2 cible și fânaț de 1 car de fân. În 1750, serveau doi preoți uniți la o biserică și 453 suflete. Avere: teren arabil de 4 cible, și fânaț de 3 care de fân. În 1761, sunt doi preoți ortodocși cu 63 familii și 2 preoți cu 4 familii și o biserică; avere: casa parohială arător de 3 cilbe și fânaț de 3 care de fân. În 1766 biserica era a ortodocșilor, pământ are în Prundul Popii și în Ochiul Bălții. Preoții amintiți (vezi anexa) stau pe moșiile lor iobăgești:

“Popa Toma din Sărata” pentru oarecare greșeli a fost transferat din acest sat de Vlădica Dionisie Novacovici după 1761. El promite “apazi eparhiia, care mi se va rândui în scaunul Udvarheiului, și va asculta toate poruncile arhieresti până la sfârșitul vieții sale.” Părintele Toma primește o parohie în Ocna Sibiului și nu în Odorheiu. Aici însă ajunge în conflict cu vechiul preot Samuil, contra căruia face o plângere către Vlădică, împreună cu jurații Pătru Grecu și Savul Nistor, spunând că popa Samuil de la Vizogna, ține cuminecătura acasă dând-o abia la nevoie, popii Oprea care o așează “în lada bisericii, de unde e luat îndărăt”. Au grăit în casa Savului, juratului bisericii, cum că i-au mâncat Domnul vlădica banii și n-are pe ce își cumpăra moșie... S-au lăudat feciorul popii Samoil părintelui Toma, să umble frumos, că va căpăta una care nu o va putea duce la Sărata”. Face scandal dând nafura prin mirean. Au făcut cununie unui Român cu o unguroaică și-a lăsat să ție care cu legea sa”. Vlădica în 10 august 1765, îl oprește pe popa Samoil, de la “epitrafilu”. Cei doi preoți uniți din Ocna încă intervin la Vlădicia Novacovici în 12 februarie 1767 pentru “fratele popa Toma” și contra lui Samuil, care a stricat “harmonia cea bună între ei”. Samoilă umbla, la jurații cei de jos, la Petru Grecu și Savul Nistor, a-i uspata și a le da vin, ca să ție cu dânsul, pentru a scoate pe

Toma. Se roagă “și noi preoții cei uniți, ca să-l curețești dintre noi, ca pe un făcător de vrajbă, și semănător de sisanii, că bine știi Preasfințitul că, până au fost popa Samoilă tot vrajbă au fost între noi, dară de când au venit Moltiva sa Popa Toma, tot pace și dragoste a fost între noi. Nemulțumirile popii Toma din Sărata cu popa Samuil nu s-au oprit aici, ci au continuat încă ani de zile, desigur spre nenorocirea credincioșilor.

Popa Gavril Corfariu (Calafar) se prezintă în iunie 1788 înaintea episcopului Ghedeon Nichitici, cu prilejul vititațiunii canonice și “are protocolul de comisie, care protopopul mărturisește. Iar cel de botez i s-au poruncit la Sibiu peste 10 zile să-l aducă, dimpreună cu cel de comisii. Diacul Gavrilă Calafar cere Consistoriului din Sibiu, în mai 1804, să fie al 2-lea paroh în Sărarta în locul răposatului său tată, preotul Gavril. Consistoriul refuză această cerere pentru următoarele motive:

1. Prin rescriptul crăesc din 3.10.1783, este poruncit numai la acele sate a lăsa 2 preoți, care stau din 250 de familii. Iară în Sărata sunt numai 167 de case, înțelegându-se acolo dimpreună țiganii și văduve 18.

2. Sărata e aproape de Oprea-Cârțișoara, care, stând numai din 70 familii are de prisos doi preoți.

3. În districtul Făgăraș se află 20 de preoți supranumerari.

Această hotărâre se comunică prin protopopul locului numitului diac, cerându-se de la acest protopop și de la administratorul protopopesc din Făgăraș să comunice Consistoriului numele celor 20 preoți supranumerari din districtul Făgărașului.

În 1805, e preot ortodox Gavril Scutsule (Stanciu) sfințit în Ardeal în 1793, care are biserică și 167 familii.

La 1846 serveau 2 preoți ortodocși: Avam Stanciu și Ioan Calefar și un capelan : Ioan Marc, la 167 familii și aveau filia Scorei cu 88 familii.

De la 1811, a funcționat aici preotul unit Nicolae Balea, căruia i-a urmat Samoil Balea, până în 16 martie 1865.

Despre incidentul popii Toma la Ocna scrie și Nicolae Iorga în cartea sa: *Sate și preoți din Ardeal*.

Despre locul unde au fost amplasate bisericile din anii 1600-1800 sunt puține date. Una dintre biserici a fost amplasată în locul numit Cerneală, unde era și cimitirul. Așa cum am arătat, românii aveau voie să construiască biserici numai din lemn.

Biserica ortodoxă existentă azi a fost construită între anii 1800-1806, cu hramul "**Nașterea Domnului**".

Nu se cunosc fondatorii, dar tradiția ne povestește că această construcție, precum și pictura, au fost executate pe cheltuiala baronului Bruckenthal, lucru foarte puțin probabil, pentru că acesta a trăit între anii 1721 – 1802. Ștefan Meteș arată în cartea sa "Viața bisericească a românilor din Țara Oltului" că în 1804 moare preotul Gavril Calefar, iar în 1805 era preot Gavril Stanciu, în timpul lor fiind construită biserica.

În legătură cu construcția bisericii există o tradiție foarte interesantă, care ne spune că locul ales pentru ridicarea bisericii se găsea pe locul numit "Dealul țiganilor" și atunci când toate materialele au fost strânse, acestea au fost deplasate pe locul actual al bisericii, dar nu se știe prin ce mijloace (mister, miracol), așa încât în ziua următoare, aceste materiale au fost găsite pe locul actual al bisericii.

Biserica este construită în stil bizantin, pereții sunt din cărămidă, turnul din cărămidă și piatră legate cu mortar cald. Turnul este etajat și

acoperișul este în formă de piramidă cu 8 laturi, pe un patrulater în partea de jos.

Pictura a fost începută în 1806 și nu cunoaștem pictorii, pentru că inscripțiile păstrate nu indică aceste detalii, dar asemănările fiind foarte frapante cu picturile altor biserici (Mohu, Colun, Veștem, Cârțișoara), se sugerează numele fraților Grecu din Săsăuș.

Această pictură este în frescă, foarte frumoasă și în stare destul de bună, având culorile bine alese, dar din cauza arderii lumânărilor de ceară în decursul multor ani, pictura s-a afumat, fapt care a impus curățirea picturii prin lucrările de restaurare începute în anul 2000, preot fiind părintele Miu Ionel.

Prin osârdia părintelui Miu, a sătenilor și a altor credincioși care au înțeles importanța restaurării acestui monument istoric, astăzi suntem părtași la sfințirea acestei sfinte biserici strămoșești.

Deasupra ușii de intrare se poate citi inscripțiile următoare "Cu ajutorul lui Dumnezeu, biserica a fost pictată de enoriași, fiind Popa Gavrilă paroh. Cât despre exterior, pe frontispiciul din naos, deasupra altarului este scris: 1806, un an de la terminarea construcției.

În anul 1970, biserica a fost electrificată cu ajutorul donațiilor enoriașilor.

Pentru vechimea și frumusețea picturii și buna conservare, această biserică a fost declarată monument istoric prin H.C.M. 1160 din 24.06.1955, și înscrisă pe lista anexă nr. 281.

Biserica unită a fost construită în anul 1872, preot fiind Balea Ioan.

Turnul s-a reparat în anul 1939, preot fiind David Ioan, prin contribuția a 27 enoriași, care au contribuit cu suma de 27.894 lei. La

biserică se găsește un tabel cu cei ce au dat bani și cu sumele cu care au contribuit.

Biserica veche din lemn a fost vândută în satul Nucet și transportată cu săniile iarna, peste Olt, care era înghețat, așa cum arată înscrisul din arhiva din Nucet.

De la unirea forțată a bisericii unite cu biserică ortodoxă din anii 1949-1950, cele circa 20 familii de uniți au mers la biserică ortodoxă. Se făcea alternativ slujbă pentru toți credincioșii la cele două biserici, pentru ca biserică unită să nu fie părăsită. În prezent, biserică e destul de bine conservată, dar nu s-a mai făcut slujbă o perioadă îndelungată, până în momentul începerii lucrărilor de curățire a picturii din biserică ortodoxă.

Biserica a păstrat tradițiile din moși-strămoși. În ajun de Bobotează preotul și cantorii merg cu botezul prin toate casele și îi botează pe toți locuitorii satului.

De asemenea, se merge la crucea din capul satului și se face slujbă pentru a feri comuna de furiile naturii și pentru a ajuta semănăturile. Înaintea Paștelui se face spovedania și cuminecătura la toți credincioșii și se respectă toate obiceiurile de Paști : sfințirea pașilor, cele 12 evanghelii, învierea.

Majoritatea populației din sat merge duminica la biserică și se obișnuia ca după terminarea slujbei în fața bisericii să vină primarul comunei și împreună cu sătenii se puneau la cale toate problemele satului: zilele de mers în pădure, fixarea locului unde merg vitele la pășune, ce căi de hotar trebuie reparate etc. Se zicea în legătură cu acest obicei că se stă la "porunci".

SITUAȚIA LOCUITORILOR DUPĂ OPȚIUNI RELIGIOASE

	1733	1750	1761	1783	1805	1846	1910	1930
ORTODOCȘI								
familii	-	-	67	167	167	167	-	-
persoane	-	-	-	-	-	-	843	711
UNIȚI								
familii	94	-	-	-	-	-	-	-
persoane	-	453	-	-	-	-	137	134

Numărul mare de greco-catolici din anul 1750 se datora trecerii forțate a credincioșilor ortodocși la Biserica catolică. Prin Decretul din 21 martie 1760 al Mariei Tereza, 158 de biserici ortodoxe sunt predate forțat greco-catolicilor, printre care și bisericile din Sărata, Ucea Arpaș, și altele, pînă la numărul de 49 biserici din districtul Făgăraș.

Construcția bisericii din Sărata a fost posibilă numai în urma unui nou decret de toleranță din 13 octombrie 1781 și din 8 noiembrie 1781 al împăratului Iosif al II-lea, care permitea credincioșilor de a reveni la religia ortodoxă și de a construi biserici și școli.

PREOȚI SLUJITORI AI BISERICII ORTODOXE DIN SĂRATA

- Oprea Brătilă (prin anii 1680 erau doi preoți)
- Oprea Man
- Oprea Brătilă (prin anii 1688)
- Alde Calafar
- Toma, mutat disciplinar la Ocna în 1761

- Gavril Calafar	1788
- Gavril Stanciu	1805
- Avram Stanciu	1812-1857
- Ioan Calefar	1846-1875
- Dionisie Calefariu	1858-1892
- Ioan Lupea	1892-1897
- Ioan Mandeal	1897-1907
- Gavril Paștea	1907-1947
- Viorel Paștea	1947-1990
- Ioan Miu	1990 - prezent

Mai sunt amintiți înainte de 1800 încă doi preoți, Ioan și Sandor, dar nu am putut stabili perioada în care au slujit. Sunt cazuri când în sat au funcționat doi preoți de aceeași religie.

PREOȚI SLUJITORI LA BISERICA UNITĂ DIN SĂRATA

- Adam Brătîlă	-1726
- Radu	- în 1733 erau 3 preoți uniți
- Sandru	
- Brătîlă Adam	
- Stanciu Aldea	-1766
- Nicolae Balea	-1811
- Samoil BALEA	-până în 16.III.1865
- Balea Ion	-1872
- Ioan David	-1931-1941
- Budac (?)	-1941-1948

XVII. PORTUL TRADIȚIONAL

Portul popular tradițional din Sărata se apropie foarte mult de portul din Mărginimea Sibiului.

Ca o curiozitate, portul din Sărata, Porumbacu și Cârțișoara se deosebește de cel din restul comunelor din Țara Făgărașului. În cele 4 comune, culoarea folosită la confecționarea hainelor este exclusiv alb și negru, fapt care dă costumului o notă de simplitate, sobrietate și eleganță. În restul satelor din Țara Făgărașului apar combinații cu fire de alte culori la cusutul iilor, cătrînțelor, la împodobirea pălăriilor la băieți și a pălăriilor de paie la fete, a cămășilor bărbățești și a pieptarelor.

Portul femeiesc

Piese care dau linia specifică a portului sunt cele două cătrînțe (crătînțe în limbaj local), una aplicată în față și alta pe spate, confecționată din postav negru foarte fin, în care se brodează modele foarte frumoase, pe margine cu dantelă și în partea de jos cu ciucuri. Se îmbracă peste poale albe din giulgiu plisate. Mijlocul este prins cu un brâu tricolor sau albastru, care se încinge sub crătînțe.

Tot din giulgiu se confecționează și iile. Pe piept coboară 4-5 râuri de cusături cu arnici negru, cusături cu modele diferite, foarte frumoase, la distanțe egale, maxim 2 cm., pentru a nu forma o masă compactă de cusături. Mânecele sunt largi, cu 1-2 râuri de modele, cât este mânca de lungă. Partea de jos a mânecii se termină cu dantelă neagră.

Femeile vârstnice aveau o cusătură foarte simplă pe pieptul iei.

Peste ie se îmbracă laibăr negru din postav, iar pe cap se poartă năframă neagră din mătase, cu ciucuri. Când la ie nu se îmbrăcau "crătințe", se îmbrăcau rochii plisate foarte elegante.

În trecut, femeile purtau opinci, iar după anii 1900 purtau ghete negre cu carâmb înalt cu șireturi, făcute la comandă sau, mai târziu, la pantofar.

Iarna, fetele și femeile tinere purtau scurte de postav, iar cele mai în etate scurtă din pânură de lână țesută în casă și bătută la piuă, numit recăl.

Peste năframă iarna se poartă broboadă din lână sau plușate, cumpărate și cu modele foarte frumoase.

Cu ani în urmă se purtau și pieptare, simple la femei și cu diverse modele frumos încrustate, la fete. Prin anii 1900-1920, femeile înalte purtau o haină lungă din postav țesut și bătută la piuă., care se numea sarigă.

Între fete și femeile tinere era o întrecere permanentă în confecționarea de costume și modele la ii și crătințe, dintre cele mai frumoase.

Portul bărbătesc

Costumul bărbătesc tradițional se compunea din: căciulă iarna și pălărie din fetru negru cu boruri mici, vara. Pălăria pe care o purtu duminica, flăcăii o împodobeau pe jumătatea din fațacu măgele mici, colorate, cusute și în partea dreaptă îi puneau ciucuri din mătase cu vâstră.

Cămașă era țesută în război din bumbac și fuior, sau pentru sărbători era țesută numai din bumbac. La gulerele de la cămașă se cosea cu ață neagră, foarte discret, diverse modele. Cămașă avea mâneci largi cusute în

partea de jos, la terminarea mânecii, cu mici modele făcute din ață neagră. La brâu se încingea șerparul din piele, comandat la curelar și care avea încrustate diferite modele. Era confecționat din două piei cusute astfel încât șerparul era dublu, fiind folosit și ca buzunar unde se păstrau banii. Vara se purtau pantaloni de pânză din fuior și bumbac, iar duminica numai din bumbac. Iarna se purtau cioareci, confecționați din pânură de lână albă. În perioada interbelică au început să confecționeze pantaloni din același material, dar cu un croi asemănător celui din oraș.

Încălțăminte tradițională era opincile din piele și, mai târziu, din cauciuc. La sărbători se purtau bocanci, ghete sau, mai rar, cizme.

Iarna se purta o scurtă din pânură de lână neagră, țesută și bătută la piuă, numită recăl. În iernile geroase se purtau cojoace din piei de oaie.

La 23 februarie 1896, când badea Cârțan, de origine din Cârțișoara, a ajuns pe jos la Roma și s-a culcat îmbrăcat în cojoc la baza Columnei lui Traian, în zilele următoare toate ziarele din Roma scriau reportaje cu litere mari "*Un dac a coborât de pe columnă!*", așa de mult semăna costumul lui badea Cârțan cu cel al dacilor sculptați pe Columnă, costum identic cu cel purtat de bărbații din Cârțișoara, Scorei, Sărata și satele învecinate, așa cum a fost descris în cele de mai sus.

XVIII. ÎNTÂMPLĂRI ȘI EVENIMENTE CARE AU TULBURAT LINIȘTEA SATULUI

În afară de inundații, epidemii de ciumă, năvăliri ale turcilor și tătarilor, cu toată suita de suferințe și nenorociri, au avut loc și o serie de evenimente care au tulburat viața locuitorilor satului.

Iată câteva exemple:

- În anul 1773, împăratul Austriei, Iosif al II-lea, a făcut o vizită în Transilvania. După ce se oprește în Sibiu, Turnu Roșu și Racovița, în noaptea de 3-4 iunie doarme în Porumbacul de Jos. Protocolul acelor ani prevedea că la trecerea alaiului imperial, supușii, îmbrăcați în haine de sărbătoare, trebuiau să stea în genunchi, cu căciula în mână, ca semn al supușeniei și să întâmpine alaiul. La acest eveniment au ieșit și sărătenii, desigur, la ordin. Se spune că la această vizită împăratul a primit din partea supușilor peste 19.000 de plângeri.

- În 24 mai 1784, are loc o nouă vizită a împăratului în Țara Făgărașului, cu aceeași desfășurare de supuși îngenunchiați la trecerea convoiului. Împăratul pleacă de asemenea, cu mii de plângeri din partea supușilor.

- O întâmplare tragică, care a umplut inimile de durere la toți locuitorii din satele din jurul Porumbacului are loc în anii 1800-1803 (nu e reținut anul exact).

În urma unei secete cumplite un grup de 50 de persoane, femei și bărbați, din satele din dreapta Oltului încearcă să treacă munții în Țara Românească. Angajează o călăuză din Porumbacul de sus pentru a-i trece muntele. Când ajung sub muntele Scara începe o furtună cu zăpadă. Călăuza refuză să meargă mai departe și, fiind amenințat cu bătaia, fuge pe munte în jos. Furtuna ia amploare și toți mor în munte înghețați, în afară de o singură fată, care reușește să coboare și să anunțe tragedia.

- În 22 februarie 1862 are loc un mare incendiu la Scorei, în care ard 80 de case din 228. Toți bărbații și femeile din Sărata și satele din jur au participat la stingerea focului și la ajutorarea celor sinistrați.

- La 12 octombrie 1892 trece prima locomotivă spre Făgăraș, iar la 28 noiembrie 1892 trece primul tren și se inaugurează linia ferată Sibiu-Făgăraș. A ieșit toată populația satelor, tineri și bătrâni, să vadă „carul de foc”. Pentru construcția căii ferate, țăranii au fost obligați la prestații însemnate de transport de piatră și balast.

- La 1 august 1914 se decretează mobilizarea generală de către guvernul austro-ungar și începerea războiului cu Serbia, toți bărbații apti de serviciul militar urmând să plece în 24 de ore la unitățile militare. La crâșma din comună, în ajunul plecării, sub influența alcoolului, are loc o mică dispută între săteni și unul rămâne mort, răpus de cuțit. A doua zi bărbații au plecat toți la război și au rămas bătrânii și femeile să plângă pe cei plecați și să-și îngroape morții.

- Războiul era în plină desfășurare. Se simțea lipsa metalului pentru fabricarea proiectilelor. În comună sosește o grupă de ostași austrieci, însoțiți de un ofițer pentru a ridica clopotul de la biserică, clopotul cel mare. La cererea întregii populații a satului care s-a strâns la biserică se

trage clopotul circa o jumătate de oră, adevărat cântec de jale și adio, după care acesta este aruncat jos, încărcat în căruțe și părăsește satul în plânsul întregii populații .

Martori oculari povestesc că niciodată clopotul nu a sunat așa frumos și atât de jalnic, ca în acea zi.

După război, cu sprijinul întregii obști a satului și a sărătenilor plecați în America, s-a cumpărat actualul clopot.

- În 15-16 septembrie 1916, în comună se instalează ostași ai armatei austro-ungare. În ziua de 17 septembrie au loc marile lupte între Armata română și cea Austro-Ungară în zona Cârțișoara-Avrig, formate din Divizia 4 română și Regimentul 12 Husari și 263 infanterie austriac.

Pe hotarul Sărății, luptele s-au dat la Stejari, în Fundătură, pe Seaca și pe tot câmpul din partea de sus a satului. A fost o înfruntare foarte aprigă, s-a ajuns la lupta la baionetă și au rămas sute de morți și răniți pe tot câmpul de bătălie. În timpul luptei asupra satului se trăgea cu tunul din dealul Glâmboacei, iar proiectilele cădeau în partea de jos a satului, dar nu au făcut victime omenești. Pentru a se feri de gloanțele ce cădeau din toate direcțiile asupra satului, întreaga populație a stat tot timpul ascunsă în pivnițe. A doua zi, după încetarea luptelor și retragerea armatelor, femeile din comună și bătrânii au fost scoși să înmormânteze morții. Au fost înmormântați în locul unde au căzut. Tot satul era stăpânit de o jale mare cu gândul la zecile de bărbați din comună care, pe fronturile unde luptau, aveau aceeași soartă și de unde veneau destul de des vești despre săteni căzuți în lupte.

După terminarea războiului s-au strâns toți ostașii morți din locurile unde au fost îngropați și s-a amenajat la Porumbacul de Sus un cimitir cu

cruci frumos aliniate, alei de brazi, morminte pentru mai mult de cinci sute de ostași și ofițeri. De ziua eroilor (Înălțarea domnului) toate școlile din satele vecine și cetățenii, împreună cu fanfara militară trimisă de la regimentele din Sibiu, garda de onoare, și reprezentanți ai autorităților transformau într-o mare sărbătoare și un pios omagiu jertfa acestor eroi. Mormintele erau acoperite cu flori și coroane de flori. Un sobor de preoți din satele vecine făceau slujba de pomenire a acestora.

Trebuie să precizăm faptul că, din păcate, cimitirul este azi lăsat în părăsire.

-În noiembrie 1918 are loc prăbușirea imperiului austro-ungar. S-a produs o mare bucurie în comună ca urmare a faptului că se obținea eliberarea de sub jugul străin. Se întorceau supraviețuitorii de pe câmpurile de luptă și începea strângerea semnăturilor pentru unire, care erau trimise la Alba Iulia.

- În septembrie 1936 s-au aniversat 20 de ani de la luptele de la Porumbacu-Sărata. În comună au sosit în jur de 200 foști luptători din 1916, în frunte cu generalul Berindei, participant la aceste lupte.

Aceștia au venit cu un tren special de la București iar la haltă au fost întâmpinați de feciorii din comună, îmbrăcați călărași și de o fanfară militară trimisă de garnizoana Sibiu. S-au oprit la Monumentul Eroului și camaradul lor de luptă Victor Balea care a fost ianugurat de ziua eroilor, după care au venit în comună. Au stat două zile în sat, au vizitat câmpul de luptă și în comună s-a organizat o frumoasă serbare cu băuturi și o masă bogată în cinstea oaspeților. S-a continuat vizita la cimitirul eroilor și în Porumbacul de Sus.

- În 20 iulie 1947 are loc o nuntă în comună. Mireasa era din Sărata, iar mirele din Colun. Printre invitați, se afla și un aviator din Colun. În drumul de la biserică spre casa miresei aviatorul, fiind în posesia unui pistol de rachete, lansează două rachete. Una a căzut pe o șură acoperită cu paie și a declanșat un mare incendiu. Datorită pompierilor din satele vecine și din Sibiu, incendiul s-a limitat doar la 6 șuri arse.

- În vara anului 1948 au avut loc ploii torențiale și inundații. Cu această ocazie a crescut foarte mult debitul văii ce trece prin mijlocul satului. Din cauza infiltrațiilor de apă care s-au produs undeva sus, pe dealul Țiganului, la circa 20 de metri, unde se face joncțiunea cu pârâul Nicula, s-a ridicat o movilă de 2-3 m. înălțime și 20-25 lungime, în mijlocul văii, care a schimbat cursul apei, îndreptându-l spre casele din aval. Au lucrat sătenii toată noaptea, trăgând cu vitele trunchiuri de copaci pentru a salva casele de la distrugere. Cu toată munca depusă, furia apelor a distrus aproape o treime din sala Căminului cultural.

- La 15 decembrie 1951 au sosit în comună un număr mare de milițieni, securiști și armată, care au înconjurat locuința lui Comanici Gheorghe de la nr. 65 și au capturat doi parașutiști care se ascundeau în șură, despre care se spunea că au fost trimiși în misiune de servicii de spionaj străine. Aceștia făceau parte din grupul de rezistență Săplăcan, parașutat în zona Sărata în anul 1951, din care făceau parte mai mulți partizani, care au fost găzduiți, adăpostiți sau sprijiniți de către unii dintre locuitorii satului Sărata. Referitor la partizanii găzduiți de către Gheorghe Comaniciu, menționăm faptul că din relatările celor care au cunoscut aceste momente, cei doi partizani ascunși, la auzul somațiilor militare s-au sinucis cu otrava ce o aveau asupra lor. Au fost operate 6 arestări:

Comanici Gheorghe, Muntean Toader, Țeposu Ion, Serafim Maria, Serafim Gheorghe și Serafim Ilisie. S-au dat pedepse grele, între 4 și 10 ani de închisoare.

Acești condamnați au fost :

- Gheorghe Comaniciu, găzduitorul grupului, locuitor la nr.65, condamnat la 10 ani muncă silnică;
- Gheorghe Serafim, condamnat la 7 ani pentru găzduirea grupului;
- Maria Serafim, soția lui, condamnată la 4 ani. închisoare;
- Ilisie Serafim, care elev fiind la Sibiu, a fost frate de cruce și condamnat la 8 luni închisoare în 1948 pentru activitate anticomunistă, iar după ieșirea din închisoare, luând legătura cu grupul Săplăcan, a fost arestat și condamnat la moarte, fiind ucis înainte de executarea condamnării la închisoarea Jilava, la vârsta de 22 de ani
- Toader Munteanu, condamnat la 4 ani pentru ajutorul dat grupului;
- Ioan Țeposu, condamnat la 4 ani pentru sprijinirea grupului;

La aceștia mai trebuie adăugați alți sărăteni care au luptat împotriva comunismului, respectiv:

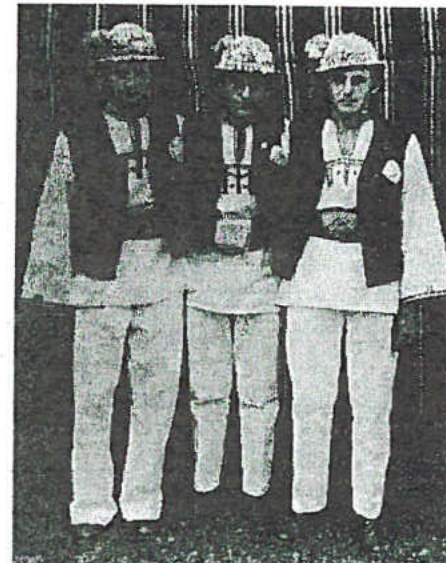
- Ion Căndea, învățător, care în 1948 alcătuiește un grup de rezistență armată cu Candid Bărdaș, preotul Ion David, Ion Balea și alții și care, coborât de la munte, este ucis în anul 1951 în curtea casei părintești, fiind vândut de către un consătean.
- Paraschiva Grecu, sora învățătorului Căndea, care a fost supusă unor schinghii de către securitate

- În anul 1952 se hotărăște de către locuitorii satului schimbarea cursului văii de la sălciile Onescului în jos, pentru a se evita repetatele inundații ale terenului de la sălcii spre șosea. S-a împărțit la tot satul o bucățică de albie pentru a o săpa. În ziua de 4 iunie, mai mulți săteni lucrau la amenajarea noii albie, când a venit o furtună puternică. Un grup de circa 10 persoane s-au adăpostit la așa-zisele "sălciile Stoicii". Asupra lor a căzut un trăsnet care a ucis 3 persoane: un bărbat, o femeie și un tânăr de 19 ani, situație care a provocat mare jale în tot satul.

- În primăvara anului 1962 se înregistrează un an de mare tensiune în comună. Se forțează intrarea în colectiv și se formează, astfel, Gospodăria Agricolă Colectivă, cu toate consecințele arătate în capitolele anterioare.

- În primăvara anului 1990, se produce o nouă tensiune prin desființarea și împărțirea bunurilor fostului colectiv, care a durat o lungă perioadă, astfel încât nici în anul 2003 nu s-a intrat legal în posesia fostelor proprietăți agricole, datorită unor interese particulare și de grup ale celor care, înainte de decembrie 1989 au deținut funcții de conducere în structurile locale de partid, de stat și în fostul C.A.P., iar ulterior s-au erijat în lideri de necontestat ai comunității locale și care au dispus după bunul lor plac împărțirea proprietăților agricole, sfidând legea și vechile amplasamente agricole. Ne abținem să dăm nume, convinși fiind că persoanele în cauză mai au un minim de responsabilitate și se vor regăsi în aceste afirmații, iar consătenii îi recunosc și fără a fi nominalizați de noi. (Afirmația îmi aparține numai mie și mi-o asum cu deplină răspundere – Viorel Marcu).

ANEXE

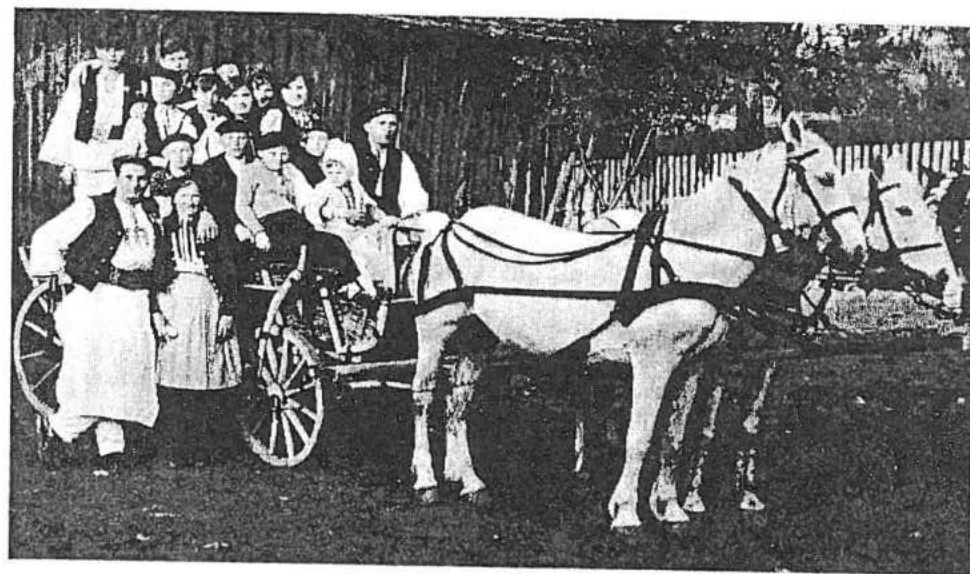
Costume populare

Costum de nuntă cu calărași

Ladă de zestre

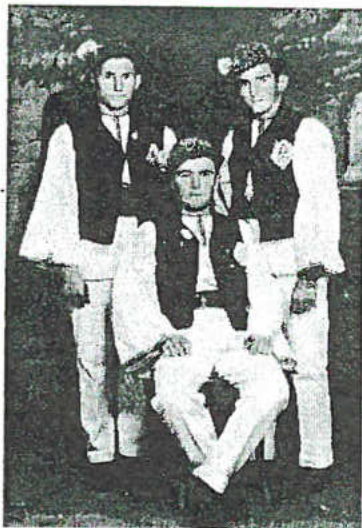
Nuntă cu călărași și căruțe

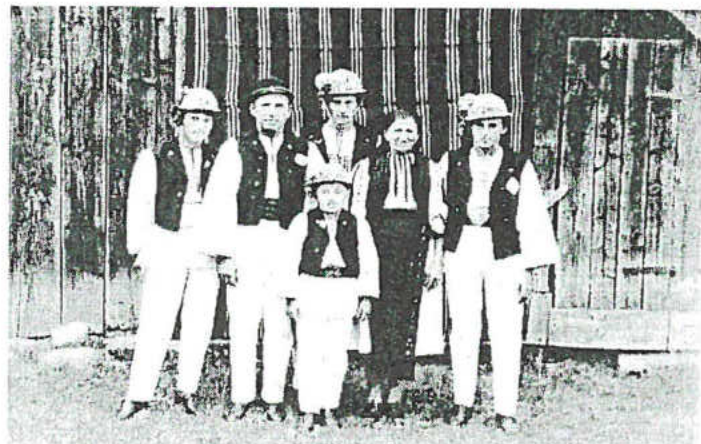
Căluți

*Viorel Marcu - 15 ani
Andrei Onescu - 15 ani
Gritu - 15 ani
în august 1968*

Sărata la 10 VI 1051

CUPRINS

I. Prezentare generală	1
II. Atestări documentare ale comunei Sărata	4
III. Mărturii arheologice	11
IV. Date istorice despre Țara Făgărașului	15
V. Lupta țăranilor făgărășeni pentru păstrarea drepturilor și libertăților strămoșești	23
VI. Structura socială a populației în Țara Făgărașului între anii 1200-1900	31
VII. Pământul alodial	41
VIII. Regimul munților, pădurilor și al apelor	50
IX. Sărata în timpul iobăgiei	56
X. Daturile iobagilor	78
XI. Scaunele de judecată	87
XII. Grele încercări și lanțul catastrofelor abătute asupra Țării Făgărașului și asupra strămoșilor noștri	92
XIII. Ocupația și starea materială a locuitorilor din Sărata	100
XIV. Obligații militare și lista eroilor din cele două războaie mondiale	132

XV. Școala	140
XVI. Biserica	151
XVII. Portul tradițional	161
XVIII. Întâmplări și evenimente care au tulburat liniștea satului ...	164
ANEXE	171